

УКРАЇНА ТА УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ:

НОВИЙ СЕЗОН

Моніторинговий звіт про просування України
у виконанні Угоди про асоціацію з ЄС у сферах
енергетики та довкілля за 9 місяців 2019 року

Ця публікація була розроблена за сприяння Європейського Союзу в рамках Ініціативи EU4Energy та за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» (у т.ч. в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні) у рамках Проекту «Збільшення впливу громадянського суспільства у моніторингу та політичному діалозі щодо реформ в енергетиці та суміжних секторах відповідно до імплементації Угоди про Асоціацію». За зміст цієї публікації несуть відповідальність Громадська організація «ДІКСІ ГРУП», а також Громадянська мережа «ОПОРА», Всеукраїнська громадська організація «Енергетична Асоціація України», Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», Асоціація «Європейсько-Українське енергетичне агентство». Зміст цієї публікації не жодним чином не відображає точку зору Європейського Союзу та/або Посольства Швеції в Україні, Міжнародного фонду «Відродження» та Ініціативи відкритого суспільства для Європи (OSIFE).

До ініціативи EU4Energy належить вся підтримка ЄС, націлена на покращення енергозабезпечення, енергетичної безпеки та взаємозв'язків, а також на просування енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії у країнах Східного партнерства – Азербайджані, Білорусі, Вірменії, Грузії, Республіці Молдова та Україні. ЄС надає цю підтримку шляхом фінансування проектів та програм, що сприяють реформуванню енергетичних ринків та скороченню національної енергетичної залежності та споживання. В більш довгостроковій перспективі, енергозабезпечення стане більш надійним, прозорим та фінансово доступним, скорочуючи таким чином енергетичний дефіцит та зменшуючи вартість рахунків за електроенергію як для громадян, так і для приватного сектору. Додаткова інформація на веб-сторінці: www.EU4Energy.eu

Проект «Збільшення впливу громадянського суспільства у моніторингу та політичному діалозі щодо реформ в енергетиці та суміжних секторах відповідно до імплементації Угоди про Асоціацію» ставить за мету посилення ролі громадянського суспільства в адвокації реформ в енергетиці та пов'язаних секторах.

Ключовими цілями проекту є:

- моніторинг втілення Угоди про Асоціацію в частині енергетики, включаючи відповідні зобов'язання щодо довкілля та питань, пов'язаних з торгівлею;
- посилення спроможності громадських експертів та місцевих діячів відслідковувати фактичну реалізацію реформ;
- сприяння громадському діалогу для належної імплементації Європейських реформ енергетики та довкілля;
- інформування заінтересованих сторін та українського суспільства про значення та потенційні вигоди Європейських реформ в енергетиці та довкіллі для того, щоб дати їм можливість тримати уряд підзвітним за проведення реформ.

Проект фінансується Європейським Союзом в рамках ініціативи EU4Energy та співфінансується Міжнародним фондом «Відродження», зокрема в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

www.enref.org

ЗМІСТ

Висновки	2
Рекомендації.....	4
Процес імплементації	6
Газ.....	8
Електроенергетика та ядерна безпека	26
Енергоефективність та соціальні питання.....	42
Довкілля та відновлювані джерела енергії	56
Нафта.....	66
Бізнес-клімат	80
Список законів та регуляторних актів	88

ВИСНОВКИ

2019 рік став роком як амбітних досягнень, так і серйозних викликів. Знаковою подією стала ратифікація змін до Додатка XXVII Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що стало першим «апгрейдом» Угоди з моменту набуття нею чинності. Оновлені умови включають більш жорсткий моніторинг імплементації, а також розширення переліку актів ЄС, обов'язкових до виконання. Таке поглиблене співробітництво в енергетичній сфері має на меті досягнення повної інтеграції ринків України та ЄС. Іншою знаковою подією стало відкриття роздрібного, а потім і оптового ринку електричної енергії, на виконання Директиви 2009/72/ЄС.

Багато змін продовжили вже розпочаті раніше реформи, вдосконалюючи енергетичну політику країни відповідно до європейських правил. Ринок газу перейшов на режим добового балансування, зрушив з місця процес «анбандлінгу» – відокремлення і сертифікації незалежного оператора ГТС. Реалізовано монетизацію субсидій, стартувала монетизація пільг. Розпочав роботу Фонд енергоефективності, що почав збір заявок на перші свої продукти. Бурхливо розвивається ринок відновлюваної енергетики, прийнято закон про перехід від «зеленого» тарифу до більш конкурентної системи аукціонів. Ініційовано дискусію про розвиток енергосистеми, створення високоманеврових та акумулюючих потужностей. Прийнято змін до законодавства у сфері використання ядерної енергії, на майданчику ЧАЕС здано в експлуатацію Новий безпечний конфайнмент.

Разом з тим, новий склад уряду, що приступив до роботи наприкінці серпня 2019 року, зіткнувся із цілою низкою викликів. З одного боку, тривалий виборчий процес уповільнив швидкість реформування сектору енергетики та захисту довкілля. З іншого боку – перекося на ринках газу та електроенергії, частково регульовані режими, ситуація на прифронтових територіях сходу України посилювали кризові явища та продовжили накопичення боргів. Давно назрілі проблеми вимагали рішень у всіх без винятку сферах, які відображені у цьому моніторингу. Одним із ключових викликів, на який потрібно дати негайну відповідь – продовження транзиту російського газу через ГТС України після 2020 року.

Перехід також був ускладнений практично повним кадровим «перезавантаженням» у владі – як у Верховній Раді, так і у виконавчій вертикалі. Створення об'єднаного Міністерства енергетики та захисту довкілля є позитивним трендом, спрямованим на гармонізацію політик у сферах енергетики та клімату, проте це також вимагає додаткового часу і зусиль для встановлення нових зв'язків між секторами, налагодження взаємодії як всередині міністерства, так і назовні - з іншими стейкхолдерами. Перетворення міністерства, зміна підпорядкування профільних агенцій та інших органів влади поставили «на паузу» започатковані процеси ухвалення нормативно-правових актів (напр., форм звітності для видобувних компаній). У багатьох випадках реалізація політики стартувала «з нуля», без належної оцінки та використання попередніх напрацювань (напр., наприклад, оголошений повторний аудит державних шахт), а подекуди – з ігноруванням позиції провідних стейкхолдерів (напр., ініціативи ретроспективного перегляду «зелених» тарифів).

Невизначеність статусу регулятора після прийняття рішення Конституційного суду не сприяла ясності щодо розвитку ринків. Рішення Конституційного Суду зробило невизначеним майбутнє НКРЕКП, що спричинило новий раунд політичних обговорень, кому має підпорядковуватись регулятор і як має взаємодіяти з урядом і парламентом. Важливо, щоб рішення, яке має прийняти парламент щодо цього питання, залишалось у рамках європейських правил, а регулятор зберіг свою фінансову та інституційну незалежність.

«Турбо-режим» прийняття рішень на найвищому рівні – у Верховній Раді та Кабінеті Міністрів – призвів у багатьох випадках до недотримання правил і процедур з обговорення проектів законів, вторинного законодавства з іншими стейкхолдерами, що створило атмосферу непрозорості прийняття рішень та викликало незадоволення серед громадськості та бізнес-середовища. Брак комунікації щодо ключових змін, відсутність належних обговорень відображається як на рівні сприйняття реформ, так і на їх підтримці, не кажучи про якість рішень, що готуються. Зокрема, швидкі та непрогнозовані зміни до закону про ринок електроенергії (в частині імпорту з Білорусі та РФ) викликають занепокоєння в частині посилення адміністративного втручання у роботу ринку.

Програма уряду, як перший ухвалений документ політики, не дає вичерпної відповіді на виклики, які стоять перед країною найближчим часом. Попри визначення цілей, індикаторів їх досягнення та відповідальних структур, програма не має чітких обґрунтованих заходів та бюджетного підґрунтя (зокрема, у частині політики із захисту довкілля). Експерти відзначають, що частина задекларованих дій уже реалізована, а ще частина містить внутрішні суперечності – наприклад, існує необхідність поєднати задачі «справедливих» цін та розвитку конкурентних ринків.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Важливо повернутись до більш спокійної реалізації політики в сферах енергетики і довкілля, визнавши ризики, які були створені «турбо-режимом». Запобіжниками тут виступають безумовне дотримання процедур та належна комунікація із зацікавленими сторонами. Наприклад, ініціативи з перегляду ставок «зелених» тарифів, які збурили бізнес-спільноту та міжнародних партнерів України, тепер вимагає від уряду повернутись до попереднього обговорення та узгодження механізмів, які, з одного боку, стимулюватимуть розвиток ВДЕ, з іншого – попередять кризові явища.

Необхідно розробити ефективний механізм імплементації оновленого «енергетичного» Додатку XXVII Угоди про асоціацію та його моніторингу усіма зацікавленими сторонами. На нашу думку, Єврокомісія має запропонувати такий механізм та конкретних відповідальних осіб, а також – спільно з організаціями громадянського суспільства – контролювати дотримання процедур з боку української сторони. Аналогічним чином, назріло й оновлення Додатків XXX-XXXI Угоди про асоціацію, які стосуються питань захисту довкілля та протидії змінам клімату. Ці зміни мають включати як нові акти законодавства ЄС, так і механізм імплементації найбільш складних із них.

Критично важливим для побудови довіри до реформ в Україні має стати політика «єдиного голосу» щодо ініціатив у законодавстві та регулюванні. Це вимагає відбудови системи координації на рівні віце-прем'єр-міністра України з питань євроінтеграції та профільних заступників міністрів. Абстрактні цілі із Програми діяльності уряду необхідно «перекласти» у чіткі, вимірювані плани дій, відправною точкою яких має стати незалежна оцінка базового стану справ (baseline assessment).

Уряду слід виправити недоліки імплементації на ринках газу та електроенергії, де, попри все, рівень виконання вимог УА є досить високим. Це, зокрема, передбачає поступове зняття регулювання, що обмежує розвиток конкурентних та ліквідних ринків, а також продовження системних змін – відокремлення та сертифікації незалежних операторів, прийняття мережевих кодексів, сприяння біржовій торгівлі.

Окрім швидких змін, уряд має виробити рішення і для тих завдань, які вимагають багаторічної роботи – наприклад, реалізація планів скорочення викидів ТЕС та декарбонізації енергетики в цілому. У цьому контексті важливо забезпечити спадковість політики, використовуючи якісні напрацювання – як попереднього уряду, підготовлених у вигляді «перехідних книг» (transition books), так і з боку проєктів міжнародної технічної допомоги.

Також є ціла низка готових (а подекуди – і погоджених) рішень, які залишалися поза увагою, але не потребують суттєвих зусиль для прийняття. Це, зокрема, нормативна база для створення мінімальних резервів нафти і нафтопродуктів, законопроекти про енергоефективність, про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, про розвиток акумулюючих систем.

Інтеграція політик у сферах енергетики та клімату має відбуватися не лише на рівні структур, але й при оновленні Енергетичної стратегії України та напрацюванні інтегрованого плану з енергетики та клімату відповідно до рекомендацій Енергетичного Співтовариства. Лібералізація ринків вимагатиме спрямування зусиль з боку ЄС на якісне навчання українських стейкхолдерів, передусім державних службовців, щодо практики європейського регулювання.

Що стосується енергетичної безпеки, для Мінекоенерго та РНБОУ треба визначити «червоні лінії» – принципові позиції, які не мають бути порушені, навіть якщо несуть короткострокові комерційні вигоди. У свою чергу, відповідно до духу і букви Угоди про асоціацію, очікувати і від ЄС принципу солідарності, зокрема щодо газопроводу «Північний потік-2», врахування всіх ризиків цього проєкту.

ПРОЦЕС ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

- 1 січня** запроваджено монетизацію житлових субсидій (однак механізм був недосконалим та отримав назву серед фахівців «псевдомонетизація»)
- 6 лютого** КМУ передбачив виплату «живих» грошей для оплати житлово-комунальних послуг для осіб, що мають субсидію
- 7 лютого** вступив в дію Закон «Про валюту и валютні операції»
- 1 березня** стартувало добове балансування ГТС – процедура, що наближає режим функціонування українського ринку до газового ринку ЄС
- 6 березня** відбулися перші електронні аукціони в системі ProZorro. Продажі з реалізації спецдозволів на користування надрами для нафтогазоносних ділянок
- 11 березня** Мінприроди затвердило План дій щодо збереження чорного лелеки в Україні
- 15 березня успішно закінчився конкурс на зайняття 3 ключових посад Фонду енергоефективності
- 12 квітня** НКРЕКП прийняла зміни до Кодексу ГТС, запроваджено новий підхід до замовлення послуг транспортування, у т.ч. на короткі дистанції (short-haul services)
- 17 квітня** уряд змінив порядок призначення житлових субсидій та пільг; з 1 жовтня 2019 року не лише субсидії, але й пільги мають надаватися у грошовій (готівковій та безготівковій) формі
- 17 квітня** Рада ЄС затвердила зміни до Директиви 2009/73/ЄС, які поширюють європейських норми і обмеження на морські газопроводи з третіх країн (у т.ч. на «Північний потік-2»)
- 23 квітня** оприлюднені посилання на сім відкритих електронних сервісів, за допомогою яких можна отримати інформацію про видобуток нафти чи газового конденсату на певній території
- 25 квітня** ВРУ прийняла Закон № 2712-VIII щодо запровадження аукціонної системи підтримки виробників ВДЕ
- 6 травня** «Нафтогаз» подав до Єврокомісії скаргу щодо зловживання «Газпромом» домінуючим становищем на європейських газових ринках
- 13 травня** видано 1000 атестатів для сертифікації енергоефективності будівель
- 18 травня** Президент підписав закон про запровадження аукціонів як конкурентної схеми підтримки ВДЕ
- 22 травня** КМУ схвалив Концепцію реалізації державної політики у сфері промислового забруднення
- 5 червня** КМУ затвердив зміни до механізму визначення ціни газу для населення і виробників тепла, включивши до розрахунку ринкові бенчмарки

- 6 червня** підписано закон, який ратифікував оновлення Додатку XXVII до Угоди про асоціацію
- 12 червня** скасовано необхідність отримання акта про надання гірничого відводу для нафтогазовидобувної галузі
- 18 червня** 200 будинків отримали енергетичну сертифікацію
- 19 червня** усунуті неточності в частині визначення строків дозвільних процедур і виконання вимог Закону «Про оцінку впливу на довкілля» під час надання спецдозволів на користування надрами
- 1 липня** відбувся запуск нової моделі оптового ринку електричної енергії
- 1 липня** запроваджено ліцензування діяльності суб'єктів господарювання, що виробляють, зберігають пальне, здійснюють оптову та/чи роздрібну торгівлю ним
- 1 липня** ТОВ «Оператор ГТС України» передано функцію технічної експлуатації газотранспортної системи
- 5 липня** затверджено переможців конкурсів на укладення угод про розподіл вуглеводнів, що видобуватимуться в межах дев'яти нафтогазоносних ділянок
- 24 липня** КМУ схвалив розпорядження «Про внесення змін у додатки 1-4 Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок»
- 14 серпня** прийнято національну ціль України з енергоефективності на період до 2020 року
- 14 серпня** КМУ схвалив Постанову «Деякі питання здійснення державного моніторингу повітря»
- 21 серпня** побутовим споживачам газу запропонували послугу «Газовий запас» – можливість купити газ за літньою ціною
- 11 вересня** до Фонду енергоефективності надійшла перша заявка на участь у програмі підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків «Енергодім»
- 18 вересня** КМУ прийняв новий план «анбандлінгу» (відокремлення діяльності з транспортування природного газу та забезпечення діяльності оператора ГТС)
- 19 вересня** стартував проект міжнародної технічної допомоги з оновлення Кодексу про надра
- 30 вересня** оприлюднено оновлену Програму діяльності Кабінету Міністрів України
- 1 жовтня** посилено контроль над обігом авіаційного палива
- 4 жовтня** дочірня компанія «Укртрансгазу» – ТОВ «Оператор ГТС України» – подала заявку на сертифікацію
- 16 жовтня** Президент підписав закон про внесення змін до Закону «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів щодо вдосконалення публічних закупівель

ГАЗ

Директива 2009/73/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку природного газу

РЕФОРМУВАННЯ РИНКУ, ЗМІНИ СИСТЕМИ ПСО

Законодавчі ініціативи, зареєстровані ВРУ, здебільшого стосувалися (прямо чи опосередковано) регулювання ціни природного газу для населення та забезпечення відшкодування боргів за його споживання. Ці законопроекти складаються з двох груп: перша передбачає модифікації законодавства про житлово-комунальні послуги, друга – зосереджена на внесенні правок до Закону «Про ринок природного газу». Дані зміни передбачали у різний спосіб обмежити ціни для населення (або ввести мораторій на їх підвищення), не допустити зростання заборгованості населення за спожитий природний газ, списати всі або частину боргів, унеможливити припинення газопостачання побутових споживачів у разі несплати, запровадити пільги для окремих категорій споживачів. Народні депутати пропонували зміни у частині фінансування робіт зі встановлення лічильників, намагались попередити проблеми у царині технічного обслуговування внутрішньобудинкових систем газопостачання.

Водночас, внаслідок затвердження ВРУ змін до Додатка XXVII Угоди про асоціацію між Україною та ЄС¹ було запроваджено нові стандарти взаємодії з Єврокомісією. Набув чинності двосторонній механізм відстеження відповідності та узгодження з правом ЄС всіх законодавчих ініціатив, що стосуються діяльності та реформування газової сфери України.

На початку жовтня прийнятий ВРУ закон про концесію², важливий для потенційного залучення міжнародних партнерів до управління українською ГТС, було передано на підпис Президенту. Документ унормовує умови концесії як форми державно-приватного партнерства, націленої на передання об'єктів державної власності у тимчасове користування приватним інвесторам, які відбираються на конкурсі. Також у жовтні парламент результативно розглянув законопроекти, що стосуються створення відокремленого незалежного оператора ГТС, згідно з положеннями Директиви 2009/73/ЄС (№2239³ та №2239-1⁴).

У свою чергу, Міненерговугілля представило ініціативу щодо переходу на розрахунки в одиницях енергії (кВт·год)⁵. Суть пропозиції – закріпити за урядом право запровадити у певний термін облік газу в енергетичних одиницях. Також, у контексті дискусій з іноземними партнерами навколо створення в Україні газової біржі⁶, наприкінці липня Міненерговугілля запропонувало до обговорення проект змін до Закону «Про ринок природного газу»⁷, необхідних для запровадження на газовому ринку біржової та клірингової діяльності. Документ передбачає ввести в обіг відповідні терміни та запровадити заходи державного регулювання у цій сфері (у частині біржової, позабіржової, брокерської торгівлі, управління ризиками). Разом з тим, законопроект пропонує наділити Міненерговугілля невластивими цьому органу функціями, які по своїй суті є функціями відповідних регуляторів - НКРЕКП та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР).

З метою узгодити національне законодавство у приладовій сфері з нормами ЄС, Кабмін запровадив коригування Технічного регламенту приладів, що працюють на газоподібному па-

1 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2739-viii>

2 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1046&skl=10

3 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67038

4 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67105

5 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245361412&cat_id=35082

6 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245356998&cat_id=35109

7 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245386578&cat_id=35082

ливі (постанова №245⁸). Зміни стосуються систем визначення відповідності приладів вимогам екодизайну енергоспоживних продуктів (п.5 регламенту). Взаємне визнання результатів оцінки відповідності сприятиме вільному доступу приладів, що працюють на газоподібному паливі, на ринки сторін.

Одночасно із законодавцями, уряд також докладав зусиль для вирішення цінового питання. У квітні, після зменшення «Нафтогазом» цін для промисловості, останні виявилися нижчими за регульовану ціну для населення та виробників тепла. Відтак, уряд запропонував знизити її і для споживачів, потреби яких задовольняються за ПСО (постанова №293⁹). Проте «Нафтогаз» відхилив цю пропозицію¹⁰, мотивуючи це наявністю правової колізії між постановами №293 і №867¹¹ (про затвердження Положення про ПСО).

На практиці ціну газу за ПСО було знижено лише після ухвалення Кабміном постанови №380¹², за якою набуло чинності нове правило, що регульована ціна газу визначається як середнє арифметичне ціни продажу газу «Нафтогазом» для промислових споживачів у попередньому місяці, за умови передоплати, та у разі закупівлі понад 50 тис. кубометрів. У червні Кабмін затвердив чергові зміни (постанова №485¹³), за якими з 1 червня 2019 року за Положенням про ПСО діє алгоритм найнижчої з чотирьох таких значень ціни (без ПДВ):

- 1) середня митна вартість імпортованого газу (Мінекономрозвитку);
- 2) середньозважена ціна біржових торгів («Українська енергетична біржа»);
- 3) середня арифметична ціна для промисловості, з урахуванням ціни за передоплатою («Нафтогаз»);
- 4) ціна за формулою у межах ПСО (розрахована згідно з постановою №867).

Кінцева ціна природного газу для побутових споживачів диференціюється за регіонами, залежно від встановленого НКРЕКП тарифу на розподіл природного газу.

Вже у серпні «Нафтогаз» запропонував побутовим споживачам нову послугу «Газовий запас» – можливість закупити до 25 тис. кубометрів газу за літньою ціною з тим, аби використати його протягом опалювального сезону 2019/2020 рр. Ціна «Нафтогазу» для газзбутів, що постачають газом населення (без ПДВ і транспортних витрат), у межах цієї акції становить 4874,42 грн за тис. кубометрів¹⁴.

АНБАНДЛІНГ

У період моніторингу було досягнуто консенсусу між урядом і «Нафтогазом» в баченні остаточної моделі «анбандлінга» (відокремлення від компанії незалежного оператора ГТС), і розпочато прискорену реалізацію нової моделі.

У січні голова правління «Нафтогазу» А. Коболев ознайомив спільноту із запропонованим компанією варіантом «анбандлінга» за моделлю відокремлення ISO (Independent System Operator), що передбачала передачу ГТС у концесію¹⁵. Під егідою АТ «Укртрансгаз» було створено нову юридичну особу – «Оператора газотранспортної системи України» («ОГТСУ») у формі ТОВ¹⁶ –

8 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmini-do-punktu-5-tehnichnogo-reglamentu-priladiv-shcho-pracyuyut-na-gazopodibnomu-palivi>

9 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-diyalnosti-akcionernogo-tovaristva-nacionalna-a123>

10 <https://ukranews.com/news/625864-neftegaz-obratilsya-v-kabmin-s-prosboj-otmenit-spetsobyazatelstva?fbclid=IwAR0DpwZbcmUTRS67zBVgSOMow4FWVd1iRlzkREqz6EW2oa7VPdx0sH5FM-I>

11 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-123>

12 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-3-kvitnya-2019-r-293>

13 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-t050619>

14 <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/B6B63D8BC2C0F641C225845D005F477C?OpenDocument&year=2019&month=08&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&>

15 <https://interfax.com.ua/news/economic/561238.html>

16 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/01/at-ukrtransgaz-zavershyv-chergovyi-etap-vidokremlennya-operatora-gts.html>

структуру, яку з 1 січня 2020 року планувалося передати до складу ПАТ «Магістральні газопроводи України» («МГУ»).

У березні «Нафтогаз» повідомив¹⁷ про підписання угоди про залучення до робочої групи зі сприяння «анбандлінгу» європейських операторів. З боку України до робочої групи увійшли: «Нафтогаз», «Укртрансгаз», «МГУ», з боку ЄС – GRTgaz S.A. (Франція), N.V. Nederlandse Gasunie (Нідерланди), Snam S.p.A. (Італія), Eustream a.s. (Словаччина) та Fluxys S.A. (Бельгія).

У ході травневого засідання Координаційної ради з питань проведення реформ у ПЕК¹⁸, уряд запропонував «Нафтогазу» невідкладно вжити заходів з виконання ухваленого ще в липні 2016 року урядового рішення¹⁹ про відокремлення оператора ГТС за моделлю ОУ (Ownership Unbundling) (постанова КМУ №496²⁰), що дало би змогу завершити процес до кінця поточного року. На думку прем'єра В.Гройсмана, це рішення враховує вимоги міжнародних партнерів і не потребує внесення будь-яких змін до законодавства.

Чергове рішення реалізувати «анбандлінг» за моделлю ОУ Кабмін ухвалив на початку червня (постанова №484²¹). За оновленим планом, «Нафтогаз» мав до 1 серпня 2019 року внести на розгляд уряду проект акта про визначення ПАТ «МГУ» суб'єктом управління майном, що належить державі й обліковується на балансі АТ «Укртрансгаз» (магістральні газопроводи, газопроводи-відводи, компресорні станції, газосховища тощо), а також розробити й затвердити інші заходи, обов'язкові для належного функціонування «МГУ» як оператора ГТС України з 1 січня 2020 року. Мінекономрозвитку, Міненерговугілля та ФДМУ мали забезпечити передачу майна на баланс «МГУ». Після цього уряд планував тимчасово наділити «Нафтогаз» повноваженнями з корпоративного управління «МГУ», водночас передбачивши безумовне повернення цих повноважень Міненерговугілля не пізніше 1 січня 2020 року.

Натомість, «Нафтогаз» заперечив здійсненність такої процедури²², посилаючись на можливі труднощі з підписанням нового контракту на транзит з «Газпромом» і послаблення позиції компанії у Стокгольмському арбітражі²³. Компанія продовжувала наполягати на втіленні моделі ISO^{24,25} і розгортати роботу за власним проектом: з 1 липня ТОВ «ОГТСУ» було передано функції з технічної експлуатації ГТС²⁶, для цього «Укртрансгазом» було переведено відповідних співробітників та процеси²⁷, а пізніше – і контракти.

Команда, відповідальна за виконання дорожньої карти «анбандлінга», співпрацюючи з міжнародними консультантами, сформувала необхідний пакет документів²⁸ для сертифікації нового оператора ГТС. Уже 4 жовтня ТОВ «ОГТСУ» подало заявку на сертифікацію²⁹ Згідно з про-

17 <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/60014DB06114C8D0C22583D1002509F4?OpenDocument&year=2019&month=04&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&>;

18 <https://www.kmu.gov.ua/ua/mediagallery/premyer-ministr-ukrayini-volodimir-grojsman-proviv-zasidannya-koordinacijnoyi-radi-z-pitan-provedennya-reform-u-palivno-energetichnomu-kompleksi>

19 https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-vimagaye-vid-nak-naftogaz-ukrayini-provesti-anbandling-kompaniyi-za-modellyu-viznachenoyu-u-lipni-2016-roku?fbclid=IwAR1HA2aj6W2_BfKcsp27EWcDRmq80midssEuUt9-BFWorjn5JdiH4fpfJvk

20 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496-2016-%D0%BF>

21 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/484-2019-%D0%BF#n2>

22 <https://www.unn.com.ua/uk/news/1802415-kobolyev-rozpoviv-pro-superechnosti-naftogazu-z-uryadom-schodo-anbandlingu>

23 <https://www.facebook.com/yuriy.vitrenko/posts/10156569493363458>

24 <https://biz.liga.net/ekonomika/tek/novosti/naftogaz-nachal-protsess-otdeleniya-operatora-gts-dokument>; <https://ukranews.com/news/639745-neftegaz-poteryaet-18-mlrd-dollarov-iz-za-utverzhdennoj-kabminom-modeli-anbandlinga>

25 <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/C3145979912C80ECC225842B0051EB1D?OpenDocument&year=2019&month=07&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&>

26 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/05/nastupnyi-etap-anbandlingu-misyats-na-testuvannya-roboty-maibutniogo-nezalezhnogo-operatora-gts-ukrainy.html>

27 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/08/pershyi-misyac-avtonomnoi-roboty-operatora-gts-ukrainy-vyklyky-i-zadachi.html>

28 Там само

29 https://tsoua.com/news/tov-operator-gts-ukrayiny-podalo-zayavku-na-sertyfikacziyu-do-nkrekp/?fbclid=IwAR1FZzrtk8fFUWbdRBmiukLMRdFV0_YvWm1ao52zoshG5Vxqi9eMv2zuF4

цедурою сертифікації³⁰, тільки процес розгляду заявки та ухвалення НКРЕКП попереднього рішення про сертифікацію (або відмову у ній), перед його поданням на погодження до Секретаріату Енергетичного Співтовариства, потребує близько 4-х місяців. Варто зазначити, що регулятор ухвалив низку змін (постанова №1733³¹), які закріплюють можливості передбачити у попередньому рішенні про сертифікацію умови, обов'язкові до виконання оператором ГТС іще до прийняття НКРЕКП остаточного рішення про сертифікацію.

Прискорення «анбандлінга» відбулося після зміни складу уряду та у контексті підготовки до осінніх раундів тристоронніх перемовин ЄС – Україна – Росія щодо транзиту. Уже 9 вересня у Брюсселі³² українська сторона презентувала представникам Єврокомісії нову модель відокремлення оператора ГТС. Саме рішення уряду (постанова КМУ №840³³) прийнято 18 вересня. Запропонована Кабміном нова модель «анбандлінга», разом з оновленим планом його втілення, стала компромісним варіантом, який було схвалено європейськими партнерами, зокрема «як елемент, важливий для успішного результату тристоронніх переговорів»³⁴.

Згідно з планом, за моделлю ISO незалежним газотранспортним оператором стане ТОВ «Оператор ГТС України»³⁵, що буде відповідним чином сертифікований. Газотранспортна система, що залишиться державною власністю, буде передана оператору в управління на правах господарського відання. 1 січня 2020 року відбудеться юридичне відокремлення: ПАТ «МГУ», підпорядковане Мінфіну, одержить 100% статутного капіталу «ОГТСУ».

Результативне голосування за законодавчі зміни³⁶ закріпило прогрес на шляху до сертифікації, оскільки передбачає уповноваження Мінфіну на незалежний контроль, можливість для оператора здійснювати всі без винятку функції (через покриття витрат), а також додаткові повноваження регулятора (зокрема, ролі арбітра у суперечках між оператором і власником ГТС). Наразі, зусилля учасників процесу зосереджені на організації виходу на ринок нового оператора ГТС з 1 січня 2020 року і збереження безперервності діяльності з транспортування газу.

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ

З огляду на відсутність зрушень у законодавстві, реформа корпоративного управління у нафтогазовій сфері далеко не просунулась. Тим не менш, уряд оперативно проводив заміни представників держави у наглядовій раді «Нафтогазу», а також окремим документом окреслив «чіткі цілі» для компанії – провадження ринкової діяльності та виконання спеціальних функцій (розпорядження №456-р³⁷).

У новому складі Кабмін відкликав апеляційну скаргу на рішення суду³⁸, за яким «Нафтогазу» було дозволено не віддавати 90% від чистого прибутку до бюджету. А Комітет ВРУ з питань енергетики та житлово-комунальних послуг звернувся до уряду та Мінфіну³⁹ з проханням переглянути для державних енергокомпаній норму перерахування частки прибутку, знизивши її до 30% максимум⁴⁰. За даними консолідованої звітності⁴¹, в I півріччі 2019 року «Нафтогаз»

30 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0996-16>

31 <http://www.nerc.gov.ua/index.php?id=43849>

32 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?jsessionid=C384A6A93EE3B1673AA935CF50744B81.app1?art_id=245394643&cat_id=35109

33 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vidokremlyennya-diyalnosti-z-tran-180919-840>

34 <https://twitter.com/MarosSefcovic/status/1174631593014628353>

35 Наразі «ОГТСУ» виконує функцію технічної експлуатації ГТС України та перебуває у 100-відсотковій власності АТ «Укртрансгаз»

36 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67105

37 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vstanovlennya-chitkih-cilej-diyalnosti-dlya-derzhavnih-unitarnih-pidpriyemstv-ta-gospodarskih-tovaristv-u-statutnomu-kapitali-yakih-100-vidsotkiv-akcij-chastok-nalezhat-derzhavi-m-260619>

38 <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84165105>

39 <http://kompek.rada.gov.ua/uploads/documents/30506.pdf>

40 <http://kompek.rada.gov.ua/uploads/documents/30513.pdf>

41 http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Naftogaz-6m2019fs-Consolidated_UKR.pdf

збільшив чистий прибуток в 1,8 рази (на 11,1 млрд грн), у порівнянні з аналогічним періодом 2018 року – до 24,7 млрд грн.

Разом із тим, зберігається касаційне провадження Верховного суду (справа №640/7955/19)⁴² за скаргою уряду, який не відмовився від наміру повернути собі право призначати та звільняти голову «Нафтогазу» без погодження з наглядовою радою компанії.

РЕГУЛЮВАННЯ

Основними напрямками діяльності регулятора переважно були сфера ліцензування та контроль процесу добового балансування ГТС України. Крім того, НКРЕКП оприлюднила звіти про підсумки її функціонування в усіх секторах регулювання в 2018 році⁴³, зокрема – й про відстеження динаміки показників ринку природного газу. Також регулятор оновив інструкцію із здійснення моніторингу нафтогазових ринків (постанова №615⁴⁴), встановивши нові системи показників, порядок моніторингу, а також правила оприлюднення результатів. НКРЕКП затвердила також зміни до форм звітності та інструкцій з їх заповнення, які стосуються здійснення моніторингу (постанова №1623⁴⁵); зміни зумовлені адаптацією до чинного законодавства, а також потребами автоматизації збору та оброблення даних.

Разом із тим, регулятор затвердив кілька наборів змін до Кодексу газотранспортної системи і Типового договору транспортування природного газу. Перший (постанова №558⁴⁶) – забезпечує можливість одночасного одержання газу від кількох постачальників в одній точці комерційного обліку⁴⁷. Ця норма призначена сприяти посиленню конкуренції на ринку постачання газу для промисловості.

Другим (постанова №580⁴⁸) – передбачено замовлення потужності точок входу / виходу та оплата її вартості не споживачами, а замовниками послуг транспортування. Фактично це – зміна підходу, спрямована на досягнення більшої точності розрахунку довгострокового завантаження ГТС. Прес-служба оператора ГТС відзначила⁴⁹, що новий підхід, разом із затвердженням тарифів для віртуальних точок виходу до ГРМ, прямих споживачів і суміжних добувачів газу, дасть змогу пропонувати нову послугу – «транспортування на короткі дистанції» (short-haul services), надання якої сприятиме додатковому розкриттю потенціалу української ГТС. На думку представників «Укртрансгазу»⁵⁰, практично це означає надання трейдерам можливості транспортувати газ за конкурентними цінами транзитом через Україну між такими країнами-сусідами, як Польща, Угорщина, Словаччина та Румунія.

42 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83330669>

43 http://www.nerc.gov.ua/index.php/data/filearch/richnyi_koshtorys/2018/vykonannia_koshtorysu_NKREKP-2018.pdf?news=8897

44 <http://www.nerc.gov.ua/?id=40394>

45 <http://www.nerc.gov.ua/index.php?id=43413>

46 <http://www.nerc.gov.ua/?id=40188>

47 Для споживачів з річним обсягом споживання понад 3 млн кубометрів

48 <http://www.nerc.gov.ua/?id=40273>

49 <http://reform.energy/news/poslednie-izmeneniya-v-kodeks-gts-sposobstvuyut-sozdaniyu-regionalnogo-gazovogo-khaba-s-tsentrrom-v-ukraine-ukrtransgaz-11133>

50 <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10156649343209081&set=a.10150101709879081&type=3>

Висновок:

Уряд так і не скасував цінового регулювання для сегменту побутових споживачів та виробників тепла, хоч і наблизив ціни до ринкових через включення у формулу нових бенчмарок. Конфлікт між урядовою позицією і баченням «Нафтогазу» процесу відокремлення оператора ГТС було подолано лише із зміною складу Кабміну та під впливом тристоронніх переговорів щодо транзиту. Ухваленою ВРУ законодавчою основою процесу передбачено, що незалежний оператор ГТС може належати винятково державі або суб'єкту господарювання, що належить державі. Таким чином, процес «анбандлінга» був розблокований, але відбувається у «турбо-режимі». Варто відзначити роботу регулятора із вдосконалення норм кодексів та правил, спрямованих на більшу гнучкість та ліквідність ринку. Секретаріат Енергетичного Співтовариства наполягає на необхідності забезпечити повну незалежність діяльності регулятора.

Доступ до послуг оператора ГТС, питання торгівлі та взаємодії операторів (ст. 269-274, 338, 341 УА, Додаток XXVII-В УА, зокрема Регламент (ЄС) № 715/2009 про умови доступу до мереж транспортування природного газу, мережеві кодекси)

ДОБОВЕ БАЛАНСУВАННЯ

Лише наприкінці січня «Укртрансгаз» прозвітував про готовність інформаційної платформи до переходу на добове балансування⁵¹, одночасно озвучивши проблеми⁵² із заповненням баз даних: усереднений показник облгазів в частині внесення даних про відбори та споживання газу не перевищував 72%.

На тлі закликів до відтермінування режиму, як з боку оператора ГТС⁵³, так і інших учасників ринку⁵⁴, завдяки рішучій позиції регулятора^{55,56}, в Україні з 1 березня стартувало-таки добове балансування ГТС – процедура, що наближає режим функціонування українського газового ринку до інтеграції з газовим ринком ЄС. Інформаційна платформа АТ «Укртрансгаз» працювала у штатному режимі⁵⁷, стали доступними онлайн: кількість поданих і підтверджених номінацій, кількість зареєстрованих споживачів, EIC-коди постачальників, реєстр на відключення від постачання. Представники оператора зазначили, що замовники адекватно реагують на всі транзакції, а середній показник наповненості інформаційної платформи щодо фактичного добового споживання досягає близько 95%⁵⁸. Протягом місяця режим добового балансування відбувався без ексцесів, і 1 квітня АТ «Укртрансгаз» почало приймати від операторів ГРМ дані для коригування за кожну газову добу березня⁵⁹.

51 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/01/status-testuvannya-informacii-noi-platformy-dobovogo-balansuvannya-v-period-14-20-01-2019.html>

52 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/01/status-testuvannya-informacii-noi-platformy-dobovogo-balansuvannya-v-period-21-27-01-2019.html>

53 Офіційний лист «Укртрансгазу» до НКРЕКП від 02.03.2019 (<http://utg.ua/img/news/2019/03/nkre-rgk-020319.pdf>)

54 <https://www.facebook.com/gastraders/photos/a.1063438687051218/2218837544844654/?type=3>

55 <http://www.nerc.gov.ua/?id=38051>

56 <http://www.nerc.gov.ua/?id=38052>

57 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/03/ukraine-gas-market-switched-to-daily-balancing.html>

58 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/03/siogodni-zustrilysia-z-uchasnykamy-rynku-gazu-na-kruglomu-stoli-dobove-balansuvannya-rynku-gazu-v-ukraini.html>

59 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/03/ukrtransgaz-rozpochav-pryimaty-koryguvannya-fizychnyh-obsiagiv-spozhyvannya-u-berezni.html>

Вдосконалення Кодексу ГТС в частині унормування добового балансування (постанова НКРЕКП №558⁶⁰), регламентувало такі механізми як: «алокційний алгоритм» (похідна якого – «угода про алокацію»), «балансуюча група» (повноваження з оплати добових небалансів цілої групи замовників) та введення плати за нейтральність балансування (з 1 січня 2020 року). Регулятор схвалив й інші зміни до Кодексу ГТС, які стосуються нової редакції положень про фінансове забезпечення⁶¹.

Під час позапланової перевірки втілення оператором ГТС нового режиму, здійсненої у квітні⁶², крім іншого, НКРЕКП детально дослідила функціонування платформи «Укртрансгазу» стосовно розміщення алокацій природного газу в точках виходу, своєчасної реєстрації споживачів за постачальниками та надання постачальникам реєстру їхніх споживачів, а також прийняття номінацій і реномінацій. Вердикт регулятора – платформа працює без порушень⁶³.

У вересні оператор ГТС прийняв рішення змінити методику встановлення маржинальної ціни⁶⁴, перейшовши з її місячного визначення до добового⁶⁵. З 1 жовтня маржинальна ціна в автоматичному режимі щодоби оприлюднюється на Інформаційній платформі АТ «Укртрансгаз». Для повної синхронізації з європейськими стандартами в частині розрахунку плати за небаланси, необхідно впровадити третю методику встановлення маржинальної ціни, передбачену Кодексом ГТС – на основі біржових котирувань, для чого потрібно забезпечити функціонування ліквідної газової біржі.

Разом з тим, впровадження добового балансування виявило низку проблем. У першу чергу, мова йде про негативні небаланси, що утворюються внаслідок відборів з ГТС природного газу або понад затверджені номінації, або без номінацій. За даними «Укртрансгазу»⁶⁶, за 5 місяців роботи у новому режимі, негативний небаланс досяг 4 млрд грн, а рівень його оплати склав лише 3%. Така ситуація позбавляє оператора ГТС можливості вчасно розраховуватися за зобов'язаннями, у тому числі призводить до зриву тендерів на закупівлю газу для виробничо-технологічних витрат. 20 червня «Укртрансгаз» попередив НКРЕКП, Державну службу з надзвичайних ситуацій та РНБОУ про «передумови виникнення надзвичайної ситуації державного рівня».

З точки зору оператора ГТС, негативний небаланс зумовлений переважно несанкціонованим відбором газу операторами ГРМ на власні потреби. Натомість члени Асоціації газових трейдерів звернули увагу НКРЕКП⁶⁷, а також представників виконавчої влади на те, що чинна редакція Кодексу ГТС дає змогу операторам ГРМ і підприємствам ТКЕ наращувати заборгованість за негативні небаланси. До них приєдналися й члени Асоціації газового ринку⁶⁸, вказавши як додаткову причину економічно необґрунтовані тарифи на розподіл і транспортування газу, та запропонували регулятору виправити ситуацію.

Кабмін запобіг загрозі, погодивши термінову закупівлю «Укртрансгазом» у НАК «Нафтогаз України» газу для покриття технологічних потреб за регульованою ціною (розпорядження

60 <http://www.nerc.gov.ua/?id=40188>

61 <http://www.nerc.gov.ua/?id=41211>

62 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/04/ukrtransgaz-regulyator-pidtvordyv-vidsutnist-porushen-v-roboti-informacii-noi-platformy.html>

63 http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog8/naftogas/2019/Akt_161_19.04.2019/Akt_Ukrtransgaz_19.04.2019-161.pdf

64 Згідно з Кодексом ГТС, розраховується оператором ГТС для подальшого розрахунку вартості позитивного небалансу споживача

65 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/10/operator-gts-vprovadyv-schodobove-vyznachennya-marzhynalnoi-tsiny-gazu.html>

66 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/08/v-lypni-borgy-za-negatyvni-nebalansy-rynku-prirodnogo-gazu-siagnuv-maizhe-4-mlrd-grn.html>

67 <http://reform.energy/news/assotsiatsiya-gazotreyterov-zayavlyayet-o-riske-kollapsa-na-rynke-gaza-iz-za-problem-soplatoy-polozhitelnykh-nebalansov-11635>

68 http://agru.org.ua/mat/doc/%D0%90%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%B3%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D1%83_%D0%B7%D0%B0%D1%8F%D0%B2%D0%B0_%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B8.pdf

№546-р⁶⁹). Попри подолання на об'єктах ГТС України надзвичайної ситуації державного рівня, ситуація із заборгованістю не змінилася. За оцінкою «Нафтогазу»⁷⁰, ця ситуація – критична, її необхідно «терміново виправляти», оскільки вона несе загрози репутації українських компаній на європейському газовому ринку.

У свою чергу, регулятор прийняв зміни до Правил постачання газу⁷¹, дозволивши не застосовувати штрафні санкції до підприємств-виробників тепла, а також ОСББ з власними котельнями (які одержують газ в межах Положення про ПСО) за фактичне споживання обсягів газу, які не відповідають замовленим. Прийняття документа має на меті захистити права цих споживачів та зменшити фінансове навантаження.

РЕГУЛЮВАННЯ, ВПРОВАДЖЕННЯ КОДЕКСІВ

Завдяки встановленню у грудні 2018 року більш ніж удвічі знижених тимчасових тарифів «Укртрансгазу» для точок входу/виходу з ГТС, відкрилася можливість здійснення нових видів операцій⁷². Зокрема, «Укртрансгаз» розпочав перемовини з польським оператором Gaz-System про забезпечення транзитних потоків (аверс/реверс) через інтерконектор у Германовичах, а низка компаній почала спочатку тестові, а пізніше – і комерційні операції з експорту газу до Європи^{73,74}.

У квітні набула чинності постанова НКРЕКП № 156 від 5 лютого 2019 року⁷⁵ про порядок врегулювання спорів між суб'єктами, що діють у сферах енергетики та комунальних послуг. Для газової царини важливим є те, що затвердженими процедурами регламентовано хід врегулювання досудових суперечок, що виникають між суб'єктами ринку з питань доступу / приєднання до газових мереж.

У липні регулятор затвердив нові тарифи у секторі зберігання природного газу для оператора ГТС (постанова №1480⁷⁶). За умови збереження тарифу на зберігання природного газу в газосховищах АТ «Укртрансгаз» величиною в 0,172 грн за тис. кубометрів/добу, НКРЕКП підвищено тариф на послуги закачування газу – до 93,3 грн за тис. кубометрів/добу та відбору газу – до 97,2 грн за тис. кубометрів/добу⁷⁷.

З метою обліку обмінних операцій обсягами природного газу, що зберігаються у сховищах, філією «Укртрансгазу» – «Оператор газосховищ України» – було створено окрему платформу⁷⁸. З 1 серпня замовник послуг зберігання має подавати одночасно дві номінації/реномінації на той самий обсяг газу: одну – до Платформи Оператора газосховищ, другу – до Платформи Оператора ГТС⁷⁹.

Також НКРЕКП прийнято зміни до Методики розрахунку тарифів на послуги транспортування природного газу для точок входу/виходу на основі багаторічного стимулюючого регулювання⁸⁰. Зокрема, нова тарифна методика ґрунтується на базовій методології Регламенту Комісії (ЄС) №2017/460 – зваженій на дистанцію і потужність (capacity weighted distance) вартості транспортування для кожної з точок входу/виходу ГТС, згрупованих у кластери.

69 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-diyalnosti-akcionernogo-tovaristva-nacionalna-akcionerna-kompaniya-naftogaz-ukrayini-s-456-170719>

70 https://www.facebook.com/NaftogazUA/posts/2457424487670655?__tn__=R

71 <http://www.nerc.gov.ua/?id=44911>

72 <https://economics.unian.ua/energetics/10424625-ukrajinski-gazovi-kompaniji-gotuyutsya-do-testuvannya-eksportu-gazu-do-yevropi.html>

73 <http://reform.energy/news/tas-energiya-strany-osushchestvlya-pervyy-eksport-gaza-iz-ukrainy-v-es-10454>

74 <https://expro.com.ua/novini/kraft-enerdji-eksportuvala-gaz-v-ugorschinu>

75 <http://www.nerc.gov.ua/index.php?id=38463>

76 <http://www.nerc.gov.ua/?id=42915>

77 Всі наведені значення тарифів – без урахування ПДВ

78 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/07/operator-gazoskhovysch-zapuskae-vlasnu-informaciynu-platformu.html>

79 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/08/ip-operatora-gazoskhovysch-uspishno-rozpochala-robotu.html>

80 <http://www.nerc.gov.ua/?id=45133>

Окрім того, регулятором було також внесено зміни до Кодексу ГРМ, типового договору на розподіл та Методики визначення та розрахунку тарифу на послуги розподілу природного газу⁸¹. Суть нововведень – відновити структуру тарифів на розподіл газу на основі так званої абон-плати (скасування якої у 2017 році було пов'язано з протестами громадськості та політиків) та встановити нові тарифи розподілу, ґрунтуючись на замовленій потужності. Передбачено додатковий захист побутових споживачів, у тому числі за рахунок спрощеної процедури замовлення потужності – на основі фактичних обсягів споживання газу минулих періодів. Регулятор також встиг розрахувати й оприлюднити проекти нових тарифів на послуги розподілу газу, які суттєво зростають, проте, на момент підготовки цього звіту вони не були прийняті.

Паралельно НКРЕКП збирається внести зміни й до ліцензійних умов здійснення розподілу природного газу⁸². Запропоновані зміни стосуються захисту прав суб'єктів доступу та приєднання до розподільних мереж і містять, зокрема, вимоги до операторів ГРМ, покликані убезпечити їх клієнтів від безпідставного завищення цін. До цих вимог належить регламентація: процедури закупівлі необхідних робіт, товарів і послуг, з використанням електронних систем, участі у прозорих конкурентних торгах на газ для власних потреб тощо.

Експерти Секретаріату Енергетичного Співтовариства представили результати кількох звітів. У першому з них⁸³, спрямованому на поліпшення регуляторного середовища на українському газовому ринку, наведено передовий досвід моніторингу діяльності операторів ГРМ і дрібних постачальників газу з боку регуляторів ЄС та Енергетичного Співтовариства. У другому⁸⁴ – подано результати юридичного аналізу нормативно-правової бази України, на предмет виявлення можливості виконання вимог Регламенту (ЄС) 347/2013 про керівні принципи для транс-європейської енергетичної інфраструктури.

Третє дослідження про впровадження вимог Регламенту (ЄС) 2015/703 про мережевий кодекс щодо правил інтероперабельності та обміну даними⁸⁵ засвідчило, що досі не врегульовано обов'язкове застосування положень цього кодексу на транскордонних точках входу/виходу між Україною та країнами-членами ЄС. Попри визнання того, що «Укртрансгаз» застосовує вимоги кодексу щодо показників вимірювання, обміну даними та моніторингу якості газу, Секретаріат закликав до транспозиції Регламенту (ЄС) 2015/703, з метою юридично зобов'язати до його застосування, а також привести до його вимог усі чинні та майбутні угоди про взаємодію з операторами сусідніх ГТС.

Висновок:

Запуск добового балансування та визначення маржинальної ціни стали прогресивними кроками, що наблизили режим балансування української ГТС до європейських норм. Проте, проблема негативних небалансів так і залишається далекою від свого вирішення. Нова тарифна методика для транспортування газу гармонізувала український підхід із Регламентом Комісії (ЄС) №2017/460. Разом з тим, у найближчий час залишається потреба повністю запровадити вимоги Регламенту (ЄС) 2015/703 та Регламенту (ЄС) 347/2013.

81 <http://www.nerc.gov.ua/?id=43104>

82 <http://www.nerc.gov.ua/?news=9278>

83 <https://energy-community.org/news/Energy-Community-News/2019/01/29.html>

84 <https://energy-community.org/news/Energy-Community-News/2019/02/22.html>

85 <https://energy-community.org/news/Energy-Community-News/2019/03/210.html>

Безпека постачання газу (статті 338, 341, Додатки XXVI, XXVII-B УА, зокрема Директива 2004/67/ЄС про заходи захисту безпеки постачання природного газу)

БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА

У липні Міненерговугілля оприлюднило Звіт за 2018 рік за результатами проведення моніторингу безпеки постачання природного газу⁸⁶. Документ підготовлено АТ «Укртрансгаз», відповідно до вимог статті 29 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, статті 7 Закону «Про ринок природного газу», а також Національного плану дій та Правил про безпеку постачання природного газу (з урахуванням вимог Регламенту (ЄС) 2017/1938). У звіті проаналізовано заходи з безпеки постачання, у т.ч. у період кризових ситуацій березня 2018 року, викладено інформацію про заходи з диверсифікації джерел постачання газу, а також забезпечення надійного функціонування ГТС.

Планом пріоритетних дій Уряду на 2019 рік (розпорядження №1106-р⁸⁷) визначено необхідність врегулювати на законодавчому рівні низку питань, пов'язаних з підвищенням енергетичної безпеки та енергетичної незалежності України. На виконання цього завдання, Міненерговугілля розробило та опублікувало концептуальні положення проекту Закону «Про основи енергетичної безпеки»^{88,89}. Мотивуючи необхідність підготовки цього акта, представники відомства вказали на відсутність цілісного підходу в енергетичному секторі з питань формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення енергетичної безпеки⁹⁰.

У матеріалах йдеться про основу реалізації політики, зокрема – Енергетичну стратегію як документ політики на довгостроковий період, План енергетичної стійкості України – на короткостроковий період (до 5-и років), енергетичний баланс як форму оцінки ресурсної та технологічної бази. Відомство також опрацювало питання моніторингу, який передбачає щорічну підготовку Звіту щодо стану енергетичної безпеки (закритий документ) та Оцінки рівня загроз енергетичній безпеці (публічний документ), а також системи управління ризиками та особливостей функціонування сектора в надзвичайній ситуації. Серед інших питань, законопроект визначає роль та повноваження Міжвідомчого кризового штабу у сфері енергетики та Міжвідомчої комісії (координаційного центру) з питань енергетичної безпеки.

Міненерговугілля представило також проект змін до порядку здійснення технічних та запобіжних заходів для безаварійної експлуатації систем газопостачання, з метою їх удосконалення⁹¹. Також відомство підготувало новий порядок експлуатації та паспортизації систем газопостачання, яким передбачено суттєво покращити контроль за технічним станом об'єктів газопостачання.

У ході засідання газової підгрупи Координаційної групи безпеки постачання в березні, представники Міненерговугілля звітували про навчання зі Спільним дослідницьким центром Єврокомісії (JRC) щодо реагування на кризову ситуацію та внесені зміни до Правил про безпеку постачання природного газу та Національного плану дій⁹², якими встановлено вимоги до розроблення переліків споживачів та визначено порядок припинення (обмеження) газопостачання у кризовій ситуації.

86 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245381858&cat_id=245131779

87 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vstanovlennya-chitkih-cilej-diyalnosti-dlya-derzhavnih-unitarnih-pidpriyemstv-ta-gospodarskih-tovaristv-u-statutnomu-kapitali-yakih-100-vidsotkiv-akcij-chastok-nalezhat-derzhavi-m-260619>

88 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245379295&cat_id=244946928

89 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245387725&cat_id=244946928

90 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245394198&cat_id=35109

91 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245333113&cat_id=35082

92 Накази від 19.11.2018 р. № 580 та від 23.11.2018 р. № 591 відсутні на сайті Міненерговугілля, проте доступні у базі законодавства України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1403-18>, <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1417-18>)

ПІДГОТОВЧІ ЗАХОДИ

Пропозицію Міненерговугілля зберегти на 2020 рік розмір страхового запасу природного газу (10% від планових місячних поставок лише у випадку настання кризової ситуації)⁹³ було оприлюднено наприкінці червня. Попри ризики, пов'язані з високою ймовірністю зупинки транзиту російського газу з 1 січня 2020 року, відомство аргументувало цю позицію тим, що постачальники газу не мають нести фінансове навантаження на рівні 2,037 млрд грн влітку та 3,396 млрд грн у зимовий період.

Також Кабмін ухвалив рішення продовжити на новий опалювальний сезон дію пониженого з 90% до 60% обов'язкового мінімального рівня оплати за поставлений «Нафтогазом» у межах ПСО природний газ для державних ТЕЦ (постанова №857⁹⁴). На думку урядовців, це рішення забезпечить безперебійність надходження тепла мешканцям відповідних регіонів.

На початок жовтня «Нафтогаз» виконав ключове завдання підготовки до опалювального періоду, накопичивши у газосховищах рекордні запаси газу – 20,5 млрд кубометрів⁹⁵ (на 4,2 млрд кубометрів більше, ніж у 2018 році), а також уклав угоду з великим іноземним трейдером на імпорт близько 450 млн кубометрів газу з гарантованою поставкою у I кварталі 2020 року⁹⁶. Обсяги закачування газу зросли, не в останню чергу за рахунок нарощення імпорту, що надходив винятково із країн ЄС. За 9 місяців 2019 року було імпортовано 11,6 млрд кубометрів (на 44% більше за аналогічний період 2018 року), обсяги закачування склали 11,8 млрд кубометрів (+34%).

Від початку літа 2019 року зріс попит міжнародних газотрейдерів на зберігання газу в газосховищах України⁹⁷, що сигналізує про зростання довіри до співпраці з оператором ГТС України, попри наявні ризики. За оперативними даними «Укртрансгазу» на 26 вересня⁹⁸, 6,7 млрд кубометрів із закачаних на цю дату обсягів (20,1 млрд кубометрів) зберігалось в режимі «митного складу».

Окрім забезпечення заходів з накопичення запасів газу, «Нафтогаз» вживав також заходів для організації, у разі відсутності транзиту з Росії, його технічно максимально можливого імпорту із країн ЄС. Так, з 30 травня 2019 року, за взаємною домовленістю з газотранспортним оператором Угорщини FGSZ Ltd, АТ «Укртрансгаз» збільшив технічну потужність транспортування природного газу за напрямком Угорщина-Україна на 14%⁹⁹.

Також досягнуто домовленостей з Молдовою про реверсний маршрут постачання газу з Румунії обсягом 1,5 млрд кубометрів на рік. Необхідні потужності (реверс трубопроводом «Транзит-1») буде створено до 1 січня 2020 року¹⁰⁰, з цією метою оператори ГТС України та Молдови узгодили технічні рішення з модернізації газовимірювальних станцій «Гребеники» та «Каушани». На додачу, українська сторона планує побудувати додаткові обвідні газопроводи та встановити нові технологічні перемики. Крім того, уряд поклав зобов'язання на «Нафтогаз» спільно з АТ «Укртрансгаз»¹⁰¹ та іншими сторонами вжити заходів для забезпечення газом м. Могилів-Подільський з тим, аби гарантувати поставки по імпорту до Молдови без участі російського «Газпрому»¹⁰². Для обох країн така співпраця має велике значення, оскільки не залежить від транзиту російського газу та дає змогу забезпечити стабільність поставок газу своїм споживачам.

93 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245378710&cat_id=35082

94 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmini-do-punktum857290919rirodnogo-gazu-dlya-zabezpechennya-zagalnosuspilnih-interesiv-u-procesi-funkcionuvannya-rinku-prirodnogo-gazu>

95 <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/C6A48FF0289F7067C2258489004BA026?OpenDocument&year=2019&month=10&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&>

96 <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/613610.html>

97 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-06-25/ukrainian-natural-gas-stockpiles-jump-as-winter-prices-soar>

98 <https://www.facebook.com/utg.ua/photos/a.229297467194177/1266801330110447/?type=3&theater>

99 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/05/ukrtransgaz-ta-fgsz-zbilshuyut-tehnichnu-potuzhnist-transportuvannya-gazu-na-14-vidsotkiv-za-napriamkom-ugorschyna-ukraina.html>

100 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/08/ukrtransgaz-i-moldovagaz-gotuyut-novij-marshrut-importu-gazu-z-rumunii.html>

101 <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-opalyvalnogo-periodu-201920-m921290919roku>

102 Поточна газова угода Молдови з Росією, як і у випадку України, діє лише до кінця 2019 року.

В ході візиту Президента В. Зеленського до Польщі, підписано меморандум про тристоронню співпрацю (Україна-Польща-США) у газовій сфері¹⁰³, у тому числі налагодження поставок скрапленого газу як один із важливих кроків диверсифікації газопостачання. Польська сторона вважає, що можливість таких поставок відкриється після розширення СПГ-термінала в м. Свиноуйсьце та будівництва газопроводу Baltic Pipe в 2022 році. Окремі гравці українського ринку вже законтрактували американський газ із доставкою у Свиноуйсьце¹⁰⁴. На думку міністра енергетики та захисту довкілля О. Оржеля¹⁰⁵, сприяти українсько-польській співпраці могла би реалізація проекту будівництва інтерконектора¹⁰⁶; подальша робота очікується на рівні експертних груп.

Ще на початку 2019 року німецькі аудитори, представники міжнародного сертифікаційного органу TÜV SÜD, після проведення наглядного аудиту на об'єктах АТ «Укртрансгаз», підтвердили відповідність української ГТС міжнародним стандартам¹⁰⁷.

Наприкінці серпня «Укртрансгаз» разом з «Нафтогазом» здійснили спільне навчання диспетчерів, що мало на меті відпрацювати взаємодію співробітників компаній у разі переривання транзиту¹⁰⁸. У ході навчання фахівці моделювали кілька ймовірних сценаріїв припинення транзиту. За кожним із них «Укртрансгазом» запропоновано необхідні заходи; навчання засвідчили, що ГТС України готова до стабільної роботи, за будь-яких сценаріїв. На додачу, компанією створено оперативні штаби із запобігання надзвичайним ситуаціям.

Загалом «Укртрансгаз» перед опалювальним сезоном здійснив майже 250 протиаварійних тренувань¹⁰⁹ і на 100% виконав підготовчий план ремонту та модернізації об'єктів ГТС України¹¹⁰. Частина здійснених заходів мала на меті апробацію реверсних режимів, у разі переривання транзитних поставок газу, результати якої підтвердили технічні можливості забезпечення реверсу. Так, здійснено модернізацію п'яти компресорних станцій для роботи в реверсному режимі («Хуст», «Богородчани», «Гусятин», «Бар», «Олександрівка»)¹¹¹. У разі часткової або повної зупинки транзиту, це дасть змогу організувати безперебійне газопостачання українських споживачів східних і південних регіонів із Європи та західних газосховищ. «Укртрансгаз» також успішно тестував роботу в реверсному напрямку частини магістрального газопроводу «Союз»¹¹². Тестування на максимальній потужності не справило жодного негативного впливу на транзит – заявки «Газпрому» виконувалися паралельно в повному обсязі.

ТРИСТОРОННІ ПЕРЕГОВОРИ

Довгоочікувані перемовини щодо угоди про продовження транзиту російського газу ГТС України після 2019 року, відбувалися у Брюсселі в тристоронньому форматі (ЄС-Україна-Росія)

103 <https://www.unn.com.ua/uk/news/1821752-ukrayina-polscha-i-ssha-pidpisali-memorandum-pro-gazovu-spivpratsyu>

104 <http://www.eru.com.ua/ua/press/pgnig-ta-eru-pidpisali-ugodu---amerikanskiy-prirodniy-gaz-prodano-z-polschi-do-ukraini/>

105 <http://reform.energy/news/interkonnektor-mezhdu-ukrainoy-i-polshey-snachala-mozhet-obespechivat-poryadka-1-mlrd-kubov-gaza-a-zatem-obemy-mogut-byt-znachitelno-uvelicheny-ministr-energetiki-orzhel-12387>

106 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245392927&cat_id=35109

107 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/01/ukrtransgaz-pidtvverdyy-vidpovidnist-chotyriom-mizhnarodnym-standartam-yakist-ekologichnist-bezpeka-praci-ta-energetychnyi-menegment.html>

108 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/08/ukrtransgaz-ta-naftogaz-proveli-navchanniyadispatcherv-shhodo-pererivannya-tranzitu.html>

109 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/09/ukrtransgaz-provv-majzhe-250-protiavarijnih-trenuvan-pered-pochatkom-opalyvalnogo-sezonu.html>

110 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/10/ukrtransgaz-vykonav-100-vidsotkiv-robit-z-pidgotovky-gts-do-opalyvalnogo-sezonu.html>

111 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/08/ukrtransgaz-pidgotuvav-5-ks-dlya-roboty-v-reversnomu-rezhymi.html>

112 <http://utg.ua/utg/media/news/2019/09/magstralnij-gazoprovod-soyuz-testovo-zapraczyuvav-v-reversnomu-rezhim.html>

21 січня¹¹³, 19 вересня¹¹⁴ та 28 жовтня¹¹⁵. Практично кожному з цих раундів передували технічні консультації на рівні експертів.

Основною позицією «Газпрому», окресленою під час уже другого раунду перемовин, була констатація факту, що як і раніше, він не визнає рішень Стокгольмського арбітражу і пропонує «Нафтогазу» просто «продовжити діючий контракт», без проведення будь-яких консультацій і без жодних гарантій¹¹⁶. Українська ж сторона, у консенсусі з Єврокомісією, наголошувала на необхідності укласти нову довгострокову угоду з 2020 року, з дотриманням норм європейського законодавства. За даними авторитетних іноземних ЗМІ¹¹⁷, російський монополіст воліє укласти короткотермінову угоду, що дало би йому змогу виграти час для завершення побудови газопроводів в обхід української ГТС.

На переговорах у вересні делегація РФ уперше не заперечувала можливості подальшої співпраці на засадах європейського законодавства, за умови повного впровадження його положень Україною до кінця року. У свою чергу, українською стороною було передано проекти угоди про взаємодію між операторами суміжних газотранспортних систем, стандартної угоди на транспортування газу, а також дорожню карту процесу відокремлення оператора ГТС за новою схемою «анбандлінга»¹¹⁸.

Реалізація Росією обхідного газопроводу «Північний потік-2», попри те, що Данія – після тривалого розгляду заяв¹¹⁹ і відмови узгодити альтернативний маршрут¹²⁰ – таки надала дозвіл на будівництво в своїх територіальних водах, зустрілася із серйозними правовими перепонами. Адже будь-яка затримка в реалізації проекту посилює позицію України в перемовинах з «Газпромом».

У квітні Рада ЄС остаточно затвердила зміни до Газової директиви ЄС, що зумовлюють розповсюдження європейських норм і обмежень на морські газопроводи з третіх країн. У липні компанія Nord Stream 2 AG подала судовий позов до Суду ЄС в Люксембурзі, в якому закликає скасувати зміни як дискримінаційні¹²¹. Відтак, більшої важливості набуло питання, яким саме чином до «Північного потоку-2» буде застосований Третій енергопакет ЄС, тобто в яких правових рамках далі існуватиме цей проект.

6 травня «Нафтогаз» подав до Єврокомісії скаргу щодо зловживання «Газпромом» домінуючим становищем на європейських ринках. Звернення «Нафтогазу» стосується переважно негативного впливу проекту «Північний потік-2». Як зазначено, звернення «викриває нові дискримінаційні практики «Газпрому», що не були висвітлені в зобов'язальному рішенні Єврокомісії від 2018 року»¹²². Серед іншого, вказано, що спричинена ним зміна потоків газу в Європі унеможливить «віртуальний реверс» через Україну та негативно вплине на торгівлю між країнами-членами ЄС у Східній Європі.

Натомість у вересні Суд ЄС визнав обґрунтованою скаргу Польщі та скасував рішення Єврокомісії¹²³, яке дозволяло «Газпрому» фактично монополювати використання газопровід OPAL,

113 <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/C96B6AC7921F1BD5C22583890055A24B?OpenDocument&year=2019&month=01&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&>

114 <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/861D2B4B23D538DCC225847A0061E284?OpenDocument&Highlight=0,%D1%82%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96>

115 <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/10/28/7102346/>

116 <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/C96B6AC7921F1BD5C22583890055A24B?OpenDocument&year=2019&month=01&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&>

117 <https://www.reuters.com/article/us-russia-ukraine-gas/russia-wants-short-term-gas-deal-with-ukraine-before-bypass-routes-done-sources-idUSKCN1UL0SD?rpc=401&>

118 <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/861D2B4B23D538DCC225847A0061E284?OpenDocument&Highlight=0,%D1%82%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96>

119 <https://www.nord-stream2.com/ru/>

120 <https://biz.liga.net/all/tek/novosti/moodys-daniya-mojet-oslabit-pozitsii-gazproma-v-voprose-tranzita>

121 <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/07/26/7098965/>

122 <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/5FAB3FE0598AFB80C22583F200725BEA>

123 <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/09/10/7100563/>

що є одним із сухопутних продовжень «Північного потоку-1» в Німеччині. Оператор газопроводу OPAL Gastransport GmbH оголосив про обмеження використання потужностей¹²⁴ приблизно на 12,3 млрд кубометрів у річному вираженні. За повідомленням голови правління «Нафтогазу» А. Коболева¹²⁵, газотранспортні системи України та Словаччини готові замінити послуги OPAL і доставляти необхідні обсяги російського газу до Європи.

Висновок:

Рівень виконання вимог УА в частині безпеки постачання газу є високим. На додачу до Національного плану дій та Правил про безпеку постачання, ведеться розробка більш широкої основи для політики енергобезпеки на рівні закону. Оператор ГТС та уряд України здійснили необхідну підготовку та відпрацювали плани реагування на випадок повного припинення транзиту газу з 1 січня 2020 року; на жаль, попри певний прогрес у тристоронніх переговорах, такий сценарій залишається високо імовірним.

Доступ та здійснення діяльності з розвідки та видобування газу (статті 279-280, Додаток XXVII-В УА, зокрема Директива 94/22/ЄС про умови надання і використання дозволів на пошуки, розвідування і видобування вуглеводнів)

Протягом звітного періоду в парламенті зареєстровано низку законопроектів, що стосуються добувної галузі, серед яких ініціатива з покращення адміністрування угод про розподіл продукції¹²⁶, криміналізація злочинів, пов'язаних із незаконним видобутком корисних копалин, а також кілька законопроектів, спрямованих на перерозподіл рентної плати за видобування вуглеводнів між державним і місцевими бюджетами.

Кабмін удосконалив процедури надання спеціальних дозволів на користування надрами (постанова №558¹²⁷), привівши їх у повну відповідність до вимог чинного законодавства. Ухвалені нові положення порядку надання ліцензій врегулювали, зокрема, питання їх переоформлення, внесення змін, умови продовження строку дії спеціальних дозволів.

У межах раніше ініційованого урядом процесу заохочення іноземних партнерів до інвестування у сектор видобування газу, Державна служба геології та надр (Держгеонадр) реалізувала серію відкритих онлайн-аукціонів з продажу прав на користування нафтогазоносними надрами. На перший раунд в електронній системі «ProZorro.Продажі» було виставлено 3 лоти¹²⁸, вартість яких під час онлайн-торгів підвищилася з 45 млн грн до близько 141 млн грн, тобто, більш як у 3 рази від оголошеної суми. За оцінками відомства¹²⁹, за 8 місяців року відбулося 6 електронних аукціонів, на яких продано 16 ділянок з нафтогазоносними покладами.

І хоча рівень участі в онлайн-торгах іноземних компаній невисокий¹³⁰, робота з підвищення

124 <https://www.finanz.ru/novosti/birzhevyie-tovary/ceny-na-gaz-v-evrope-vzleteli-na-10percent-posle-udara-po-severnemu-potoku-1-1028523582>

125 <http://reform.energy/news/gts-ukrainy-i-slovakii-gotovy-zamestit-uslugi-opal-dlya-gazpoma-glava-naftogaza-12483>

126 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65410

127 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-poryadku-nadannya-specialnih-dozvoliv-t190619>

128 <http://www.geo.gov.ua/derzhgeonadra-prodala-naftogazovi-dilyanki-cherez-prozorro-prodazhi-vtrichi-dorozhche-vid-nominalu/>

129 <http://www.geo.gov.ua/derzhgeonadra-prodala-26-dilyanok-na-pivmilyarda-griven-cherez-sistemu-prozorro/>

130 <http://www.geo.gov.ua/investori-z-greci%27gotovi-vklasti-do-12-mln-yevro-v-naftogazovi-dilyanki/?hlite=%27Flow%27>

привабливості для інвесторів триває: Держгеонадр надає всі можливості для ознайомлення з актуальною геологічною інформацією та взяла курс на створення в Україні сховища геологічних даних¹³¹. Зроблено перший крок до інтеграції баз даних – Держгеонадрами підписано меморандум про взаємодію із Державним інформаційним геологічним фондом, Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру та Центром державного земельного кадастру¹³². Ефективна співпраця зазначених відомств може забезпечити синхронізацію та оптимізацію роботи з даними земельного кадастру та кадастру родовищ і проявів корисних копалин, необхідну користувачам.

Уряд також активізував роботу за напрямом укладення угод про розподіл продукції (УРП). У липні Міжвідомча комісія подала уряду рекомендації щодо переможців за 9-ма ділянками на суші, виставленими на конкурс раніше¹³³. Згідно з пропозиціями комісії¹³⁴, невдовзі затвердженими Кабміном (розпорядження №507-р¹³⁵), на відповідних ділянках перевагу було надано:

- АТ «Укргазвидобування», разом з Vermilion Ukraine Exploration B.V. – Балаклійська, Іванівська;
- АТ «Укргазвидобування» – Берестянська та Бузівська;
- Ukraine Energy LLC – Варвинська;
- Oil & Gas Overseas Trading B.V., разом з ТОВ «Нафтогазексплуатація» – Зінківська;
- ПрАТ «Видобувна компанія «Укрнафтобуріння» – Русанівська;
- ТОВ «Гео Альянс партнерство», разом з Geo Alliance Partnership B.V. – Софіївська;
- ТОВ «Велл Ко» – Угнівська.

Було також повідомлено¹³⁶, що переможці конкурсів на укладення зазначених УРП протягом 5-ти наступних років інвестують у розвідку українських надр понад 430 млн дол. Наступним кроком є початок переговорів з інвесторами щодо власне укладення УРП. Тим часом, на початку серпня було офіційно оголошено¹³⁷ ще 3 конкурси на укладення УРП – на ділянках Грунівська (1108 км²), Охтирська (717 км²) та Ічнянська (2478 км²)¹³⁸. Мінімальний обсяг інвестицій становить, відповідно, по 500 млн грн на перших дві та 900 млн грн – на третю ділянку.

У вересні Президент В. Зеленський доручив підготувати нові лоти для проведення нафтогазових аукціонів у 2020 році¹³⁹. Як зазначили ЗМІ, на цій же зустрічі Президент дав урядовцям доручення провести перемовини та до 1 грудня 2019 року підписати угоди про розподіл продукції на користування надрами за конкурсами, що вже відбулися¹⁴⁰.

Разом з тим, рішення Кабміну про проведення конкурсу¹⁴¹ з укладення УРП для морської ділянки «Дельфін» (9 772 км²) у межах північно-західної частини шельфу Чорного моря було скасовано (постанова КМУ №864¹⁴²), «у зв'язку з невідповідністю процедури проведення кон-

131 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/derzhgeonadra-ssha-dopomozhut-ukrayini-stvoriti-shovishche-geologichnoyi-informaciyi>

132 <http://www.geo.gov.ua/derzhgeonadra-pidpisali-memorandum-z-dnvp-derzhavnij-informacijnij-geologichnij-fond-ukra%20ni-derzhavnoyu-sluzhboyu-ukra%20ni-z-pitan-geodezi%20ni-kartografi%20ni-ta-kadastru-ta-derzhavnim/>

133 Постанови КМУ №№1178-1180, 1182-1184, 1186, 1188-1189 від 18 грудня 2018 року

134 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245380269&cat_id=35109

135 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-viznachennya-peremozhciv-konkursiv-na-ukladennya-ugod-pro-rozpodil-vuglevodni-m-050719>

136 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245380269&cat_id=35109

137 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245388585

138 На виконання постанов КМУ №№1178, 1181, 1185

139 <https://biz.censor.net.ua/n3145944>

140 <https://interfax.com.ua/news/economic/610685.html>

141 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-provedennya-konkursu-na-ukladennya-ugodi-pro-rozpodil-vuglevodniv-yaki-vidobuvatimutsya-u-mezhah-dilyanki-delfin>

142 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-viznannya-takoyu-shcho-vtrat-a864>

курсу практиці Європейського Союзу». І. Пономарьов, один з акціонерів і CEO компанії Trident Acquisitions, визнаної раніше переможцем конкурсу, не виключив оскарження цього рішення в суді¹⁴³. З точки зору Асоціації газовидобувних компаній України¹⁴⁴, конкурс на розробку цієї ділянки було проведено з численними недоліками (важливим із них є занадто стислий термін – лише 2 місяці), у разі відсутності яких і заявок було би більше, і «їхні пропозиції були би набагато вигіднішими для держави».

Тим часом, урядову програму з нарощення видобутку вітчизняного газу не виконано. Як наголосив прем'єр-міністр В. Гройсман¹⁴⁵, основні причини – технологічне відставання «Нафтогазу» від приватних компаній та його монопольне положення. Проте, у «Нафтогазі» вказують на інші чинники¹⁴⁶: не погодження «Укргазвидобування» достатньої кількості нових ліцензій¹⁴⁷, недостатнє фінансування потрібних капіталовкладень. У червні «Укргазвидобування» представило оновлену стратегію з розвідки та видобутку вуглеводнів, яка зосереджена на оптимізації інвестицій для підтримки базового видобутку, розвитку інфраструктури та роботи з найбільш ефективними свердловинами. Натомість у серпні Кабмін схвалив рішення залучити кредит ЄБРР для АТ «Укргазвидобування» (розпорядження №664-р¹⁴⁸) – під гарантії уряду на суму 51,85 млн євро для забезпечення збільшення видобутку газу.

Висновок:

Україна досягла певного прогресу в реалізації конкурентних процедур надання надр у користування – через запуск електронних аукціонів та конкурсів на укладання УРП. Більше зусиль необхідно спрямувати на дерегуляцію і залучення іноземних інвесторів, оскільки поки що участь у процедурах беруть переважно українські компанії. Поряд із цим, назріла необхідність перегляду концепції заохочення видобутку газу.

143 <https://www.facebook.com/iponomarev/posts/10157621084140802>

144 <http://agpu.org.ua/news/konkurs-na-dilyanku-delfin-mizhvidomcha-komisiya-zaproponuvava-peremozhchya-.htm>

145 <https://economics.unian.ua/energetics/10460352-groysman-zayaviv-pro-proval-planiv-naftogazu-z-naroshchuvannya-vidobutku-gazu.html>

146 <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/93B80992E2B6183BC22583A100476F1F?OpenDocument&year=2019&month=02&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&>

147 На противагу цьому, у Держгеонадрах стверджують, що 2018 року видали понад 120 ліцензій на видобуток двом найбільшим компаніям державного сектора України: АТ «Укргазвидобування» та ПАТ «Укрнафта» (<http://www.geo.gov.ua/derzhgeonadra-vidali-bilshe-100-specdozvoliv-najbilshim-naftogazovim-kompaniyam/>)

148 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zaluchennya-poziki-vid-yevropejs-664r>

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА ТА ЯДЕРНА БЕЗПЕКА

Директива 2009/72/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії та про скасування Директиви 2003/54/ЄС (статті 269, 273, 274, Додаток XXVII УА)

ЗАПУСК НОВОЇ МОДЕЛІ РИНКУ

Із 1 січня 2019 року, відповідно до Закону «Про ринок електричної енергії», розпочала роботу нова модель роздрібного ринку електроенергії, а з 1 липня – і оптового. ДП «Укрінтеренерго», як постачальник «останньої надії» (ПОН), визначений Кабінетом Міністрів, у січні 2019 року почав публікувати відомості про споживачів, що перейшли до нього. На протязі першого місяця роботи по певних областях до 30-40 промислових споживачів не змогли обрати постачальника, або мали заборгованість за електроенергію¹⁴⁹. У першу чергу, це підприємства ЖКГ (водоканали, теплопостачальники) та шахти.

Надалі ситуація трохи покращилася, але невирішення питання щодо ліквідації перехресного субсидування між промисловими та побутовими споживачами, неприйняття Верховною Радою закону про реструктуризацію заборгованості, запізнення із тестуванням програмного забезпечення негативно вплинули на відкриття ринку електроенергії в цілому, та на вкрай важкий фінансовий стан ПОН. Восени 2019 року «Укрінтеренерго» опинилося на межі банкрутства, оскільки не змогло отримати оплату від споживачів та розрахуватися за придбану електроенергію.

На шляху до запровадження нового оптового ринку було прийнято низку рішень. У квітні були створені ДП «Гарантований постачальник» та ДП «Оператор ринку» на базі відповідних філій ДП «Енергоринок». З часом «Оператор ринку» планують перетворити на акціонерне товариство із 100% власністю держави¹⁵⁰. Підприємства створили для забезпечення загальносуспільних інтересів і виконання гарантій держави щодо купівлі всієї електричної енергії з відновлюваних джерел за «зеленим» тарифом, а також функціонування ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку¹⁵¹.

25 червня «Гарантований покупець» отримав статус учасника ринку і почав підготовку до тестових операцій. На ринку працювало майже 400 виробників за «зеленим» тарифом, з якими «Гарантований покупець» укладав договори для купівлі електроенергії та компенсації її вартості та створення балансуючої групи¹⁵².

У свою чергу, НКРЕКП 26 квітня затвердила низку регулювань про діяльність гарантованого покупця та купівлі електричної енергії за «зеленим» тарифом¹⁵³. Також регулятор затвердив Методичні рекомендації щодо здійснення тестових операцій на ринку електричної енергії¹⁵⁴. Такі операції є обов'язковими і мали пройти з 1 травня до 1 липня 2019 року.

У червні НКРЕКП також внесла зміни до Кодексу системи передачі, які стосуються, серед іншого, порядку взаємодії оператора та споживачів¹⁵⁵. Тоді як НЕК «Укренерго», як адміністратор Кодексу системи передачі, оприлюднила проекти інструкцій щодо графіків обмеження та аварійного відключення споживачів¹⁵⁶ та погодинного відключення електроенергії¹⁵⁷. У липні 2019

149 <https://uie.kiev.ua/diyalnist/napryamky-diyalnosti/postachalnyk-elektrychnoyi-energiyi-ostannoyi-nadiyi/>

150 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324-2019-%D0%BF>

151 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-utvorennia-derzhavnih-pidpriemstv-garantovanij-pokupec-ta-operator-rinku>

152 <http://www.gpee.com.ua/>

153 <http://www.nerc.gov.ua/index.php?id=40637>

154 <http://www.nerc.gov.ua/index.php?id=40649>

155 <http://www.nerc.gov.ua/index.php?id=42075>

156 <https://ua.energy/wp-content/uploads/2019/06/Instruktsiya-pro-skladannya-i-zastosuvannya-grafikov-obmezheniya-ta-avarijnogo-vidklyuchennya-spozhyvachiv.pdf>

157 <https://ua.energy/wp-content/uploads/2019/06/Instruktsiya-pro-skladannya-i-zastosuvannya-grafikov-pogodynno-vidklyuchennya-elektroenergiyi.pdf>

року, за результатами опрацювання пропозицій та зауважень зацікавлених сторін до Кодексу, спеціалістами «Укренерго» підготовлений проект пропозицій щодо змін до Кодексу системи передачі¹⁵⁸.

Оператор системи передачі (ОСП) – НЕК «Укренерго» – оновив та опублікував переклад інтерфейсів обміну даними для учасників ринку та операторів мереж¹⁵⁹, і 20 травня вперше оприлюднив стан готовності учасників до нового ринку електроенергії. На той час було зареєстровано понад 205 компаній, з яких понад 60 виробників, 26 ОСР, 23 постачальники універсальних послуг (ПУП). Розпочав роботу додатковий кабінет консультацій для учасників ринку.

Компанії почали тестування програмного забезпечення на ринку двосторонніх договорів, у сегменті балансуємого ринку та на ринку допоміжних послуг. Укладання договорів з виробниками на врегулювання небалансів, про надання послуг з передачі електричної енергії відбувалося повільно, договірна кампанія завершилася в останні дні і години перед початком нового ринку, що викликало не тільки людське перевантаження, але і певні технічні помилки¹⁶⁰.

Попри створення необхідної нормативно-правової бази та інститутів, очікуване відкриття оптового ринку викликало занепокоєння як у самих учасниках ринку, так і у частини можновладців. У червні 2019 року було зареєстровано три проекти законів, що пропонували відкласти початок його роботи, але жоден не був прийнятий. Частина депутатів і донорських організацій погоджувались перенести відкриття ринку на три місяці. Натомість Президентом було внесено законопроект, який пропонував відкласти введення нових правил на рік – до 1 липня 2020 року¹⁶¹. Через кілька днів Президент подав ще один проект «щодо зниження вартості електричної енергії»¹⁶², який стосувався врегулювання формування вартості електроенергії, виробленої на вугільних електростанціях, і також пропонував відкласти запуск ринку на рік з огляду на організаційні, технічні та фінансові ризики¹⁶³.

Одним із запобіжників проти різкого зростання цін після відкриття ринку стали price caps - граничні ціни на ринку «на добу наперед» та внутрішньодобовому ринку. Обмеження реалізовані 24 червня через рішення НКРЕКП про зміни до правил ринку та будуть діяти протягом 9 місяців¹⁶⁴. ДП «Оператор ринку» розрахував та опублікував граничні ціни¹⁶⁵. У оцінці Секретаріату Енергетичного Співтовариства, пріоритетним завданням для уряду і НКРЕКП має стати поетапна відміна механізму публічних спецобов'язків і цінових обмежень¹⁶⁶.

ОПЕРАТОР СИСТЕМИ ПЕРЕДАЧІ (ОСП)

У березні Мінфін затвердив план заходів з реорганізації (перетворення) ДП «НЕК «Укренерго» у приватне акціонерне товариство (ПрАТ), 100% акцій якого належать державі. Корпоратизація «Укренерго» є обов'язковою умовою сертифікації компанії як незалежного оператора системи передачі. Процедура корпоратизації передбачає інвентаризацію активів компанії, їх незалежну оцінку, рецензування ФДМУ звіту про оцінку майна, а також інші дії, передбачені законодавством¹⁶⁷. Вже у липні Мінфін повідомив про завершення процесу створення ПрАТ¹⁶⁸, а у жовтні НКРЕКП видала попередню згоду на відповідність «Укренерго» умовам сертифікації – остаточ-

158 <https://ua.energy/media/pres-tsentr/pres-relizy/proekt-propozytij-shhodo-vnesennya-zmin-do-kodeksu-sistemy-peredachi-2/>

159 <https://ua.energy/novyj-rynok-e-e/implementatsiya/>

160 <https://ua.energy/osnovni-podiyi/informatsijnij-vypusk-ukrenergo-najsvizhishi-dani-shhodo-progresu-ta-problem-upidgotovtsi-do-novogo-rynku-elektroenergiyi/>

161 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=66067

162 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=66112

163 Станом на початок жовтня 2019 р. ці проекти законів не виносилися на голосування.

164 <http://www.nerc.gov.ua/index.php?id=42082>

165 <https://www.oree.com.ua/data/prices.pdf?v=3>

166 <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2019/09/05.html>

167 <https://ua.energy/osnovni-podiyi/ministerstvo-finansiv-zatverdilo-plan-korporatyzatsiyi-ukrenergo/>

168 https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_zavershiv_protsest_stvorennia_prat_ukrenergo-1743

не рішення має бути прийнято до кінця 2019 року¹⁶⁹.

17 травня НКРЕКП розглянула проекти нових тарифів «Укренерго» на II півріччя 2019 року, і запропонувала затвердити тариф на передачу електроенергії на рівні 11,3 коп./кВт-год і тариф на диспетчерське управління – 0,8 коп./кВт-год. Представники ОСП не погодились, вважаючи, що занижені тарифи не тільки несуть значні ризики для запуску нового ринку електроенергії, але можуть призвести до банкрутства ОСП¹⁷⁰. Регулятор перерахував витрати ОСП, включивши до тарифів витрати на виконання спеціальних обов'язків (компенсація виробникам з ВДЕ) на рівні 347,43 грн/МВт-год (без урахування ПДВ) на послуги з передачі¹⁷¹ та 8,90 грн/МВт-год (без урахування ПДВ) на послуги з диспетчерського (оперативно-технологічного) управління¹⁷².

Проте, вже 1 липня Окружний адміністративний суд Києва прийняв рішення на забезпечення позову АТ «Нікопольський завод феросплавів» і призупинив дію постанов НКРЕКП, якими були встановлені тарифи¹⁷³. Відповідачі оперативно подали апеляційні скарги, але судова епопея за високі тарифи на передачу та диспетчеризацію триває. Суд лише частково зняв заборону, залишив забезпечення лише для компаній-споживачів, що звернулися із позовом або приєдналися до нього. Будівлі «Укренерго» та НКРЕКП більше двох місяців знаходилися під облогою мітингувальників – представників феросплавних заводів, що вимагали скасування високих тарифів.

Станом на 31 липня «Укренерго» сплатило ДП «Гарантований покупець» лише 30% від загальної прогнозованої суми боргу за липень 2019 р. для компенсації витрат на купівлю електроенергії ВДЕ за «зеленим» тарифом¹⁷⁴.

Із липня ОСП, на виконання Правил ринку, почав публікацію прогнозу споживання по областях регулювання (торгових зонах) для кожного розрахункового періоду наступного торгового дня¹⁷⁵. Раніше Регулятор погодив визначені «Укренерго» дві відокремлені зони в межах України – торгову зону «Острів Бурштинської ТЕС» та торгову зону «ОЕС України»¹⁷⁶.

КОМЕРЦІЙНИЙ ОБЛІК

20 травня 2019 року НКРЕКП опублікований проект змін Кодексу комерційного обліку електричної енергії (Кодекс)¹⁷⁷. Регулятор підготував зміни з урахуванням зауважень АМКУ та Мінекономірозвитку, а також звернень учасників ринку електричної енергії Зміни стосуються наступного:

- узгодження норм Кодексу із Правилами улаштування електроустановок;
- використання вимірювального обладнання, введеним в експлуатацію до прийняття Кодексу;
- введення додаткових норм, що стосуються обліку на роздрібному ринку;
- удосконалення норм, що стосуються інформаційного обміну на ринку;
- уточнення прав та обов'язків учасників ринку.¹⁷⁸

169 <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2791533-ukrenergo-vidpovidae-vimogam-do-nezaleznoho-operatora-sistemi-peredaci-nkrekp.html>

170 <https://ua.energy/media/pres-tsentr/pres-relizy/shvalenyj-nkrekp-taryf-ne-dozvolaye-ukrenergo-pratsyuvaty-u-novij-modeli-rynku-z-1-lypnya-2019-r/>

171 <http://www.nerc.gov.ua/?id=41556>

172 <http://www.nerc.gov.ua/?id=41557>

173 <https://ua.energy/media/pres-tsentr/pres-relizy/cherez-pozov-pro-skasuvannya-taryfiv-ukrenergo-vyrobniky-z-vde-ne-zmozhut-otrymaty-zelenyj-taryf/>

174 <https://ua.energy/media/pres-tsentr/pres-relizy/ukrenergo-splatylo-garantovanomu-pokuptsyu-450-mln-grn-dlya-rozrahunkiv-za-zelenym-taryfom/>

175 <https://ua.energy/diyalnist/dyspetcherska-informatsiya/prognoz-zagalnogo-navantazhennya/>

176 <http://www.nerc.gov.ua/index.php?id=42438>

177 <http://www.nerc.gov.ua/index.php?news=9051>

178 Там само

9 липня 2019 року НКРЕКП затвердила Методику розрахунку плати за послуги комерційного обліку електричної енергії, що надаються оператором системи розподілу на території здійснення його ліцензованої діяльності¹⁷⁹. Джерелами фінансування визначено плату за послуги комерційного обліку електричної енергії та тариф на розподіл електроенергії.

НЕК «Укренерго», як Адміністратор комерційного обліку, оприлюднила Інструкцію з моделювання даних комерційного обліку для виробників електроенергії¹⁸⁰. Інструкція допоможе виробникам не тільки моделювати дані обліку, але і коректно відображати обсяги транспортування електроенергії через мережі об'єктів генерації. ОСП також опублікував формати надання даних комерційного обліку та Порядок підготовки та надання даних¹⁸¹.

У перші дні роботи нового ринку електроенергії від його учасників лунали повідомлення про недосконалу роботу комерційного обліку, але з часом якість даних покращилася. «Укренерго» запевнило, що потенційні небаланси, спричинені неякісним комерційним обліком, будуть значно нижчими за ті, що вони прогнозували перед запуском ринку. У той же час, станом на кінець липня повідомлялося, що дані комерційного обліку малої генерації з ВДЕ, приєднаної до мереж ОСР, поки не в повному обсязі надходять на платформу Market management system (MMS)¹⁸².

ПОКЛАДАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОBOB'ЯЗКІВ

5 червня Кабінет Міністрів прийняв постанову № 483, якою затвердив Положення про покладення спеціальних обов'язків (ПСО) на учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів¹⁸³. Спецобов'язки покладаються на виробників електричної енергії; постачальників універсальних послуг; операторів систем розподілу та оператора системи передачі. До виробників, на яких покладаються ПСО, відносяться ПАТ «Укргідроенерго» та НАЕК «Енергоатом»: вони зобов'язані здійснювати продаж на електронних аукціонах для ПУП, ОСР та ОСП не більш як 60% обсягу відпуску електроенергії, виробленої на атомних електростанціях, та не більш як 20% відпуску електроенергії, виробленої на гідроелектростанціях¹⁸⁴. На протязі 3-х місяців, за пропозицією Міненерговугілля, електронні аукціони вирішено проводити на майданчику «Української енергетичної біржі»¹⁸⁵. У подальшому «УЕБ» продовжила проводити електронні аукціони.

НКРЕКП виступила з критикою такої редакції ПСО, вказавши, що реалізація рішення уряду призведе до додаткового навантаження на промисловість та бюджет у приблизно 37 млрд грн на рік¹⁸⁶. Зі свого боку Регулятор виступив за продаж не менше 80% електроенергії АЕС та не менше 50% ГЕС за прямими договорами за фіксованою ціною, при цьому перший пріоритет купівлі повинні мати ПУП (не більше, ніж споживання населенням), ОСР та ОСП, решта ж продається всім бажаючим. Замість тарифу «Укренерго», джерелом компенсації різниці в цінах пропонувався додатковий дохід «Енергоатому».

Уряд частково погодився із пропозицією НКРЕКП та вніс зміни до ПСО – зокрема, передбачив продаж на електронних аукціонах за двосторонніми договорами та за граничною ціною 75% електроенергії, виробленої НАЕК «Енергоатом», та 20% від ПАТ «Укргідроенерго» для «Гаран-

179 <http://www.nerc.gov.ua/?id=42698>

180 <https://ua.energy/wp-content/uploads/2019/07/Instruktsiya-dlya-vyrobnykiv.pdf>

181 <https://ua.energy/media/pres-tsentr/pres-relizy/pro-nadannya-danyh-komertsijnogo-obliku-postachalnykamy-poslug-komertsijnogo-obliku/>

182 <https://ua.energy/media/pres-tsentr/pres-relizy/vprovadzhennya-rynku-dopomizhnyh-poslug-usune-defitsyt-rezerviv-potuzhnosti/>

183 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-pokladennya-specialnih-obovyazkiv-na-uchasnikiv-rinku-t050619>

184 Там само.

185 <https://expro.com.ua/novini/mnenergovuglyia-obralo-ukransku-energetichnu-brju-dlya-provedennya-aukconv-z-prodaju-ee-derjavno-genera>

186 <https://expro.com.ua/novini/pso-z-postachannya-ee-naselennyu-moje-prizvesti-do-navantajennya-na-promislovst-ta-byudjet-37-mlrd-grn-nkrekp>

тованого покупця»; ще 15% електроенергії від «Енергоатому» продається для ОСП і ОСР¹⁸⁷. «Гарантований покупець» реалізує електроенергію для постачальників універсальних послуг та здійснює її купівлю на території «Бурштинського острова» як окремої зони енергоринку.

Разом з тим, недосконалість ПСО проявилася вже у перші місяці її функціонування. 26 липня «Гарантований покупець» звернувся до суду з позовом про стягнення авансового платежу з «Укренерго» через 1,58 млрд грн заборгованості за послуги із забезпечення збільшення частки виробництва електричної енергії з ВДЕ¹⁸⁸.

У серпні уряд затвердив новий механізм покладання спеціальних обов'язків (ПСО). У тарифі на передачу значно скорочено обсяг коштів для компенсації витрат ДП «Гарантований покупець» на купівлю електроенергії з ВДЕ за «зеленим» тарифом. Ці видатки «Гарантований покупець» здебільшого з власних прибутків, а «Укренерго» буде компенсувати лише частину коштів¹⁸⁹.

Секретаріат Енергетичного Співтовариства звернув увагу на високий рівень зарегульованості та значні диспропорції на ринку у вигляді механізму ПСО, за яким розподіляється значна частка електроенергії, що шкодить розвитку конкуренції. Разом з тим експерти відмітили, що на вільному ринку торгується 53%, проте стара непрозора модель «єдиного покупця» має бути замінена на конкурентну модель ринку¹⁹⁰.

ПРИЄДНАННЯ ДО МЕРЕЖ

У березні 2019 року НКРЕКП відповідно до вимог Кодексу систем розподілу зобов'язав операторів систем розподілу (ОСР) оприлюднювати та оновлювати на їх веб-сайтах інформацію про умови приєднання до системи розподілу, ставки плати за приєднання, контактні дані «єдиного вікна», інформацію про лінії електропередач і трансформаторні підстанції¹⁹¹.

Нові ставки плати за приєднання набрали чинності з 22 січня 2019 року. Для зручності Регулятор розробив калькулятор визначення орієнтовної вартості послуги з нестандартного приєднання та оновив калькулятор для стандартного приєднання¹⁹².

ПИТАННЯ БАЛАНСУВАННЯ

21 червня «Укренерго» як ОСП повідомив про загрозову ситуацію в енергосистемі із забезпеченням балансу виробництва та споживання електроенергії. Це було пов'язано із кількома факторами: рекордними показниками температури повітря та браком резервних потужностей. 24 червня система запрацювала збалансовано, але брак маневрових потужностей залишився критичним, як і запаси вугілля¹⁹³.

Для вирішення питань підвищення гнучкості енергосистеми України та проблеми балансування, у липні 2019 року Кабінетом Міністрів було затверджено Порядок проведення конкурсу на будівництво генеруючих потужностей і виконання заходів з управління попитом на електроенергію¹⁹⁴. Дія Порядку поширюється на суб'єктів господарювання, які мають намір:

- побудувати нову генеруючу потужність;
- провести реконструкцію (модернізацію) діючої генеруючої потужності;

187 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-polozhennya-pro-pokladennya-specialnih-obov'yazkiv-na-uchasnikiv-rinku-t120619>

188 <http://www.gpee.com.ua/main/news?id=158>

189 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/803-2019-%D0%BF>

190 <https://expro.com.ua/novini/energetichne-sptovaristvo-zverta-uvagu-na-zaregulovanst-novogo-rinku-elektroenerg>

191 <https://www.facebook.com/nerc.gov.ua/posts/1048682155341057/>

192 <http://www.nerc.gov.ua/?news=8713>

193 <https://ua.energy/media/pres-tsentr/pres-relizy/pro-stan-roboty-energosystemy-ukrayiny-na-ranok-24-cherwnya-2019-roku/>

194 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-provedennya-konkursu-na-budivnictvo-generuyuchoyi-potuzhnosti-t100719>

- продовжити строк експлуатації енергоблоків атомних електростанцій;
- виконати заходи з управління попитом.

Висновок:

Нормативно-правова база для роботи нового ринку електроенергії практично створена, а сам ринок запустився у досить регульованому режимі. Залишаються відкритими питання сертифікації ОСП та запровадження ринку допоміжних послуг. Робота в цьому напрямку продовжується, її планується завершити до кінця року. Основна увага має також бути зосереджена на вдосконаленні механізму покладання спеціальних обов'язків та поступовому знятті регуляторних обмежень.

Регламент 714/2009/ЄС про умови доступу до мережі трансграничного обміну електричною енергією та який скасовує Регламент 1228/2003 (статті 270-271, Додаток XXVII УА)

У січні 2019 року Кабінет Міністрів оприлюднив розпорядження, яким затверджено план заходів щодо синхронізації ОЕС України з об'єднанням енергетичних систем держав-членів ЄС. Уряд вважає, що зазначений комплекс організаційних і технічних заходів дозволить підвищити рівень енергетичної безпеки, покращити якість постачання електроенергії та створить умови для синхронізації¹⁹⁵.

10 липня ДП НЕК «Укренерго» підписало угоду з відомим європейським оператором Elia Grid International про надання консультаційних послуг з перебудови (реінжинірингу) диспетчерської функції та інтеграції енергосистеми України до ENTSO-E. Також передбачена консультаційна підтримка в адаптації діючих правил, кодексів та інструкцій ОЕС України до відповідних документів та регламентів ENTSO-E, дослідження щодо пропускнуєї спроможності інтерконекторів, обміну даними між ОЕС України та ENTSO-E. Із жовтня у національному та регіональних диспетчерських центрах Elia Grid International та у регіональному координаційному центрі Coreso/TSCnet (Брюссель) для диспетчерського персоналу «Укренерго» будуть проводитися практичні заняття¹⁹⁶.

18 вересня 2019 року Верховна Рада прийняла закон¹⁹⁷, яким із закону «Про ринок електричної енергії» виключили положення, яке дозволяло продавати електроенергію, імпортовану з країн-не членів Енергетичного Співтовариства, тільки на ринках «на добу вперед» та балансуєчному ринку. Тобто, тепер трейдери можуть імпортувати електроенергію з Білорусі та Росії по прямих договорах, або продавати на інших сегментах ринку без обмежень. Автор – голова енергетичного комітету Верховної Ради Андрій Герус – вважає, що змінами до закону планується дозволити імпорт за прямими договорами з Білорусі, щоб збільшити конкуренцію на ринку¹⁹⁸.

Однак де-факто відбулося зростання імпорту не лише з Білорусі, але й Росії, що викликало значний публічний резонанс та реєстрацію низки законодавчих ініціатив щодо обмеження та-

195 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shchodo-sinhronizatsiyi-obyednanoyi-energetichnoyi-sistemi-ukrayini-z-obyednanniam-energetichnih-sistem-derzhav-chleniv-yevropejskogo-soyuzu>

196 <https://ua.energy/media/pres-tsentr/pres-relizy/ukrenergo-spilno-z-elia-grid-international-vprovadzhuvatymut-yevropejski-pryntsypy-dyspetcheryzatsiyi/>

197 https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66316

198 https://dt.ua/ECONOMICS/rada-dozvolila-import-elektroenergiyi-z-bilorusi-ta-rosiyi-323986_.html

кого імпорту¹⁹⁹. Тоді як НКРЕКП повідомила про факти порушення законодавства щодо захисту економічної конкуренції з боку «ДТЕК Західенерго» та пов'язаних трейдерів у торгівельній зоні «Бурштинського енергоострову» у частині блокування можливості імпорту²⁰⁰.

Висновок:

Оператор системи передачі та НКРЕКП повинні проводити постійний моніторинг здійснення експорту-імпорту в обох торгових зонах ринку з метою недопущення зловживань та штучного дефіциту.

Публікація даних на ENTSO-E Transparency Platform (стаття 278 УА)

У червні виконуючий обов'язки Голови правління НЕК «Укренерго» Всеволод Ковальчук та Генеральний секретар ENTSO-E Лоран Шмітт підписали угоду щодо передачі даних ОСП на платформу прозорості (Transparency Platform). У документі передбачено, що «Укренерго» на постійній основі буде передавати та оновлювати дані на платформі ENTSO-E щодо навантаження, пропускної спроможності та балансування енергосистеми. На сьогодні в системі можна довідатись про добові об'єми експорту-імпорту між Україною та сусідніми країнами ЄС²⁰¹.

Висновок:

Обмін даними на платформі прозорості — ще один важливий крок на шляху інтеграції «Укренерго» до мережі європейських системних операторів, і є обов'язковою умовою для всіх членів ENTSO-E.

Директива 2005/89/ЄС щодо заходів із забезпечення безпеки постачання електроенергії та інвестицій в інфраструктуру (Додаток XXVII УА)

Указом Президента № 104 від 4 квітня 2019 року уряду було доручено вжити заходів, спрямованих на всебічну підтримку та реалізацію пілотного проекту «Енергетичний міст «Україна-ЄС». У 2019 році Міненерговугілля провело конкурс з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо реалізації проекту²⁰², і у серпні оголосило про обрання переможця²⁰³. Ним стала компанія Ukraine Power Bridge Company Limited – консорціум у складі Westinghouse Electric Sweden AB, Polenergia International S.à.r.l., EDF Trading Limited, а також MVM.

199 <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2800034-u-radi-zareestruvali-cotiri-zakonoproekti-pro-zmini-na-rinku-elektroenergii.html>

200 <http://www.nerc.gov.ua/?news=9490>

201 [https://transparency.entsoe.eu/transmission-domain/r2/scheduledCommercialExchangesDayAhead/show?name=&defaultValue=false&viewType=TABLE&areaType=BORDER_CTY&atch=false&dateTime.dateTime=28.09.2019+00:00ICE_TIDAY&border.values=CTY10Y1001C--00003F|CTY_CTY10Y1001C--00003F_CTY_CTY10YHU-MAVIR----U&direction.values=Export&direction.values=Import&dateTime.timezone=CET_CEST&dateTime.timezone_input=CET+\(UTC+1\)+/C EST+\(UTC+2\)](https://transparency.entsoe.eu/transmission-domain/r2/scheduledCommercialExchangesDayAhead/show?name=&defaultValue=false&viewType=TABLE&areaType=BORDER_CTY&atch=false&dateTime.dateTime=28.09.2019+00:00ICE_TIDAY&border.values=CTY10Y1001C--00003F|CTY_CTY10Y1001C--00003F_CTY_CTY10YHU-MAVIR----U&direction.values=Export&direction.values=Import&dateTime.timezone=CET_CEST&dateTime.timezone_input=CET+(UTC+1)+/C EST+(UTC+2))

202 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245335441

203 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=245335331

17 липня ДП «НЕК «Укренерго» зробила заяву про наміри будівництва вставки постійного струму, оскільки експорт та імпорт з ЄС до основної частини ОЕС України наразі технічно неможливий. І хоча запланована синхронізація здійсниться у 2023 році, на думку ОСП, це можливо здійснити на раніше завдяки будівництву вставки постійного струму потужністю 600 МВт на межі ОЕС України та «острову Бурштинської ТЕС». Проект може бути реалізований до середини 2020 року, а орієнтовні витрати складуть до 150 млн євро, які швидко окупляться – навіть якщо вставку побудують пізніше, в 2022 році²⁰⁴.

При цьому ОСП критично висловився щодо проекту «Енергетичний міст «Україна-ЄС» посиляючись на технічні та економічні обмеження²⁰⁵. На думку голови «Укренерго» В.Ковальчука, реалізація проекту не відповідає інтересам України в частині синхронізації з об'єднанням операторів енергосистем країн континентальної Європи. За його словами, після повної синхронізації ОЕС України в ENTSO-E, НАЕК «Енергоатом» матиме можливість самостійно укласти довгостроковий контракт з продажу електроенергії, в разі наявності покупців²⁰⁶. На думку керівництва «Укренерго» вставка може бути збудована до середини 2020 року, тобто біля півтора року вона буде гарантовано знаходитися в роботі.²⁰⁷

14 серпня на засіданні уряду представник Президента в КМУ Андрій Герус звернувся з проханням зупинити реалізацію проекту «Енергомост «Україна-ЄС», мотивуючи це тим, що проект передбачає орієнтацію енергоблоку №2 Хмельницької АЕС на експорт, а відтак втрати обсягу порівняно недорогої атомної генерації в структурі загального енергобалансу²⁰⁸.

Таким чином, станом на момент підготовки цього звіту, переговори про укладання партнерської угоди щодо проекту «Енергетичний міст «Україна-ЄС» так і не розпочалися – як і реалізація проекту вставки постійного струму між ОЕС та «Бурштинським островом».

Висновок:

Україні необхідно остаточно визначитися із пріоритетами у будівництві інфраструктурних проектів, що забезпечить не тільки надійне електропостачання, але і не нашкодить інтеграції з ENTSO-E та посилить конкуренцію.

Ринок вугілля (стаття 339 УА, Глава 1, Розділ V УА)

Відповідно до Закону «Про ринок електричної енергії України» 1 січня 2019 року був лібералізований роздрібний ринок. В зв'язку з цим багато державних шахт, що не змогли знайти собі постачальника, стали споживачами постачальника «останньої надії» (ПОН), який має найвищу ціну на електричну енергію в Україні. Проте, у зв'язку зі скрутним фінансовим та матеріально-технічним станом, рівень розрахунків за спожиту електричну енергію зазначених підприємств залишився вкрай низьким.

19 січня набув чинності Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення

²⁰⁴ <https://expro.com.ua/novini/vstavka-postynogo-strumu-mj-oes-ta-entso-e-moje-buti-zbudovana-do-seredini-2020r--ukrenergo>

²⁰⁵ <https://ua.energy/osnovni-podiyi/roz-yasnennya-ukrenergo-shhodo-mozhlyvosti-budivnytstva-vstavky-postijnogo-strumu-mizh-oes-ukrayiny-ta-ostrovom-burshtynskoyi-tes/>

²⁰⁶ <https://expro.com.ua/novini/proekt-energostukrana-s-ne-vidpovda-nteresam-ukrani-v-chastin-sinhronizac-z-entso-e--ukrenergo>

²⁰⁷ <https://expro.com.ua/novini/vstavka-postynogo-strumu-mj-oes-ta-entso-e-moje-buti-zbudovana-do-seredini-2020r--ukrenergo>

²⁰⁸ <https://expro.com.ua/novini/gerus-zvernuvsya-do-uryadu-z-prohannyam-zupiniti-proekt-energost-ukrana-s>

умов для забезпечення державної підтримки вугільної галузі”, який продовжив до 2022 року дію мораторію на банкрутство та блокування рахунків державних вугледобувних підприємств²⁰⁹.

За розрахунками Міненерговугілля, у 2019 році середня собівартість вугільної продукції державних шахт прогнозується на рівні 4258 грн за тонну²¹⁰. Наведена ціна є значно вищою за ціни імпортного паритету – вартості вугілля на європейських ринках та вартості його доставки до України. Це вкотре демонструє глибоку кризу в державному вугільному секторі та критичну необхідність його реструктуризації та реформування.

На жаль, реалізація відповідної державної політики в останні роки не була ефективною. Приватизація перспективних і ліквідація або консервація неперспективних підприємств²¹¹, що визначені способом розв’язання кризи державного вугільного сектору, залишилися лише на папері – в Концепції реформування та розвитку вугільної промисловості на період до 2020 року.

Починаючи з 1 квітня 2019 року, від електропостачання було частково відключено низку державних шахт, що спричинило часткове припинення видобутку вугілля. Водовідведення та вентиляцію в шахтах від електропостачання не відключали²¹². Зазначена ситуація склалась через систематичні неплатежі державних шахт за електричну енергію. Крім того, пройшло три місяці з моменту, коли поставки шахтам почав здійснювати ПОН – «Укрінтеренерго». Відповідно до закону, ПОН постачає електричну енергію споживачу протягом строку, що не може перевищувати 90 днів²¹³.

Для запобігання кризових явищ, пов’язаних з припиненням електропостачання на державні вугільні підприємства, Кабінет Міністрів дозволив «Укрінтеренерго» постачання електричної енергії його споживачам після 1 квітня²¹⁴. Проте, стандартною практикою стало періодичне часткове знеструмлення шахт, адже державний вугільний сектор залишається найбільшим боржником за спожиту електроенергію.

5 липня 2019 року уряд прийняв постанову №570²¹⁵, відповідно до якої рекомендував ПОН укласти договори про постачання електричної енергії за вільними цінами з усіма державними вугледобувними підприємствами, за умови відсутності у тих укладених з 1 липня 2019 року договорів з іншим постачальником. Зазначене рішення створило підстави для того, щоб державні шахти-боржники не були відключені від електропостачання

Через заборгованість з виплати заробітної плати, протягом року систематично відбувались акції протесту працівників держшахт. Протестувальники відмовлялись підійматись з забоїв шахт, влаштовували голодування, блокували автомобільний рух на різних трасах, проводили акції під будівлями Міненерговугілля та Верховної Ради. У відповідь, уряд та парламент регулярно приймали рішення про виділення або перенаправлення коштів з бюджету. Таким чином, кошти, що були передбачені на структурні реформи, були вкотре перенаправлені на погашення заборгованості із заробітної плати.

Висновок:

Як результат недостатнього фінансування галузі та відсутності успішних заходів з ліквідації збиткових вугледобувних та вуглепереробних підприємств, а також реструктуризації економіки вугледобувних регіонів, державний вугільний сектор знаходиться в занепаді.

209 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-viii>

210 <http://reform.energy/news/srednyaya-sebestoimost-tonny-ugolnoy-produktsii-na-gosshakhtakh-v-2019-godu-vyrastet-na-36-do-4258-grn-za-tonnu-10469>

211 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D1%80?lang=en>

212 <http://www.kvpu.org.ua/uk/news/4/3364-znestrumlenoshakhtykapitalnaitsentralna>

213 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2019-19>

214 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmini-do-rozporyadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-12-grudnya-2018-r-1023>

215 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/570-2019-n>

Співпраця в атомній сфері (стаття 342 УА)

Директива Ради 2014/87/Євратом, яка вносить зміни до Директиви 2009/71/Євратом, яка встановлює для Співтовариства основи з ядерної безпеки ядерних установок

18 вересня 2019 року прийнято Закон №107-IX «Про внесення змін до деяких законів України у сфері використання ядерної енергії»²¹⁶. Закон прийнято на виконання одразу кількох актів законодавства ЄС – директив Ради 2014/87/Євратом, 2013/59/Євратом, та інших – і включає серію змін (до законів «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії», «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання», «Про видобування і переробку уранових руд»).

Метою Закону є гармонізація законодавства України з європейськими вимогами та стандартами, що діють в сфері використання ядерної енергії, встановлення єдиних основних норм безпеки для захисту здоров'я осіб, які перебувають під професійним, медичним опроміненням, та населення проти небезпек, що виникають при іонізуючому випромінюванні. Закон врегульовує питання ядерної та радіаційної безпеки в частині зменшення ризиків тривалого опромінення продуктами радону, радіаційного захисту при медичному опроміненні та удосконалює державне регулювання діяльності з видобування і переробки уранових руд (зокрема, запроваджує ліцензування переробки уранових руд, враховуючи особливості технологічного циклу виробництва уранового концентрату).

Кабінетом Міністрів було відкликано законопроект №8348 про внесення змін до Закону «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії»²¹⁷. Метою документу була оптимізація та удосконалення процедури видачі документів дозвільного характеру на здійснення діяльності у сфері використання ядерної енергії²¹⁸.

Відповідно до статті 5 Директиви, держава повинна гарантувати ефективну незалежність від надмірного впливу компетентного регулюючого органу в прийнятті ним регулюючих рішень. З метою виконання зазначених положень, Україна взяла на себе обов'язок посилення незалежності та інституційної спроможності регулюючого органу. Відповідно до плану імплементації Директиви Ради 2014/87/Євратом, схваленого ще у 2015 році, до 2017 року планувалося прийняти закон про орган державного регулювання безпеки використання ядерної енергії²¹⁹. Однак цього не відбулося; нині таке регулювання регламентується розділом 4 Закону «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»²²⁰. Відповідно, не було прийнято і заплановану²²¹ постанову Кабінету Міністрів про внесення змін до Положення про Державну інспекцію ядерного регулювання України для приведення статусу та повноважень Держатомрегулювання у відповідність із таким законом.

Крім того, на виконання Директиви, до 2017 року²²² планувалося протягом 2015-2017 років розробити єдиний глосарій термінів у сфері ядерної безпеки ядерних установок. Зазначений пе-

216 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/107-ix>

217 <http://kompek.rada.gov.ua/uploads/documents/30449.pdf>

218 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63982

219 <http://www.snrc.gov.ua/nuclear/uk/publish/article/325729?jsessionid=103312C9BF61F19D531E7F1E731D2665.app1>

220 <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/39/95-%D0%B2%D1%80>

221 <http://www.snrc.gov.ua/nuclear/uk/publish/article/325729?jsessionid=103312C9BF61F19D531E7F1E731D2665.app1>

222 Там само

релік термінів було розроблено та розміщено на офіційному сайті Держатомрегулювання²²³.

Висновок:

Незважаючи на те, що строки імплементації Директиви сплинули ще у 2017 році, необхідно відзначити прогрес завдяки прийняттю Закону №107-IX «Про внесення змін до деяких законів України у сфері використання ядерної енергії».

Директива Ради 2013/59/Євратом, яка встановлює основні стандарти безпеки для захисту від небезпеки, що виникає від іонізуючого випромінювання та припиняє дію Директив 89/618/Євратом, 90/641/Євратом, 96/29/Євратом, 97/43/Євратом та 2003/122/Євратом.

Як і у випадку Директиви Ради 2014/87/Євратом, значним зрушенням в імплементації Директиви Ради 2013/59/Євратом стало прийняття Закону № 107-IX²²⁴ (див. вище).

Планом імплементації Директиви Ради 2013/59/Євратом був установлений намір до 2016 року розробити національний план дій (державну цільову програму) із зменшення ризиків тривалого опромінення продуктами радону²²⁵. На його виконання у серпні 2019 року Міністерство охорони здоров'я оприлюднило проект акта Кабміну, що передбачає затвердження плану заходів щодо зниження рівня опромінення населення радоном та продуктами його розпаду, мінімізації довгострокових ризиків від поширення радону в житлових та нежитлових будівлях, на робочих місцях на 2020-2024 роки²²⁶.

Висновок:

Незважаючи на те, що строки імплементації Директиви сплинули у 2018 році, необхідно відзначити позитивну динаміку завдяки прийняттю Закону №107-IX «Про внесення змін до деяких законів України у сфері використання ядерної енергії» та розробці плану заходів щодо зниження рівня опромінення населення радоном та продуктами його розпаду.

Директива 2006/117/Євратом про нагляд і контроль за перевезенням радіоактивних відходів і відпрацьованого ядерного палива

17 жовтня 2019 року Верховна Рада прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення законодавства з питань поводження з радіоактивними відхода-

223 <http://www.snrc.gov.ua/nuclear/uk/publish/article/56568>

224 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/107-ix>

225 <http://www.snrc.gov.ua/nuclear/uk/publish/article/272141>;

226 <https://moz.gov.ua/article/public-discussions-archive/proekt-akta-kabinetu-ministriv-ukraini-pro-zatverdzhennja-planu-zahodiv-schodo-znizhennja-rivnja-oprominennja-naselennja-radonom-ta-produktami-jogo-rozpadu>

ми»²²⁷. Метою прийняття законопроекту є приведення відповідної законодавчої бази України у відповідність до узгоджених на міжнародному рівні вимог безпеки в частині удосконалення системи класифікації радіоактивних відходів для їх захоронення, яка базується, насамперед, на міркуваннях довгострокової безпеки і способах остаточного захоронення.

21 серпня 2019 року урядом прийнято постанова №759²²⁸, якою внесено зміни до Порядку видачі дозволу на здійснення міжнародних перевезень радіоактивних матеріалів, що стосуються узгодження перевезення радіоактивних відходів (РАВ) та відпрацьованого ядерного палива (ВЯП) між Україною та державами-членами ЄС. Встановлення процедури узгодження перевезення РАВ та ВЯП з компетентними органами країн походження, призначення та транзиту буде сприяти нагляду та контролю за такими перевезеннями для забезпечення належного захисту населення та довкілля.

Держатомрегулювання було розроблено законопроект про зміни до Закону «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» щодо експерта з радіаційного захисту²²⁹. Документом передбачено запровадження практики консультування експертами з радіаційного захисту відповідних суб'єктів у сфері використання ядерної енергії з питань дотримання вимог законодавства щодо ядерної та радіаційної безпеки. Також законопроектом передбачено затвердження Кабінетом Міністрів порядку визнання компетенції таких експертів²³⁰.

Висновок:

Незважаючи на те, що строки імплементації Директиви сплинули у 2017 році, необхідно відзначити значний прогрес завдяки прийняттю Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення законодавства з питань поводження з радіоактивними відходами», змін до Порядку видачі дозволу на здійснення міжнародних перевезень РАВ та розробці законопроекту щодо експертизи з радіаційного захисту.

Співпраця в ядерному секторі (стаття 342 УА)

4 квітня 2019 року був оприлюднений указ Президента № 104 «Про заходи з підтримки розвитку ядерної енергетики та підвищення рівня безпеки у сфері використання ядерної енергії». Декларованою метою є посилення рівня ядерної і радіаційної безпеки, забезпечення сталого функціонування та подальшого розвитку ядерної енергетики, належного виконання міжнародних зобов'язань України у сфері використання ядерної енергії²³¹. Відповідно до указу, уряд мав невідкладно внести на розгляд Верховної Ради законопроект про розміщення, проектування та будівництво енергоблоків № 3 та № 4 Хмельницької АЕС, а протягом 2 місяців – ряд інших законопроектів.

Тим часом, 10 червня 2019 року було підписано угоду про партнерство між НАЕК «Енергоатом», ДНТЦ ЯРБ та Holtec International. Угода передбачає створення міжнародного консорціуму, метою якого є сприяння діяльності щодо впровадження в Україні технології малих модульних реакторів SMR-160. Консорціум буде здійснювати аналіз нормативної документації та самого концептуального проекту енергоблоку з SMR-160, підготовку вихідних даних, необхідних для розробки ТЕО, оцінку проекту SMR-160 відповідно до методології МАГATE з оцінки технологій

227 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66539

228 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/759-2019-%D0%BF>

229 <http://www.snrc.gov.ua/nuclear/doccatalog/document?id=421143>

230 <http://www.snrc.gov.ua/nuclear/doccatalog/document?id=421145>

231 <https://www.president.gov.ua/documents/1042019-26402>

ядерних реакторів NP-T-1.10 та підготовку документів для прийняття рішення стосовно впровадження технології SMR-160 в Україні²³².

У частині продовження експлуатації енергоблоків АЕС України, представники Держатомрегулювання перевірили стан виконання заходів на блоці №1 Хмельницької АЕС. 18 липня 2019 року на засіданні колегії ДІЯРУ було затверджено Висновок державної експертизи з ядерної та радіаційної безпеки Звіту з періодичної переоцінки безпеки енергоблока та встановлено дату наступної періодичної переоцінки – 13 грудня 2028 року²³³. Разом з тим, після більш ніж 260 днів ремонтних робіт, під час пускових операцій на енергоблоці №1 ХАЕС було виявлено несправність допоміжних систем генератора, систем водневого та водяного охолодження, підвищення віброшвидкості на підшипниках турбогенератора, внаслідок чого випробування було зупинено²³⁴. Ремонт енергоблоку за оперативними підрахунками продовжиться до кінця 2019 року.

27 серпня між НАЕК «Енергоатом» та АТ «Турбоатом» підписано Програму модернізації обладнання енергоблоків українських АЕС на 2020-2024 роки. Очікується, що модернізація дозволить підвищити потужність турбін, її економічність і вирішити інші технічні проблеми, та в цілому підвищити потужність і ККД діючих енергоблоків АЕС України на 10%²³⁵.

Висновок:

Протягом року Україна просунулась в імплементації вимог нормативно-правової бази, що ґрунтуються на законодавстві та практиці ЄС. Успішно відбулась низка різноманітних перевірок та інших заходів із залученням міжнародних партнерів та суб'єктів господарювання. Успішне співробітництво в цивільному ядерному секторі підтверджує високий рівень ядерної безпеки та дотримання ДП «НАЕК «Енергоатом» всіх стандартів МАГАТЕ.

Співробітництво у вирішенні проблем, що виникли внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС (стаття 342 УА)

1 січня 2019 року набув чинності Закон «Про внесення змін до Загальнодержавної програми зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему». Закон продовжує дію програми зняття з експлуатації ЧАЕС та перетворення об'єкта «Укриття» до 2020 року, а також визначає заходи, що мають бути здійснені з метою остаточного закриття й консервації енергоблоків²³⁶. Протягом двох років на цю програму планують витратити майже 3 млрд грн.

16 січня на ДСП «Чорнобильська АЕС» розпочалися комплексні випробування системи радіаційного контролю нового безпечного конфайнмента (НБК). У січні ЧАЕС отримала дозвіл на експлуатацію огорожувального контуру НБК за підсумками державної експертизи ядерної та радіаційної безпеки, а також проведеного Держатомрегулюванням інспекційного обстежен-

232 http://www.atom.gov.ua/ua/press_centra-19/novini_kompanii-20/p/energoatom_dntc_arb_ta_holtec_international_pidpisali_ugodu_pro_partnerstvo_aka_peredbacae_stvorennia_miznarodnogo_konsorciumu-45069

233 http://www.atom.gov.ua/ua/press_centra-19/novini_kompanii-20/p/kolegia_derzatomreguluvanna_prodovzila_termin_ekspluatacii_energobloka_no1_hmel_nic_koi_aes_na_10_rokiv-45193

234 http://www.atom.gov.ua/ua/press_centra-19/novini_kompanii-20/p/na_energobloki_no1_hmel_nic_koi_aes_trivaut_puskovi_operacii-45265

235 http://www.atom.gov.ua/ua/press_centra-19/novini_kompanii-20/p/energoatom_i_turboatom_zatverdili_programu_modernizacii_obladnanna_vsih_ukrains_kih_aes_do_2024_roku-45295

236 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62101

ня²³⁷. 22 квітня структуру переведено у режим пробної експлуатації, 10 липня НБК введено в експлуатацію та офіційно передано Україні. Ця найбільша в світі мобільна металева конструкція стала результатом 22-х років планування та будівництва, а також величезних зусиль України та міжнародної спільноти²³⁸. На реалізацію проекту було витрачено приблизно 1,5 млрд євро. Планується, що термін експлуатації НБК складе не менше 100 років²³⁹.

4 квітня був оприлюднений указ Президента № 104 «Про заходи з підтримки розвитку ядерної енергетики та підвищення рівня безпеки у сфері використання ядерної енергії». Відповідно до указу, Кабінету Міністрів доручено вжити заходів щодо забезпечення належного та у повному обсязі фінансування будівництва сховищ та інфраструктури, необхідних для розміщення та довгострокового зберігання з наступним захороненням осклованих високоактивних радіоактивних відходів від переробки відпрацьованого ядерного палива та інших радіоактивних відходів АЕС.

Також, у 2019 році на ЧАЕС розпочав роботу завод з переробки рідких РАВ. Проектна потужність об'єкту складає 42 упаковки (бочки) ємністю 200 літрів на добу, що приблизно дорівнює 10,5 тис. упаковок на рік²⁴⁰.

10 липня 2019 року Президент підписав указ «Про деякі питання розвитку територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи»²⁴¹. Документ передбачає, зокрема, розробку та ухвалення Стратегії розвитку Чорнобильської зони як туристичного об'єкта. Крім того, згідно з указом, будуть прокладені нові туристичні маршрути, зокрема водним шляхом, побудовані нові КПП, а наявні відновлять та модернізують. Також будуть скасовані певні обмеження та заборони, наприклад щодо відеозйомки²⁴².

Висновок:

Завдяки довгостроковому співробітництву з метою вирішення проблем, що виникли внаслідок Чорнобильської катастрофи, в 2019 році було введено в експлуатацію Новий безпечний конфайнмент, який був офіційно переданий Україні. Триває активна робота із запуску об'єктів з переробки РАВ та зберігання ВЯП.

237 <http://dazv.gov.ua/novini-ta-media/vsi-novyny/chaes-otrimala-dozvil-na-ekspluatatsiyu-ogorodzhuvalnogo-konturu-nbk-ta-prodovzhuje-roboti-dlya-vvedennya-arki-v-ekspluatatsiyu.html>

238 <https://www.facebook.com/EUDelegationUkraine/>

239 <https://hmarochos.kiev.ua/2019/07/10/na-chaes-zapratsyuvav-konfajment-nad-chetvertym-energoblokom-foto/>

240 <http://dazv.gov.ua/novini-ta-media/vsi-novyny/na-chaes-rozpochav-robotu-zavod-z-pererobki-ridkikh-rav.html>

241 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/512/2019>

242 <https://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-pidpisav-ukaz-shodo-rozvitku-chornobilskoyi-z-56321>

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНІ ПИТАННЯ

**Директива 2012/27/ЄС про енергоефективність, яка змінює
Директиви 2009/125/ЄС та 2010/30/ЄС і скасовує Директиви
2004/8/ЄС та 2006/32/ЄС**

Впровадження ключового для сфери енергоефективності акту законодавства ЄС в Україні яскраво відображає загальний підхід в імplementації Угоди про асоціацію. З одного боку, численні норми вказаної Директиви дійсно знайшли своє відображення в актах українського законодавства у попередні періоди. Наприклад, на виконання статей 9-12 прийнятий Закон «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання», статті 20 – Закон «Про Фонд енергоефективності», ще інші положення відображені у Законі «Про житлово-комунальні послуги» тощо.

З іншого ж боку, попри запевнення урядовців у пріоритетності прийняття розробленого рамкового законопроекту про енергетичну ефективність, а також істотну технічну допомогу, що була виділена іноземними донорами та консультантами, станом на завершення року цей законопроект залишається не тільки не ухваленим, але навіть не зареєстрованим у Верховній Раді. Найбільш помітними нормами, які потребують прийняття, є санкції за порушення законодавства у сфері енергетичної ефективності (стаття 13), накладання урядом реальних обов'язків зі скорочення споживання енергії на постачальників (стаття 7), та лідерську роль державних закладів та установ у користуванні лише найбільш енергоефективними товарами та послугами (стаття 6).

Проведення позачергових виборів депутатів Верховної Ради не надто вплинуло на прогрес, який зупинився ще на початку року на рівні департаментів центральних органів виконавчої влади. Прикметно, що законопроект був двічі згаданий у документі Transition Book Мінрегіону²⁴³, підготовленому командою попереднього віце-прем'єра Г.Зубка для свого наступника. У завданні 5.1.2. визначається, що Мінрегіон має в рамках подальших кроків реалізувати пілотний проект та створити типову модель імplementації статті 5 «Показова роль будівель державних органів» Директиви 2012/27/EU, а у завданні 5.1.4. - створення законодавчої бази для ефективної політики забезпечення енергоефективності, а саме прийняття Закону «Про енергетичну ефективність». Залишається незрозумілим, чому стаття 5 має бути імplementована окремо від решти положень Директиви, які наразі залишаються поза полем українського законодавства.

У зв'язку із реорганізацією в центральних органах виконавчої влади та передачею окремих функцій новим міністерствам, законопроект повинен буде пройти повторну процедуру погодження перед можливістю його схвалення на рівні Кабінету міністрів та внесенням до парламенту. Це означає, що прийняття відповідного закону найближчим часом очікувати не варто.

Серед позитивних кроків, здійснених протягом 2019 року на часткову імplementацію Директиви, варто зазначити схвалення у серпні 2019 року Кабінетом Міністрів національної цілі України з енергоефективності на період до 2020 року²⁴⁴, яка загалом узгоджується з іншими стратегічними галузевими актами – Енергетичною стратегією до 2035 року та Національним планом дій з енергоефективності на період до 2020 року. Національна ціль передбачає скорочення кінцевого енергоспоживання на 20% у 2020 році відносно базового сценарію, зокрема визначено такі показники: первинне споживання енергії має не перевищувати 101 316 тис. т нафтового еквівалента, а кінцеве споживання енергії має не перевищувати 55 507 тис. т нафтового еквівалента.

243 <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/TransitionBook-1.pdf>

244 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-nacionalnu-cil-z-energoefektivnosti-na-period-do-2020-r-vidpovidno-do-yevropejskih-direktiv>

ОБЛІК (СТАТТЯ 9)

Розробка та ухвалення усього пакету підзаконних актів, спрямованих на реалізацію Закону «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання», відбувалося вкрай повільно та загалом пізніше ніж строки, встановлені Законом. Лише станом на кінець лютого 2019 року був прийнятий останній наказ Мінрегіону, яким затверджено Методику розподілу між споживачами обсягів спожитих у будівлі комунальних послуг²⁴⁵. Тривалість його погодження та прийняття ймовірно пояснюється необхідністю врахувати інтереси численних зацікавлених сторін у сфері комунальних послуг, включаючи мешканців багатоповерхових будинків.

Найголовнішою задачею, вирішеною цим наказом, є встановлення принципу обрахування та розподілу небалансового споживання, а саме – різниці обсягів води та опалення, що вимірюються загальнобудинковими лічильниками, та сумарних показників індивідуальних засобів обліку. Іншими словами, впроваджена методика дозволяє справедливо розподілити між мешканцями багатоквартирного будинку вартість утримання та опалення місць загального користування, забезпечення функціонування внутрішньобудинкових систем опалення та гарячого водопостачання тощо. Норма, яка покладає повну відповідальність за небаланси на споживачів без засобів обліку, очевидно покликана стимулювання якнайскоріше обладнання лічильниками, і має потенціал бути ефективною.

Загалом же, незважаючи на чітку та однозначну мету Закону щодо досягнення 100% комерційного обліку, станом на кінець вересня вузлами комерційного обліку теплової енергії були оснащені 79,3% житлових будинків та 78,2% нежитлових будівель; обліку гарячої води – 16,4% та 52,5% відповідно²⁴⁶. Враховуючи місячну динаміку приросту, зростання показників можна вважати незначним і у будь-якому разі незадовільним. Як зазначають у щомісячних моніторингових звітах самі фахівці Держенергоефективності, адміністративну відповідальність у вигляді штрафів за порушення вимог Закону відтерміновано до серпня 2020 року, що робить неможливим вжиття заходів впливу на операторів зовнішніх інженерних мереж для оснащення усіх будівель вузлами комерційного обліку теплової енергії та водопостачання.

Ще однією складністю виявилася практика оприлюднення інформації Держенергоефективності, що відповідає за отримання даних від органів місцевого самоврядування, її обробку і поширення. Хоча відомство загалом надає актуальну інформацію на своєму веб-сайті²⁴⁷, його фахівці запровадили практику заміни даних за попередній період моніторингу актуальною інформацією. Вважається, що це не найкращий підхід до публікування даних і, хоча відповідна методика моніторингу прямо не передбачає збереження архівної інформації, Агентству рекомендується все ж надавати доступ до показників за попередні періоди.

Починаючи з лютого 2019 року, на основі такої інформації, Держенергоефективності почало надсилати до Держпродспоживслужби повідомлення про порушення вимог законодавства щодо строків встановлення або заміни вузлів комерційного обліку. Кількість таких повідомлень стало зростала, і якщо у лютому 2019 року їх було надіслано 785, то вже у вересні 2019 року удвічі більше – 1 473²⁴⁸.

ЕНЕРГЕТИЧНІ АУДИТИ ТА СИСТЕМИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ (СТАТТЯ 8)

Розробка та впровадження систем енергетичного менеджменту, проведення первинних та регулярних енергетичних аудитів є чи не найбільш важливим кроком для збільшення поінформованості про споживання енергоносіїв, а відтак обов'язковою передумовою для запуску будь-яких масштабних заходів з енергоефективності. Враховуючи це, законодавче та регуля-

245 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1502-18>

246 <http://saee.gov.ua/sites/default/files/19.09.20191.rar>

247 <http://saee.gov.ua/uk/content/commercial-accounting>

248 <http://saee.gov.ua/sites/default/files/19.09.20191.rar>

торне середовище, створене в Україні, виглядає як мінімум недостатньо амбітним.

Ключовим актом, покликаним розвивати цю сферу, є розпорядження Кабінету Міністрів № 723 «Про затвердження плану заходів із впровадження систем енергетичного менеджменту в бюджетних установах»²⁴⁹ від 26 квітня 2017 року, яке відтоді не було ані змінено, ані доповнено. Виконання плану заходів також не є повною і систематичною. Наприклад, розробка одного з порядків (Порядок сертифікації системи енергетичного менеджменту та енергетичних менеджерів у бюджетних установах) прив'язується до дня набрання чинності Законом про енергетичну ефективність, і таким чином не відбулася. Інші документи були розроблені фахівцями Держенергоефективності та проекту USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні» ще у 2017 році, але так і не були затверджені²⁵⁰.

Решта положень розпорядження стосуються інформаційної підтримки, наприклад:

- створення та підтримки відкритої бази даних експлуатаційних та енергетичних характеристик будівель бюджетних установ;
- розміщення інформації про рейтингову оцінку діяльності бюджетних установ у сфері енергоефективності та заходи, досвід прийняття технічних та організаційних рішень у сфері енергоефективності, обсяг скорочення споживання енергоресурсів;
- сприяння проведенню заходів (семінарів, тренінгів тощо) з питань впровадження систем енергетичного менеджменту в бюджетних установах;
- популяризація впровадження систем енергетичного менеджменту в бюджетних установах та сприяння проведенню сертифікації таких систем.

Загалом, відповідальні органи (Мінрегіон та Держенергоефективності) виконали завдання, покладені на них розпорядженням №372 настільки, наскільки це можливо. Зокрема, ще протягом попередніх звітних періодів створений Перелік підприємств, що надають послуги з енергетичного аудиту, енергосервісу, впроваджують енергоменеджмент²⁵¹, а також Перелік сертифікованих фахівців²⁵², які станом на завершення звітного періоду містили інформацію про 97 таких підприємств та 90 фахівців, відповідно. Загалом можна відзначити значні зрушення у цьому напрямку.

Позитивним аспектом є активна співпраця Держенергоефективності із проектами міжнародної технічної допомоги для проведення просвітницьких заходів щодо успішно реалізованих проектів в різних регіонах країни та популяризації впровадження такого моніторингу. Протягом 2019 року представники профільного Агентства за підтримки міжнародних донорів провели низку семінарів щодо переваг впровадження систем енергетичного менеджменту та енергетичних аудитів у будівлях соціальної сфери²⁵³.

Крім того, за результатами плідної співпраці Держенергоефективності та вищих навчальних закладів, станом вересень 2019 року в 42 ВНЗ та саморегулювальних організаціях створено атестаційні комісії, які здійснюють діяльність із сертифікації енергетичної ефективності будівель та обстеження інженерних систем. Із 44 закладами вищої освіти Держенергоефективності підписало добровільні угоди про співробітництво для координації та надання методичної допомоги²⁵⁴.

РИНОК ЕНЕРГОСЕРВІСУ (СТАТТЯ 18)

Становлення ринку енергосервісу можна вважати одним із найуспішніших. Загалом, розвиток цієї сфери істотним чином залежить від збільшення упевненості інвесторів у засобах захисту

249 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/732-2017-%D1%80>

250 https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/285/ENERGY_MANAGEMENT_15_08_2017.pdf

251 http://saee.gov.ua/sites/default/files/Energy_management_17_10_2019.xlsx

252 http://saee.gov.ua/sites/default/files/BDF_25_09_2019.xlsx

253 <https://saee.gov.ua/uk/business/energetichny-audit-ta-manadzhtment>

254 <http://saee.gov.ua/uk/content/commissions>

своїх вкладень та гарантування отримання грошового потоку. Саме таку мету мали два законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді попереднього скликання в грудні 2017 року: про внесення змін до Закону «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації»²⁵⁵ та про внесення змін до Бюджетного кодексу щодо додаткового врегулювання запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації (за механізмом енергосервісу)²⁵⁶.

На жаль, 29 серпня обидва законопроекти були відкликані у зв'язку з тим, що не були розглянуті на момент набрання повноважень нового скликання Верховної Ради. Таким чином, прискорення розвитку енергосервісу в Україні не отримає додаткового стимулювання у найближчий час.

Тим не менше, протягом 2019 року широку популярність отримали нові формати ЕСКО-контрактів. Серед таких є енергосервісні угоди із поглибленим партнерством, які передбачають співфінансування замовником комплексних енергоефективних заходів на об'єкті та більший залишок частини економії на користь такого інвестора. Частка інвестора за такими поглибленими договорами може сягати до 75% від грошового вираження економії до моменту повного повернення вкладених інвестицій²⁵⁷. Хоча загалом інвестор отримає таку ж суму, як і за звичайною угодою, більша частка економії, що лишається інвестору, зменшує його ризики, адже інвестиції повернуться за менший строк.

Істотні ризики, пов'язані із інвестуванням в енергомодернізацію бюджетних установ, фінансування яких повністю залежить від бюджетного процесу та рішень органів влади, змушують знаходити нові формати для ширшого застосування ЕСКО-механізму в житловому та бюджетному секторах. Серед таких інструментів – запровадження моделі енергосервісного факторингу, механізм якого був розроблений завдяки підтримки проекту ПРООН з питань розвитку енергосервісу в Україні, Української асоціації енергосервісних компаній, банків та страхових компаній²⁵⁸.

Новий контрактний дизайн покликаний не тільки полегшити доступ до кредитних коштів, але і створити засоби захисту для інвесторів за відсутності або неможливості застави реального майна, адже передбачає механізми повернення інвестицій за рахунок майбутніх грошових надходжень на стороні об'єкту енергомодернізації. Участь банку як однієї зі сторін також підвищує рівень захищеності інвесторів.

Ще однією новелою у цій сфері стала модель «ЕСКО + енергоменеджмент»²⁵⁹. Через недостатній темп впровадження енергоменеджменту та енергомоніторингу у бюджетних установах, фахівці Держенергоефективності разом із партнерськими проектами розробили модель ефективного управління енергоспоживанням. Передбачається, що в рамках реалізації сервісного договору ЕСКО-інвестор також забезпечить впровадження енергоменеджменту або його елементів у бюджетній установі. У свою чергу, заклад ще істотніше зменшить рівень витрат енергетичних ресурсів, а відтак – зможе за рахунок більшої економії швидше повернути інвестиції та встановлену норму прибутку інвестора. За експертними підрахунками, середній річний показник економії буде складати 8-10%²⁶⁰. Станом на завершення версеня 2019 року така модель співпраці була запроваджена на одному об'єкті інвестування у м. Северодонецьк.

255 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65109

256 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=9387&skl=9

257 <https://enecities.org.ua/upload/files/%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%B2%D0%B5%D0%B6%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf>

258 <https://saee.gov.ua/uk/news/3024>

259 <https://cutt.ly/3eRPLZT>

260 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/syevyerodoneck-pershe-ukrayinske-misto-yake-vprovadzhuye-vidrazu-3-modeli-energoservisu>

За підтримки проектів міжнародної технічної допомоги, профільне урядове агентство протягом року також активно продовжувало інформаційно-просвітницьку та консультативну роботу для збільшення кількості укладених ЕСКО-контрактів. Також наповнювалася база потенційних ЕСКО-об'єктів, яка станом на завершення вересня налічує 3 833 об'єктів для інвестування з-поміж 32 центральних органів виконавчої влади, які надали відповідну інформацію²⁶¹. Також Агентство активізувало роботу щодо популяризації запровадження ЕСКО-механізму і для житлової сфери, де заходи з енергоефективності можуть впроваджуватися українськими та іноземними компаніями, за власні чи запозичені кошти на умовах енергосервісного договору. Станом на сьогодні вже більше 100 ОСББ є потенційними об'єктами для впровадження ЕСКО. Загалом з 2016 року було укладено 333 договори, з яких лише 103 – з початку 2019 року²⁶².

НАЦІОНАЛЬНИЙ ФОНД ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ, ФІНАНСУВАННЯ І ТЕХНІЧНА ПІДТРИМКА (СТАТТЯ 20)

Фінансування масштабних програм з енергомодернізації житлового фонду вважається чи не найбільш впливовим фактором досягнення реального скорочення споживання енергоресурсів. В Україні, враховуючи істотну зношеність та переважно поганий стан житлових будинків, потреба у такому фінансуванні є особливо гострою.

Якщо станом на кінець 2018 року Фонд існував скоріше віртуально, хоча і мав практично повний пакет засадничих та статутних документів, а також кворум Наглядової ради, то у березні 2019 року була запущена перша тестова програма «Перші ластівки», а вже у вересні Фонд енергоефективності почав приймати заявки на повноцінну програму фінансування заходів з підвищення енергоефективності для ОСББ «Енергодім».

Хоча фактично Фонд енергоефективності почав функціонувати лише наприкінці 2019 року, у 2018 та 2019 роках на його фінансування з Державного бюджету виділялося 1,6 млрд грн^{263,264}. Така ж сума передбачена і у державному кошторисі на 2020 рік. Крім цього, аналогічна сума виділялася мультидонорським фондом, у першу чергу за рахунок коштів ЄС та уряду Німеччини. Таким чином, за виключенням 480 млн грн, перенаправлених у ці роки з фінансування Фонду на підтримку програми «теплі кредити», у 2020 році Фонд енергоефективності матиме у своєму розпорядженні принаймні 7,3 млрд грн. І хоч на фоні щорічного державного фінансування заходів з енергоефективності на рівні 2 млрд грн ця сума виглядає серйозною, за оцінками експертів, щорічні витрати держави мали би складати у 10 разів більшу суму, а фінансування здійснюватися принаймні у наступні 10 років²⁶⁵.

В рамках тестової програми «Перші ластівки» 15 ОСББ мали змогу перевірити ефективність та зручність застосованих процедур з Фондом²⁶⁶. Крім цього, у I кварталі 2019 року Мінрегіон та органи управління Фонду активно проводили необхідні організаційні роботи: була доукомплектована Наглядова рада, прийнята грантова політика, запущений сайт, завершилися конкурси на зайняття посад у дирекції Фонду. Вже у серпні оголошено про завершення розробки Програми підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків «Енергодім», офіційно запущеної 3 вересня, а тривати вона має до 31 грудня 2023 року²⁶⁷. Попри запевнення Фонду щодо вивчення досвіду програми «Перші ластівки», в експертному середовищі зустрічається критика щодо тривалості передбачених цієї програмою процедур, що може негативно відобразитися на рівні початкової довіри з боку ОСББ²⁶⁸.

261 <https://saee.gov.ua/sites/default/files/baza%20investoriv.xlsx>

262 <http://saee.gov.ua/sites/default/files/EPC-Monitoring.pdf>

263 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19/ed20181013>

264 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2696-19>

265 <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/09/24/651903/>

266 <https://eefund.org.ua/vidbulasya-zaklyuchna-zustrich-energoauditoriv-za-pershim-etapom-proektu-pershi-lastivki>

267 <https://eefund.org.ua/programa-energodim>

268 <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/09/24/651903>

Загалом, історія запуску Фонду в 2019 році підтверджує попередню тенденцію занадто оптимістичних строків, оскільки ще у лютому віце-прем'єр Г.Зубко оцінював, що інституція фактично запрацює ще у I кварталі²⁶⁹, а насправді заявки на видачу грантів для ОСББ почали прийматися лише у вересні. У той же час, розгляд та ухвалення Програми діяльності Фонду енергоефективності відбувалися за участі експертів офісу «Реанімаційного пакету реформ», ОСББ та представників місцевої влади та ОТГ²⁷⁰, а відтак у більш інклюзивний спосіб ніж, наприклад, розробка та ухвалення більшості підзаконних актів на виконання «енергоефективного пакету» законодавства протягом минулого року, що фактично є виконанням рекомендацій, наданих у попередньому річному звіті.

З іншого боку, тривалий процес розробки та погодження програм роботи Фонду в частині надання грантових коштів для ОСББ з міжнародними донорами став перешкодою для старту фінансування заходів з енергоефективності. Кошти з державного бюджету та від донорів, які були передбачені для таких заходів, фактично не будуть витрачені у 2019 році та залишаться на поточних рахунках. Це зумовлено тим, що, відповідно до застосовних процедур програми «Енергодім», для отримання ОСББ компенсації з боку Фонду необхідне погодження проекту, його впровадження, проведення аудиту, що у розрізі часу займає до декількох місяців. Таким чином, навіть перші апліканти не встигнуть отримати компенсацію до завершення 2019 року.

У той же час, програма «теплих кредитів» як єдиний фінансовий інструмент стимулювання населення до впровадження заходів з енергоефективності, доступний наразі в Україні з боку держави, залишався хронічно недофінансованим. Як і в попередні роки, на реалізацію програми традиційно передбачено лише 400 млн грн, яких так само вистачило лише на декілька перших місяців року²⁷¹. Завдяки активній позиції громадськості було пролобійовано питання щодо надання додаткових 380 млн грн, які у серпні 2019 року були виділені Кабінетом Міністрів. За весь час дії програми (із жовтня 2014 року) від держави було надано понад 2,6 млрд грн співфінансування за програмою «теплими кредитами»²⁷².

Висновок:

Деякі вкрай важливі положення Директиви так і не увійшли до спеціальних актів законодавства. Отже, законодавству України бракує інструментів, які б забезпечували більшу системність заходів з підвищення енергоефективності. Враховуючи структурні зміни та кадрові перестановки в урядовій системі, а також заявлені пріоритети у діяльності нового об'єднаного міністерства, очікувати на швидкий прогрес не варто. У частині ж імплементації Україна загалом продовжувала курс, закладений у попередні періоди. Зокрема, профільне державне агентство у співпраці із міжнародними організаціями та проектами проводило активну кампанію з популяризації енергосервісу, енергетичних аудитів та впровадження систем енергетичного моніторингу. Державна програма «теплих кредитів», аналогічного до попередніх років, була хронічно недофінансована, а з найбільших досягнень за цей рік варто виокремити початок реальної роботи Фонду енергоефективності та визначення урядом національної цілі України з енергоефективності на період до 2020 року.

269 <https://www.facebook.com/tvoeosbb/videos/2188283568089951/>

270 <https://eefund.org.ua/obgovorennya-programi-energomodernizaciya-bagatokvartirnikh-budinkiv-vidbulosya-z-ekspertami-rpr>

271 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2696-19>

272 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/majzhe-90-mln-grn-vidshkodovano-naselennyu-ta-osbb-u-ramkah-programi-teplih-kreditiv-u-veresni-cogo-roku>

Директива 2010/31/ЄС щодо енергетичної ефективності будівель

Станом на початок 2019 року можна було виділити три напрямки імплементації Директиви 2010/31/ЄС: завершення розробки підзаконної бази, удосконалення існуючого законодавства (внесення змін до Закону «Про енергетичну ефективність будівель»), а також фактичну підготовку кваліфікованих спеціалістів у сфері енергетичних аудитів та сертифікації класів енергоефективності будівель. У кожному з цих напрямків прогрес був у кращому випадку помірним.

Так, із двох проектів постанов уряду, які залишалося ухвалити в 2019 році, прийнято лише одну – постанову Кабінету Міністрів «Про внесення змін до Переліку будівельних робіт, які не потребують документів, що дають право на їх виконання, та після закінчення яких об'єкт не підлягає прийняттю в експлуатацію»²⁷³. Проект постанови «Про затвердження Порядку набуття саморегульованої організації у сфері енергетичної ефективності та Примірного статуту саморегульованої організації у сфері енергетичної ефективності»²⁷⁴, попри факт розробки та опублікування для громадського обговорення ще у жовтні 2017 року, так і залишився неприйнятим.

Вірогідно, це стало наслідком прагнення уряду уніфікувати підхід до встановлення крос-секторального правового середовища для саморегульованих організацій. На жаль, проект відповідного закону, розробленого Мінекономрозвитку та опублікованого ще наприкінці 2018 року, так і не був ухвалений Верховною Радою, хоча Концепція реформування інституту саморегулювання в Україні²⁷⁵ передбачає завершення реформи до 2019 року.

Протягом 2019 року до Закону «Про енергетичну ефективність будівель» не прийнято жодних правок. Таким чином, критичне значення для ширшого застосування сертифікації об'єктів житлового фонду в Україні мають:

- запровадження обов'язкового інспектування великих систем опалення та кондиціонування;
- покладання обов'язку здійснювати обов'язкову енергетичну сертифікацію квартир та будинків, які продаються або здаються у довгострокову оренду.

Ці прямі вимоги Директиви 2010/31/ЄС, на нехтування яких Секретаріат Енергетичного Співтовариства неодноразово звертав увагу у своїх оцінках, значно гальмують темпи сертифікації будинків в Україні, а відтак відкладають повну інвентаризацію та оцінку масштабів енергомодернізації на національному рівні. Станом на червень 2019 року, енергетичну сертифікацію пройшли 200 будинків²⁷⁶.

Дещо краще виглядає ситуація із підготовкою штату необхідних фахівців. Станом на завершення вересня 2019 року, база даних атестованих енергоаудиторів із сертифікації енергетичної ефективності будівель становить майже 774 фахівця, а база даних фахівців з обстеження інженерних систем будівель містить інформацію про 600 спеціалістів²⁷⁷. Окремо варто зауважити, що від темпів підготовки кваліфікованих кадрів для проведення енергетичних аудитів та здійснення енергетичної сертифікації в істотній мірі залежить масштабування діяльності Фонду енергоефективності. Враховуючи потенційний інтерес до користування послугами Фонду з боку ОСББ, нестача підготовлених кадрів може помітно обмежити кількість проектів з енергомодернізації, які проводитимуться одночасно, адже для отримання компенсації на розгляд банку-партнеру необхідно подати звіти про первинний та фінальний енергетичний аудит, що

273 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2019-%D0%BF>

274 <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/11/Primirniy-statut-samoregulivnoyi-organizatsiyi-u-sferi-energetichnoyi-efektivnosti.pdf>

275 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2018-%D1%80>

276 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/vzhe-200-budivel-otrimali-sertifikati-energetichnoyi-efektivnosti>

277 http://saee.gov.ua/sites/default/files/BDF_public_27_09_19.xlsx

означає проведення як мінімум двох повноцінних обстежень.

Серед позитивних аспектів імплементації Закону також можна відзначити роботу над розробкою програмного забезпечення для сертифікації, яка дозволить енергоаудиторам визначати енергетичну ефективність будівель; генерувати та надавати до профільного агентства енергетичні сертифікати будівель. Таким чином, Держенергоефективності зможе адмініструвати бази даних сертифікатів та енергоаудиторів, а також здійснювати верифікацію якості розроблених сертифікатів²⁷⁸. Також варто відзначити роль міжнародної технічної допомоги у проведенні навчальних заходів з підготовки тренерів для енергоаудиторів у вищих навчальних закладах²⁷⁹.

Іншим важливим документом щодо реального підвищення енергоефективності у секторі нового будівництва, розроблений Мінрегіоном, став ДБН В.2.2-Х:201Х «Житлові будинки. Основні положення» у новій редакції, що передбачає обов'язок з проектування житлових будинків із класом енергоефективності не нижче «С»²⁸⁰. Відповідно до візії розробників, це дозволить заощаджувати до 40% енергії, що споживається такими будинками, а за умови реконструкції – суттєво продовжить строк їхньої експлуатації.

Висновок:

Уряд та парламент навіть не почали дискусію про внесення до профільного закону правок, які розширили би обов'язок для проведення енергетичної сертифікації більшої частини усіх будинків, а саме об'єктів, що продаються або здаються у довгострокову оренду. Також Кабінет Міністрів не зміг визначитися із підходом до формування сприятливого середовища для створення саморегулювних організацій у сфері енергетичної сертифікації будівель. У частині імплементації положень Директиви спостерігалось стале зростання кількості сертифікованих фахівців, яке, водночас, може виявитися недостатнім, коли Фонд енергоефективності повністю розгорне свою діяльність, чим сформує набагато більший попит.

Директива 2010/30/ЄС про вказування за допомогою маркування та стандартної інформації про товар обсягів споживання та інших ресурсів енергоспоживчими продуктами

Протягом 2019 року, імплементація Директиви 2010/30/ЄС просувалася загалом недостатньо швидко. Із 11 регламентів, передбачених Директивою, неухваленими залишалися два:

Технічний регламент енергетичного маркування водонагрівачів, баків-акумуляторів та комплектів з водонагрівача і сонячного обладнання;

Технічний регламент енергетичного маркування обігрівачів приміщень, комбінованих обігрівачів, комплектів з обігрівача приміщення, терморегулятора і сонячного обладнання та комплектів з комбінованого обігрівача, терморегулятора і сонячного обладнання.

Розробка цих документів, згідно з Планом розроблення технічних регламентів на 2018-2019 роки, затвердженим наказом Мінекономрозвитку №196, була запланована на IV квартал 2018 року²⁸¹. Станом на початок року, жодний з цих документів не був ухвалений або розроблений.

278 <https://saee.gov.ua/uk/news/3011>

279 <https://eefund.org.ua/vikladachi-z-energoauditu-rozpochali-navchannya-u-lvovi>

280 <http://www.minregion.gov.ua/press/news/minregion-proponuye-buduvati-tilki-energoefektivne-zhitlo/>

281 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0196731-18>

Утім, протягом 2019 року прогрес все ж був: перший техрегламент був прийнятий 19 квітня 2019 року і зареєстрований у Мін'юсті у червні 2019 року²⁸². Техрегламент з маркування обігрівачів повітря також був розроблений і розміщений на сайті Держенергоефективності для публічного обговорення ще у лютому 2019 року²⁸³. На жаль, на момент підготовки цього звіту документ не просунувся на шляху до прийняття.

Висновок:

Сфера, яка традиційно вважалася такою, де уряд зробив найбільше зусиль для повноцінної та всеохопної транспозиції усіх вимог, вже другий рік поспіль демонструє слабкий прогрес. Із двох технічних регламентів, яких бракує для повного виконання зобов'язань, обидва були розроблені, але прийнятий був лише один.

Директива 2009/125/ЄС, що встановлює рамки для визначення вимог з екодизайну, що застосовується до енергоспоживчих продуктів

Зазначена Директива підлягала транспозиції ще на підставі розпорядження Кабінету Міністрів України №475 від 14 травня 2015 року²⁸⁴, а згодом відповідно до Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію від 25 жовтня 2017 року²⁸⁵. Відповідна Постанова Кабінету Міністрів України №804 Про затвердження Технічного регламенту щодо встановлення системи для визначення вимог з екодизайну енергоспоживчих продуктів була ухвалена 3 жовтня 2018 року. Наразі ж Держенергоефективності продовжує роботу з розробки нормативно-правових актів у сфері встановлення вимог з екодизайну, що застосовується до трансформаторів, електродвигунів, промислових вентиляторів, освітлювальних приладів, а також циркуляційних та водяних насосів²⁸⁶.

Серед нещодавно прийнятих урядом документів – важливі регламенти, застосування яких дозволить усунути з ринку товари, що неефективно споживають енергію, а також дасть змогу споживачам економити на комунальних послугах. Зокрема, прийняті регламенти з екодизайну для духових шаф, варильних поверхонь та кухонних витяжок; ламп неспрямованого випромінювання; посудомийних машин; водонагрівачів та баків-акумуляторів; комп'ютерів та комп'ютерних серверів; люмінесцентних та газорозрядних ламп; кондиціонерів; телевізорів; офісного обладнання; пральних машин²⁸⁷.

Висновок:

Зміни, внесені до Додатку XXVII Угоди про асоціацію, згідно з якими Директива підлягає транспозиції до законодавства України, фактично привели у відповідність зобов'язання України з реальними здобутками у сфері екодизайну, зробленими раніше.

282 <https://saee.gov.ua/uk/business/tehnichne-reguluvannya/tehnichni-reglamenty>

283 <http://saee.gov.ua/uk/content/elektronni-consultatsii>

284 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2015-%D1%80>

285 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF>

286 <http://saee.gov.ua/node/157>

287 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-10-tehnichnih-reglamentiv-shchodo-ekodizajnu-energospozhivchih-produktiv-rozroblenih-derzhenergoefektivnosti>

Соціальний захист споживачів (стаття 3 директив 2009/72/ЄС та 2009/73/ЄС)

Продовжуючи тенденцію попереднього року, реформування сфери державної підтримки найменш захищених споживачів житлово-комунальних послуг загалом виглядало активним, але не завжди продуманим та ефективним процесом. Найбільшою інтригою залишалося питання, чи вдасться уряду повноцінно та ефективно перевести як житлово-комунальні субсидії, так і пільги на оплату комунальних послуг, у формат, за яким видатки дійсно опиняються у розпорядженні споживачів. Станом на завершення вересня 2019 року можна констатувати, що повністю досягти такої цільової моделі уряду не вдалося, однак істотний позитивний прогрес все ж був зафіксований.

З 1 січня 2019 року відбувся запуск системи «безготівкової монетизації» субсидій²⁸⁸, яка зазнала масованої критики і часто називалася «псевдомонетизацією»^{289,290} через те, що гроші, навіть у безготівковій формі, автоматично перераховувалися з рахунків споживачів на користь компаній-постачальників. Кабінет Міністрів почав шукати способи виправити ситуацію. Очевидно, що істотним фактором у цьому процесі також варто вважати президентські вибори, адже рішення про запуск нашвидкуруч підготовленої моделі готівкової монетизації субсидій приймалося на початку передвиборчих перегонів в середині січня під егідою Президента України²⁹¹.

Станом на початок опалювального сезону 2018-2019 року в Україні діяли дві паралельні системи виплати субсидій:

1. Громадяни, яким субсидію було призначено з початку опалювального сезону (навіть, якщо фактично таке призначення відбулось у 2019 році через затримку), спочатку отримували субсидію у негрошовій формі (кошти перераховувались за споживача напряму виконавцям послуг), а починаючи із субсидії за лютий (яку фактично виплачено в березні) – готівкою або на банківські рахунки;
2. Громадянам, яким субсидію призначено з січня 2019 року або пізніше, було відкрито «облікові записи» в «Ощадбанку», але коштами на них громадяни не могли розпоряджатись, і «Ощадбанк» самостійно перераховував за таких громадян кошти виконавцям послуг.

У результаті, внаслідок існування кількох паралельних механізмів надання субсидій з різним нормативно-правовим регулюванням, виникла колізія: порядок повернення зекономлених субсидій, прописаний в урядовій постанові № 534 від 23.08.2016 р.²⁹², не був адаптований до зміни порядку виплати субсидій у середині опалювального сезону. Тому за підсумками опалювального сезону громадяни, яким субсидію надавали у «псевдомонетизованій» формі, отримали «на руки» зекономлені субсидії у повному обсязі.

Натомість у частини громадян, які субсидію отримували у монетизованій формі, зекономлені кошти з особових рахунків були забрані і повернуті до державного бюджету. Розрахунок здійснювався за спеціальною формулою, і в багатьох випадках сума, що була списана з особових рахунків, значно перевищувала фактичний залишок переплати на таких рахунках, що у результаті створило безпідставну заборгованість.

Щоправда, пізніше ситуацію вдалося виправити. 19 липня 2019 року набули чинності необхідні зміни до постанови № 534, і виконавці послуг почали повертати зекономлені субсидії на рахунки споживачів²⁹³.

288 <https://teplo.gov.ua/news/207-zamist-subsydiy-zhyvi-hroshi-dlya-oplaty-komunalky>

289 <https://www.facebook.com/tetyana.boyko/videos/10218589336586688/>

290 <https://proosbb.info/node/380>

291 <https://www.msp.gov.ua/news/16667.html>

292 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-2016-%D0%BF>

293 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2019-%D0%BF>

Варто зазначити, що необхідність існування двох паралельних механізмів надання житлових субсидій уряд пояснював необхідністю «тестового періоду»²⁹⁴. Оскільки соціальна допомога надавалася без жодних обмежень стосовно мети використання, існували обґрунтовані побоювання, що істотна частка субсидіантів використає гроші не на оплату повного розміру платіжок за попередній місяць. У перші місяці суттєвим фактором, що вплинув на платіжну дисципліну споживачів, стали затримки виплат, помилки при визначенні шляху отримання субсидії (через «Укрпошту» чи банк) та інші проблеми, в результаті яких субсидія не завжди вчасно була отримана деякими споживачами. Показники невчасної або неповної сплати за послуги з використанням монетизованих субсидій у першому кварталі року складали приблизно 25%^{295,296}.

Для покращення платіжної дисципліни, починаючи з квітня 2019 року, уряд запровадив правило, за яким заборгованість за спожиті послуги, що перевищує 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (або 340 гривень), позбавляє таке домогосподарство право на отримання державної допомоги у майбутньому²⁹⁷. Уже до кінця опалювального періоду рівень становив понад 96%, що значно вище, ніж очікувалося²⁹⁸.

Тому Кабінетом Міністрів було прийнято постанову, згідно з якою безготівкова монетизація встановлювалася лише для споживачів, що мають проблеми з платіжною дисципліною²⁹⁹. Усі інші громадяни повинні отримувати субсидії у грошовій формі. За замовчуванням безготівкова форма застосовується і для отримувачів пільг, хоча з 1 жовтня пільговики отримали змогу обрати опцію отримання пільг у грошовій формі³⁰⁰. Для цього їм потрібно звернутися із заявою до відповідного управління праці та соціального захисту.

Іншим важливим процесом, який істотно впливав на захищеність споживачів енергетичних та житлово-комунальних послуг, були необґрунтовані нарахунки від облгазів за так зване «приведення об'єму газу до стандартних умов». Більшість постачальників газу надсилали споживачам рахунки із додатковими коефіцієнтами, хоча – з позиції уряду та НКРЕКП – ці коефіцієнти явно незаконні, адже витрати на приведення до стандартних умов включено до тарифів на розподіл газу³⁰¹. Хоча Регулятор та урядовці неодноразово запевняли, що ситуація буде врегульована, деякі компанії дійсно провели перерахунки відповідно до інструкцій НКРЕКП, проте інші постачальники і далі застосовують коефіцієнти і нараховують додаткову оплату, а на суму заборгованості нараховують штрафні санкції, погрожуючи відключеннями³⁰².

Регулятор веде запеклі судові баталії, але системного вирішення цієї проблеми станом на завершення вересня 2019 року не відбулося. Через це значна кількість споживачів була позбавлена права отримати субсидію чи опинилася під загрозою її втратити. Тому уряд в окремій постанові зазначив, що наявність боргів у зв'язку із нарахуванням «температурних коефіцієнтів» не є перешкодою для отримання грошових субсидій³⁰³.

14 серпня 2019 року урядом значно спрощено систему отримання субсидій³⁰⁴. Громадяни можуть отримати житлову субсидію в одному із кваліфікованих банків за власним вибором. У той же час, отримати монетизовані пільги поки можна лише в «Ощадбанку». В рамках оптимізації отримувачів, відмовити в оформленні субсидії відповідні органи зможуть на таких підставах: опалювальна площа приміщення перевищує 120 кв. м для квартир або 200 кв. м для будинків, у власності є транспортний засіб, що був випущений менш ніж 5 років тому, зафіксовано факт нещодавньої істотної покупки – земельної ділянки чи іншої нерухомості тощо.

294 <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/01/25/644644/>

295 <https://tsn.ua/kyiv/monetizaciya-subsidiy-u-kmda-rozpovili-skilki-lyudey-ne-splatili-za-komunalku-1328358.html>

296 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/perebig-monetizaciyi-subsidij-obgovorili-u-kiyevi-fahivci-minsocpolitiki-svitovogo-banku-ta-zhurnalisti-z-usiyeyi-ukrayini>

297 <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2639978-za-borg-ponad-340-griven-ukraincam-vidmovlatimut-u-subsidii.html>

298 <https://www.ukrinform.ua/rubric-preshall/2643483-monetizacia-zitlovih-subsidij-ak-otrimati-gotivku-u-kiyevi.html>

299 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2019-%D0%BF#n18>

300 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2019-%D0%BF>

301 <http://www.nerc.gov.ua/?news=8884>

302 <https://www.epravda.com.ua/news/2019/05/8/647635/>

303 <https://teplo.gov.ua/news/218-sumnivni-borhy-za-haz-ne-vplyvatymut-na-subsydiu>

304 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-2019-%D0%BF>

Висновок:

Монетизація субсидій та початок монетизації пільг стали потенційно найважливішим кроком влади до використання коштів державного бюджету, виділених на соціальну підтримку вразливих споживачів, для здійснення заходів з підвищення енергоефективності. Варто зазначити, однак, що відсутність належного комунікаційного супроводу цього процесу загалом та його окремих аспектів призвела до виникнення нових точок непорозуміння між урядом, постачальниками та споживачами комунальних послуг. Наявність проблемних питань монетизації, зокрема в частині існування двох форм – готівкової та «псевдомонетизації» (безготівкової) – призводить до підвищення соціальної напруги в суспільстві та недовіри до влади, чим нівелюється сама ідеологія адресної підтримки громадян. Водночас, варто відзначити роль громадськості у наполегливій вимозі щодо монетизації пільг та субсидій, а також системного контролю за формуванням та реалізацією державної політики задля врахування інтересів всіх груп населення.

ДОВКІЛЛЯ ТА ВІДНОВЛЮВАНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ

Директива 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище (кодифікація) (стаття 363 УА)

Директива імплементується на практиці з 18 грудня 2017 року, коли почав працювати Закон «Про оцінку впливу на довкілля»³⁰⁵. Відповідно до Закону працює Єдиний реєстр з ОВД³⁰⁶.

5 липня 2019 року Мінприроди оприлюднило для обговорення проект методичних рекомендацій з розробки звіту з ОВД в галузі лісового господарства³⁰⁷. У методичних рекомендаціях вказано, які види планованої діяльності у галузі лісового господарства підлягають оцінці впливу на довкілля, зазначені особливості щодо визначення часу проведення ОВД при плануванні лісогосподарської діяльності, та етапи підготовки звіту з ОВД. Рекомендації, серед іншого, містять опис вимог щодо кожного розділу звіту з ОВД.

11 вересня 2019 року в першому читанні прийнято проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг у сфері будівництва та створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва³⁰⁸. Відповідно до положень закону будуть внесені зміни до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» в частині сумісності реєстру з ОВД з Єдиною державною електронною системою у сфері будівництва.

Висновок:

Процес апроксимації законодавства України до Директиви 2011/92/ЄС завершено, положення Закону «Про оцінку впливу на довкілля» застосовуються на практиці. В цілому, втілена модель ОВД є європейською та відповідає основним вимогам Директиви, проте надмірно ускладненою. Онлайн-реєстр регулярно наповнюється інформацією, але його використання є надто складним для звичайного громадянина, оскільки вже містить велику кількість інформації, яка не систематизована належним чином.

Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище (стаття 363 УА)

Реалізація Закону «Про стратегічну екологічну оцінку» розпочалась у жовтні 2018 року. 23 січня 2019 року Кабінет Міністрів прийняв постанову №45 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»³⁰⁹ для реалізації положень закону про СЕО. Серед іншого, вносяться зміни до Порядку розроблення регіональних програм захисту населення від впливу іонізуючих випромінювань, до розробки прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету (ці зміни застосовуються лише з 2020 року), до Регламенту Кабінету Міністрів України, до Порядку розроблення регіональних програм модернізації систем теплопостачання.

305 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>

306 <http://eia.menr.gov.ua/>

307 https://menr.gov.ua/files/docs/Proekt/05072019/Proekt_Lis_.pdf

308 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66313

309 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-2019-%D0%BF>

Документ містить положення щодо проведення громадських слухань, зокрема під час розробки проектів містобудівної документації на місцевому рівні. Постанова зазначає, що визначення терміну “громадськість” у Порядку проведення громадських слухань використовується у значенні, наведеному в Законі “Про стратегічну екологічну оцінку”, тобто має територіальну прив’язку. Таке обмеження не відповідає ні Директиві 2001/42/ЄС, ні Оргуській конвенції.

Висновок:

Процес апроксимації законодавства України до Директиви 2001/42/ЄС практично завершений. Базовий закон про СЕО працює на практиці. Затверджена законом процедура СЕО в цілому відповідає вимогам Директиви, проте є проблеми щодо визначення громадськості для цілей проведення СЕО та обмеження застосування щодо планування територій. Ще однією проблемою є пошук інформації про проведення СЕО та звітів про СЕО конкретних документів, оскільки не існує єдиного реєстру для розміщення такої інформації. Викликає занепокоєння той факт, що попри існуючі норми законодавства, низка стратегічних чи планових документів так і не проходять стратегічну екологічну оцінку.

Директива 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви 90/313/ЄЕС (стаття 363 УА)

З 1 січня 2019 року набрав чинності новий Порядок здійснення державного моніторингу вод³¹⁰, який допоможе отримати більше інформації про стан вод в Україні. Нова система моніторингу передбачає розподіл обов’язків між організаціями, які вимірюють показники, без дублювання повноважень, розширений список біологічних, гідроморфологічних, хімічних і фізико-хімічних показників для моніторингу, запровадження шестирічного циклу моніторингу, введення класифікації стану вод (5 класів екологічного стану і 2 класи хімічного стану), збільшення кількості пунктів моніторингу вод з сотень до кількох тисяч.

31 травня 2019 року Мінприроди спільно з Фондацією “Відкрите суспільство” презентувало геоінформаційну систему “Відкрите довкілля”³¹¹, яка дасть змогу отримувати всю необхідну екологічну інформацію на одному порталі. Наразі система працює в тестовому режимі і містить три інтерактивні карти - “Вода”, “Повітря” та “Екофінанси”. Планується також введення модулів “Ліси”, “Біорізноманіття”, “Ґрунти”. Портал надаватиме інформацію не лише державного моніторингу довкілля, але також і дані громадського моніторингу. Така інформаційна система передбачена Концепцією створення Загальнодержавної автоматизованої системи “Відкрите довкілля”³¹², яка була схвалена у листопаді 2018 року.

310 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/758-2018-%D0%BF>

311 http://openenvironment.org.ua/index.htm?utm_source=openaccess&utm_medium=banner&utm_campaign=home

312 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/825-2018-%D1%80>

Висновок:

За змістом імплементація положень Директиви не вимагає нагальних кроків, базові вимоги забезпечені Законом “Про доступ до публічної інформації”. У 2019 році увага головним чином приділялась створенню системи “Відкрите довкілля”. Наразі портал працює в тестовому режимі і охоплює лише три блоки: вода, повітря, екологічні фінанси. Тому попереду ще багато роботи із запуску інших блоків та синхронізації з іншими інформаційними системами. З 1 січня 2019 року в Україні почала діяти європейська система моніторингу водних ресурсів.

Директива 2003/35/ЄС про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища, та внесення змін та доповнень до директив 85/337/ЄЕС та 96/61/ЄС про участь громадськості та доступ до правосуддя (стаття 363 УА)

Імплементація Директиви 2003/35/ЄС тісно пов'язана з реалізацією Оргуської конвенції в Україні, зокрема положень, що стосуються участі громадськості та доступу до правосуддя, а також із імплементацією Директиви 2001/42/ЄС.

Реалізація Закону “Про стратегічну екологічну оцінку” розпочалась у жовтні 2018 року, проте, як вказано у відповідному розділі цього звіту, визначення терміну “громадськість” у Порядку проведення громадських слухань в рамках СЕО не відповідає ні Директиві 2001/42/ЄС, ні Оргуській конвенції. Застосування обмежень до визначення громадськості у прив'язці до місця реєстрації обмежує конституційні права громадян, а також не сприяє фаховому рівню обговорень.

Відсутність єдиного порталу для розміщення інформації про документи, які проходять стратегічну екологічну оцінку чи звітів про СЕО, не сприяє активній участі громадськості.

Висновок:

Процес апроксимації положень Директиви практично завершений у зв'язку із прийняттям закону про СЕО (в частині положень щодо участі громадськості). Водночас, закон містить системну проблему, пов'язану з визначенням «громадськості». Говорити про якість практичного застосування положень Закону про СЕО щодо участі громадськості ще рано, зважаючи на те, що процедура почала втілюватись на практиці лише у жовтні 2018 року.

Директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи (стаття 363 УА)

У 2019 році Україна повинна була повністю наблизити національне законодавство до вимог Директиви 2008/50/ЄС, проте процес лише розпочався. У січні 2019 року Мінприроди оприлюднило та провело громадське обговорення проекту урядової постанови “Деякі питання

здійснення державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря”, а 14 серпня 2019 року уряд ухвалив новий Порядок здійснення державного моніторингу повітря³¹³.

Порядком передбачено здійснення моніторингу та управління якістю повітря за принципом розподілу території на зони та агломерації, зокрема:

- утворено відповідні зони та агломерації, у кожній із них визначено відповідальний орган управління якістю повітря для координації здійснення моніторингу і заходів з управління якістю повітря, включаючи підготовку та виконання планів поліпшення якості повітря;
- врегульовано порядок визначення режимів оцінювання для кожної зони і агломерації залежно від рівня забруднення;
- передбачено створення інформаційно-аналітичної системи даних про якість повітря та своєчасного інформування населення;
- визначено показники рівнів забруднення повітря, включено до переліку забруднюючих речовин, моніторинг яких здійснюється обов’язково, РМ 2,5, РМ 10 та озон;
- передбачено створення нової мережі постів спостережень, які відповідають мінімальним європейським вимогам до моніторингу;
- передбачено розроблення програми моніторингу для зон та агломерацій на кожні 5 років.

Прийняття Порядку не свідчить про автоматичне впровадження європейських стандартів моніторингу якості атмосферного повітря в Україні. Для повноцінної реалізації Порядку профільне міністерство має ухвалити низку документів (для визначення порядку оцінювання за кожним режимом, розроблення та затвердження планів поліпшення якості атмосферного повітря, короткострокових планів дій, форм програм державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря тощо). Певного часу потребуватиме створення нових інституцій. Не менше важливою є організаційна спроможність суб’єктів державного моніторингу, зокрема щодо встановлення необхідної та достатньої кількості пунктів спостереження за забрудненням.

Окремим питанням моніторингу не приділена належна увага, наприклад, вимірюванню в пунктах спостереження в сільській місцевості. Перелік зон є фактичним відтворенням адміністративно-територіального поділу України на рівні областей, а перелік агломерацій обмежений лише містами за кількістю населення більше 250 000 осіб. Директива ж під “агломерацією” вважає зони, включаючи передмістя, із населенням більше 250 000 осіб, а також передбачає включення до цього поняття зон із меншою чисельністю, але з урахуванням щільності населення. Тому пропонується перелік агломерацій не є повним.

У травні 2019 року Мінприроди розробило та оприлюднило проект Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі внаслідок порушення законодавства про охорону атмосферного повітря³¹⁴. Проект розроблено відповідно до Закону “Про охорону атмосферного повітря” та статті 68 Закону “Про охорону навколишнього природного середовища” з метою удосконалення процедури визначення розмірів шкоди при здійсненні наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Методика застосовується до викидів стаціонарними джерелами і не стосується викидів від пересувних джерел забруднення. Вона включає формули для розрахунку маси наднормативного викиду, а також формулу розрахунку розміру збитків.

313 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-zdiysnennya-derzhavnogo-monitoringu-v-galuzi-ohoroni-atmosfernogo-povitryam140819>

314 https://menr.gov.ua/files/docs/Proekt/30052019/1_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf

Висновок:

Ухвалення урядом Порядку здійснення державного моніторингу повітря є важливим, проте недостатнім та передчасним кроком для ефективної імплементації Директиви 2008/50/ЄС. Впровадження Директиви необхідно розпочати із внесення змін до Закону «Про охорону атмосферного повітря» чи прийняття нового базового закону у цій сфері. Необхідні додаткові нормативно-правові акти, доопрацювання питання створення зон та агломерацій, забезпечення фінансування для встановлення нової мережі постів спостережень, які б відповідали європейським вимогам. Потрібен час для створення нових інституцій – підрозділів, що виконуватимуть функції органів управління якістю повітря, формування консультативно-дорадчих, координаційних органів (Міжвідомчої комісії та комісій з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря).

Директива 2009/147/ЄС про захист диких птахів (стаття 363 УА)

На початку 2019 року Мінприроди оприлюднило проект Закону “Про території Смарагдової мережі”³¹⁵. У документі, серед іншого, зазначено, що він “встановлює правові засади визначення та збереження територій Смарагдової мережі в Україні згідно з вимогами Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції) та з урахуванням вимог Директиви 2009/147/ЄС про збереження диких птахів та Директиви 92/43/ЄС про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори”. Тим не менше, законопроект більше спрямований на імплементацію Бернської конвенції, стороною якої є Україна, і не може забезпечити належної імплементації Пташиної та Оселищної директив.

Мінприроди своїм наказом від 11 березня 2019 року затвердило План дій щодо збереження чорного лелеки в Україні³¹⁶. Серед іншого, він спрямований на впровадження положень Директиви про збереження диких птахів. План дій визначає заходи із організації та проведення моніторингу, здійснення еколого-освітніх заходів, створення охоронних ділянок в місцях гніздування, створення мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду, природоохоронних територій міжнародного значення, облаштування штучних гніздівель, оптимізації лісокористування в місцях гніздування, з оптимізації гідрологічного режиму в місцях гніздування, розведення в неволі, реабілітації та випуску у природу.

Висновок:

Підготовлений проект закону “Про території Смарагдової мережі” виконує роль імплементації Бернської конвенції, а не Директиви 2009/147/ЄС. Необхідно прийняти законодавство, яке б імплементувало положення Директиви, зокрема щодо створення спеціальних природоохоронних територій. Інші заходи, як-от план збереження чорного лелеки, розширення природно-заповідного фонду, опосередковано сприяють імплементації Директиви, проте існує потреба прийняття комплексного закону, який би, серед іншого, передбачив створення спеціальних природоохоронних територій.

315 <https://menr.gov.ua/news/33163.html>

316 https://menr.gov.ua/files/images/news_2019/02042019/102-n%20-%203.pdf

Директива 2010/75/ЄС про промислові викиди (всеохоплююче запобігання і контроль забруднень) (стаття 363 УА)

Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок, прийнятий у 2017 році, а також план заходів на 2018 рік для його імплементації, не виконувався і в 2019 році. Однією із серйозних причин гальмування виконання Нацплану може бути відсутність механізму фінансування передбачених заходів та прийняття необхідної підзаконної нормативно-правової бази. У червні 2019 року Міненерговугілля ініціювало внесення змін до Національного плану скорочення викидів. Головним аргументом для перегляду стала необхідність адаптувати план до нової моделі ринку електроенергії та потреба великих капіталовкладень з боку генеруючих компаній. Вже 24 липня 2019 року Кабінет Міністрів схвалив розпорядження “Про внесення змін у додатки 1-4 до Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок”³¹⁷. Мінприроди не підтримало такі зміни, а необхідну, відповідно до закону, стратегічну екологічну оцінку так і не було проведено.

Розпорядженням передбачається внесення змін до:

- Додатку 3 в частині надання операторам спалювальних установок можливості змінювати тип технологій скорочення викидів;
- Додатків 1-4 Нацплану в частині актуалізації назв підприємств, років введення в експлуатацію та загальної номінальної теплової потужності на 31 грудня 2012 року;
- Плану заходів щодо скорочення викидів забруднюючих речовин від вугільних великих спалювальних установок, включених до Нацплану (Додаток 3).

Ще одним із завдань імплементації Директиви 2010/75/ЄС є запровадження в Україні єдиного інтегрованого дозволу. Першим кроком у цьому напрямку стало схвалення урядом 22 травня 2019 року Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення³¹⁸. Впровадження концепції має підвищити ефективність державного регулювання у сфері промислового забруднення та удосконалити систему нагляду (контролю) за дотриманням суб’єктами господарювання вимог природоохоронного законодавства. Передбачається, що впровадження Концепції дозволить зменшити викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел на 22,5% від обсягу викидів 2015 року.

Також Мінприроди оприлюднило для обговорення з громадськістю проект Плану заходів із впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення³¹⁹. План заходів містить три блоки: (1) Підвищення ефективності державного регулювання у сфері промислового забруднення; (2) Зміцнення і оптимізація інституційної спроможності та забезпечення ефективної взаємодії органів, відповідальних за видачу дозволів у сфері охорони навколишнього середовища; (3) Удосконалення системи нагляду (контролю) за дотриманням суб’єктами господарювання вимог природоохоронного законодавства.

Одним із основних заходів, від яких бере відлік реалізація інших пов’язаних заходів, у плані названа розробка та подання до КМУ проекту закону щодо інтегрованого запобігання, зменшення та контролю промислового забруднення. Розробка такого закону – серед завдань проекту “Найкращі доступні технології та методи управління (НДТМ) для України”³²⁰, який реалізується GIZ спільно з Мінприроди і який стартував 7 липня 2019 року. Окрім допомоги в розробленні законодавчої бази, проект спрямований на зміцнення інституційної спроможності Мінприроди, переклад частини НДТМ, реалізацію пілотних проектів, розробку механізмів для

317 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597-2019-%D1%80>

318 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2019-%D1%80>

319 <https://menr.gov.ua/news/33490.html>

320 <https://menr.gov.ua/news/33491.html>

інвестицій на заходи з модернізації підприємств в рамках імплементації Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди.

Висновок:

Практичне втілення Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок ще не розпочиналось, внесені зміни лише відкладають в часі виконання. Особлива увага має бути приділена фінансовим механізмам його втілення. Важливим досягненням 2019 року стало схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення. Найближче завдання для початку реалізації цієї політики – розробка та прийняття закону щодо інтегрованого запобігання, зменшення та контролю промислового забруднення. Відповідно до проекту Плану заходів для реалізації Концепції, такий проект закону має бути внесений до Верховної Ради у 2020 році.

Директива 2009/28/ЄС про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел та якою вносяться зміни до, а в подальшому скасовуються директиви 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС (стаття 338 УА)

В 2019 році продовжено роботу із запровадження нової системи підтримки виробництва електричної енергії з ВДЕ. Так, у лютому на засіданні Комітету ВРУ з питань ПЕК членами Комітету було підтримано оновлену редакцію законопроекту № 8449-д, метою якого є зниження ціни виробленої електричної енергії з ВДЕ через запровадження конкуренції серед інвесторів за отримання підтримки.

Варто зазначити, що до процесу опрацювання законопроекту долучилися експерти DiXi Group, проекту Low Carbon Ukraine, котрий підтримується урядом Німеччини, а також проекту ЄС «Аукціони для підтримки відновлюваної енергетики» (AURES II)³²¹. До роботи над документом долучилися також IRENA, ЄБРР, Енергетичне Співтовариство, Світовий банк та IFC.

Відповідний Закон був прийнятий у квітні 2019 року³²², що засвідчило злагоджену роботу всіх стейкхолдерів та консенсус щодо зміни системи підтримки ВДЕ. Таким чином, пільгова ціна для генерації з ВДЕ (вітрові електростанції більше 5 МВт і сонячні більше 1 МВт) визначатиметься на конкурентній основі, а проекти будуть отримувати підтримку протягом 20 років після проведення аукціону. Перший пілотний аукціон має відбутися до кінця 2019 року, останній – до 31 грудня 2029 року; аукціони проводитимуться двічі на рік. Законом внесено зміни до чинної системи підтримки, а саме зменшено рівень «зеленого» тарифу з 2020 року: для СЕС – на 25% та для ВЕС – на 10%, з подальшим щорічним зменшенням на 2,5% і 1,5% відповідно протягом 3 років. Оголошення квот для участі в аукціонах очікується на початку грудня 2019 року.

Водночас, після прийняття закону розпочалися активні дискусії навколо правки про ненадання «зеленого» тарифу для побутових сонячних електростанцій, змонтованих на земельних ділянках. Новою умовою отримання «зеленого» тарифу для СЕС домогосподарств із потужністю до 50 кВт стало те, що вони повинні бути змонтовані на фасадах, капітальних спорудах чи дахах. Більш того, якщо спочатку вважалося, що правка торкнеться тільки нових учасників ринку, то,

321 <http://kompek.rada.gov.ua/news/Povidomlennja/73731.html>

322 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2712-viii>

згідно з текстом прийнятого закону, вона мала торкнутися і тих, хто вже встановив СЕС.

Для вирішення цієї проблеми розглядалося декілька рішень, але основою став законопроект, поданий групою депутатів³²³. Вже у липні 2019 року Верховною Радою прийнято зміни, які відновили права домогосподарств та включили до таких споживачів енергетичні кооперативи. Таким чином, було усунуто всі недоліки, пов'язані з отриманням домашніми сонячними електростанціями «зеленого» тарифу.

На фоні прийняття закону про аукціонну систему, інвестори продовжили активно будувати нові об'єкти на ВДЕ, щоб мати змогу отримати «зелений» тариф. За 9 місяців поточного року, як повідомили в Держенергоефективності, було введено понад 2,5 ГВт нових потужностей, а в сектор було інвестовано більше 2 млрд дол.³²⁴ Більше того, на кінець року прогнозується зростання «зелених» потужностей на ще майже 1 ГВт.

Таким чином, за даними НКРЕКП, потужність введених об'єктів може зрости в 1,5 рази у порівнянні з 2018 роком, а розрахункова вартість електроенергії, виробленої з ВДЕ, збільшиться вдвічі і складе 28 млрд грн проти 14 млрд грн у 2018 році³²⁵. Така ситуація створює ризики як для оптового ринку, так і для балансування системи, а тому з боку влади прозвучали ініціативи знизити рівень «зелених» тарифів³²⁶. При Мінекоенерго було створено робочу групу, до якої увійшли представники інвесторів, гравців ринку та депутатів, і яка працюватиме над питаннями розвитку сектору³²⁷.

Як відповідь на ризики, пов'язані з суттєвим зростанням введених потужностей ВДЕ, профільний комітет Верховної Ради та Держенергоефективності активізували роботу в напрямку використання електроакумуляуючих систем³²⁸. Паралельно Держенергоефективності та ЄС узгодили план роботи в рамках проекту Twinning³²⁹, який надаватиме допомогу для вдосконалення законодавства відповідно до вимог Директиви 2009/28/ЄС та для розробки нового Плану дій з відновлюваної енергетики до 2030 року.

Що стосується транспортного сектору, з метою його декарбонізації та розвитку електротранспорту в липні 2019 року прийнято Закон №2754-VIII³³⁰ щодо створення доступу до інфраструктури зарядних станцій для електромобілів. Очікується, що його реалізація вирішить питання ідентифікації таких авто, встановлення знаків для зарядних пристроїв та заборони паркування авто з двигунами внутрішнього згоряння на таких місцях.

Висновок:

Значним кроком уперед стало прийняття закону щодо нової системи підтримки виробників ВДЕ – на конкурсній основі за результатами аукціону. Відтак, ключовим викликом є якісне розробка підзаконних актів та впровадження «зелених» аукціонів. Водночас, високі темпи розвитку ВДЕ, хоч і свідчать про інтерес інвесторів, створюють ризики для оптового ринку електроенергії, зокрема забезпечення гарантій для викупу «зеленої» електроенергії за пільговим тарифом. Саме тому актуальними стали дискусії щодо подальшого зниження «зеленого» тарифу, розвитку балансуючих і акумулюючих потужностей, котрі дозволять енергосистемі працювати стабільно.

323 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66034

324 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/bilshe-2-mlrd-yevro-investovano-u-ponad-2500-mvt-novih-potuzhnostej-chistoyi-elektroenergetiki-vvedenih-za-9-misyaciv-cogo-roku>

325 <https://www.slideshare.net/NKREKP/ss-170637241>, слайд 35

326 <https://www.epravda.com.ua/news/2019/10/10/652464/>

327 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/minekoenergo-stvorilo-robochu-grupu-dlya-opracyuvannya-perspektiv-stalogo-rozvitku-vidnovlyuvanoyi-energetiki>

328 <https://saee.gov.ua/uk/news/2912>

329 <http://saee.gov.ua/uk/news/2881>

330 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2754-viii>

НАФТА

Директива 2009/119/ЄС стосовно накладення на держав-членів ЄС зобов'язання щодо підтримки мінімальних запасів сирової нафти та/або нафтопродуктів (ст. 338 УА)

6 червня 2019 року Верховна Рада ухвалила закон³³¹, яким підтверджено зобов'язання України щодо імплементації Директиви 2009/119/ЄС³³². Попри це, в програмі діяльності уряду, згідно з якою Мінекоенерго зобов'язується «в середньостроковій перспективі» створити стратегічний запас енергоресурсів «із метою подолання та нівелювання короточасних або тривалих, реальних або потенційних обставин, явищ, чинників або подій, що можуть порушити безпеку та стійкість функціонування енергетичного сектору країни» (ціль 9.7)³³³, йдеться про резерв, розрахований лише на два місяці, а «Наявність стратегічних запасів» відсутня серед критеріїв досягнення цілі.

Досі не подані на розгляд уряду погоджені ще в лютому 2019 року³³⁴ проект постанови про затвердження моделі мінімальних запасів нафти і нафтопродуктів і законопроект «Про мінімальні запаси нафти та нафтопродуктів»³³⁵.

Відсутня будь-яка інформація про перебіг розроблення:

- змін до Податкового кодексу України стосовно цільового спрямування частини акцизного податку з реалізованих нафтопродуктів на формування й підтримання мінімальних запасів;
- змін до Закону «Про ліцензування видів господарської діяльності» щодо внесення до переліку ліцензованих видів господарської діяльності з підтримання мінімальних запасів нафти й нафтопродуктів;
- змін до Закону «Про державний матеріальний резерв» та постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про Державне агентство резерву України» стосовно встановлення відповідальності та обов'язків Держрезерву в системі формування й підтримання мінімальних запасів нафти й нафтопродуктів;
- постанови Кабінету Міністрів про затвердження положення про центральну компанію з управління мінімальними запасами нафти й нафтопродуктів.

Держрезерв і Міненерговугілля мали також оцінити потребу в додаткових потужностях для зберігання мінімальних запасів і здійснити їхнє проектування (завдання 130 плану³³⁶). Хоча попередня оцінка виявила доступність менше 45 % резервуарів (1,24 із 2,87 млн куб. м), з великим відставанням від затверджених планів відбувається навіть їхня модернізація. Попри анонсовані в грудні 2015 року плани будівництва протягом 21 місяця у с. Смільне Бродівського району Львівської області резервуара для зберігання 50 тис. куб. м нафти³³⁷, на ЛДВС «Броди» лише оновлені виробничі будівлі та устаткування³³⁸. При цьому, в 2016-2019 роках АТ «Укртранснафта» повідомило тільки про 8 відновлених резервуарів^{339,340} (на 2020 рік заплановано відновлення ще двох), хоча в 2016 році в ремонті або на експертному обстеженні перебували 24.

331 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2739-19>

332 <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65942&pf35401=484914>

333 <https://program.kmu.gov.ua/meta/ukraincu-ne-zagrozuut-riziki-zalisitis-bez-energozabezpecenna>

334 <https://rezerv.gov.ua/news/golova-derzhrezervu-vzyav-uchast-u-ekspertnij-diskusiyi-po-s>

335 <https://rezerv.gov.ua/novini-mznn/zakonoprojekt-pro-stvorennnya-ta-zberigannya-minimalnih-zapasi>

336 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/497-2018-%D1%80>

337 <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245131366>

338 <https://www.ukrtransnafta.com/ukrtransnafta-provela-kapitalnij-remont-najbilshoi-naftoperekachuvalnoi-stancii-v-ukraini/>

339 http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog8/naftogas/2017/Akt-Ukrtransnafta_19.06.2017-95.pdf

340 <https://www.ukrtransnafta.com/ukrtransnafta-onovila-chotiri-rezervuari-na-mnt-pivdennij/>

Висновок:

Попри наявність певних напрацювань, урядом досі не виконано жодного із завдань, передбачених планами імплементації Директиви 2009/119/ЄС на 2015-2019 роки.

Директива 2009/28/ЄС про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел та якою вносяться зміни до, а в подальшому скасовуються директиви 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС

У рамках приведення вимог до рідкого палива з біологічними компонентами до європейських із 19 національних стандартів, які планувалося ухвалити в 2019 році³⁴¹, не видано жодного. Для одного документа розроблено першу редакцію, для трьох вона перебуває на розгляді, інформація про перебіг робіт над іншими проектами відсутня³⁴².

6 червня 2019 року Верховна Рада ухвалила закон³⁴³, яким, зокрема, підтверджено зобов'язання України щодо імплементації Директиви 2009/28/ЄС³⁴⁴. Це зобов'язання актуалізує посилення моніторингу реформування енергетичного сектору з боку громадянського суспільства, «щоб досягнуті реформи мали незворотний характер» (пункт 11), у тому числі з огляду на спроби окремих бізнесових груп використати необхідність виконання Україною своїх зобов'язань у власних цілях.

Ідеться, зокрема, про намагання забезпечити підтримку суперечливому законопроекту № 7348³⁴⁵ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку сфери виробництва рідкого палива з біомаси та впровадження критеріїв сталості рідкого палива з біомаси та біогазу, призначеного для використання в галузі транспорту»³⁴⁶. Зазначений документ, формально внесений низкою народних депутатів, але розроблений у Держенергоефективності, раніше був відхилений Міністерством енергетики, Міністерством інфраструктури, Міністерством економіки й Державною регуляторною службою як такий, що не відповідає ключовим принципам регуляторної політики. У свою чергу, за висновком Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради, законопроект «потребує всебічного обґрунтування з наданням відповідних розрахунків»³⁴⁷, оскільки «низький попит на паливо з біоскладником може зменшити пропонування на ринку традиційного палива, зумовивши його дефіцит».

Висновок:

Під приводом імплементації Директиви 2009/28/ЄС окремі фінансово-промислові групи періодично намагаються досягти своїх бізнесових цілей. З огляду на це, варто посилити громадянський контроль над їхніми діями і не допускати ухвалення нормативно-правових актів, що усувають конкуренцію.

341 http://uas.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/Rrogram_2019.xlsx

342 http://uas.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/Zvit-vikon-cherven-21-06-2019_Rrogram_2019Dod_1Zmina_1.xlsx

343 <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65942&pf35401=484913>

344 <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65942&pf35401=484914>

345 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62987

346 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/rozroblenij-spilno-z-derzhenergoefektivnosti-zakonoproekt-shodo-rozvitku-rinku-ridkogo-biopaliva-shvaleno-profilnim-komitetom-vru>

347 <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=62987&pf35401=442440>

Директива 2003/96/ЄС про реструктуризацію системи Співтовариства з оподаткування енергетичних продуктів та електроенергії (Додаток XXVIII, стаття 353 УА)

Упродовж звітнього періоду Уряд не приділяв значної уваги імплементації Директиви 2003/96/ЄС (зокрема, положень про мінімальний розмір оподаткування пального) через низьку платоспроможність населення й наявність кризи неплатежів.

Тим не менш, із 1 липня 2019 року було запроваджено ліцензування діяльності суб'єктів господарювання, які виробляють та/чи зберігають пальне, здійснюють оптову та/чи роздрібну торгівлю ним³⁴⁸. Посилено контроль над обігом авіаційного палива. Якщо його цільове використання не підтверджено, із 1 жовтня 2019 року застосовується ставка акцизного податку, збільшена в 10 разів.

19 вересня 2019 року опубліковано проект Закону «Про Державний бюджет України на 2020 рік» (реєстраційний № 2000)³⁴⁹, яким, зокрема, передбачено:

- припинення зарахування частини (13,44 %) акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до бюджетів місцевого самоврядування;
- спрямування з 2020 року 100% надходжень акцизного податку з пального і ввізного мита на нафтопродукти до спеціального фонду державного бюджету.

Висновок:

Попри окремі зміни в структурі й порядку сплати податків і зборів, через низьку платоспроможність споживачів збільшення оподаткування моторного палива до мінімального рівня, передбаченого Директивою 2003/96/ЄС, не перебуває на порядку денному уряду.

Директива 1999/32/ЄС³⁵⁰ про зменшення вмісту сірки у деяких видах рідкого палива та внесення змін і доповнень до Директиви 93/12/ЄС зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003 та Директивою 2005/33/ЄС

Із 17 липня 2018 року імплементація Директиви 1999/32/ЄС в Україні здійснюється за планом³⁵¹ (пункт 119, термін виконання – 31 грудня 2019 року). Проте, в цьому переліку відсутнє завдання з розроблення Технічного регламенту щодо вимог до авіаційних бензинів та палив для реактивних двигунів, роботу над яким планувалося завершити до 1 січня 2018 року³⁵². Його виконання Міненерговугілля додало до плану³⁵³, але інформація про перебіг підготовки цього документа відсутня.

348 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-viii>

349 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66853

350 Директиву 99/32/ЄС (інше позначення – 1999/32/ЄС) кодифіковано 11 травня 2016 року (Директива 2016/802/ЄС).

351 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/497-2018-%D1%80>

352 <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=d8571d0b-53a6-4ade-88c1-75579be0cb39>

353 <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245282918>

27 червня 2019 року Державна регуляторна служба погодила³⁵⁴ проект постанови «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до газу скрапленого для автомобільного транспорту, комунально-побутового споживання та промислових цілей та внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1069» (пункт 12 плану³⁵⁵).

Водночас, відсутня інформація про подання на розгляд уряду проекту постанови³⁵⁶, що вносить зміни до Технічного регламенту щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, судових та котельних палив³⁵⁷ (завдання 1702.4 плану³⁵⁸).

Невідомим залишається й перебіг створення Державної природоохоронної служби, на яку уряд планував покласти функції нагляду (контролю) на ринку нафтопродуктів³⁵⁹. Визначаючи завдання й повноваження нового органу³⁶⁰, Мінекоенерго має віднести до них, зокрема, моніторинг і контроль якості та безпечності моторного палива, проведення перевірок суб'єктів господарювання й накладення санкцій на них у разі недотримання встановлених вимог. Поки ж постанову про створення Державної природоохоронної служби, схвалену у серпні 2019 року, скасовано³⁶¹.

Висновок:

Надмірна кількість узятих зобов'язань, нестача ресурсів і відсутність наступності в діях українських урядів призвела до невиконання більшості завдань, встановлених Директивою 1999/32/ЄС.

Директива 98/70/ЄС про якість бензину та дизельного палива та внесення змін і доповнень до Директиви 93/12/ЄЕС, що доповнена директивами 2000/71/ЄС, 2003/17/ЄС та 2009/30/ЄС і Регламентом (ЄС) 1882/2003 (Додаток ХХХ, статті 360-363, 365, 366 УА)

На виконання пункту 127 плану³⁶², яким Міненерговугілля доручено до кінця 2019 року розробити й подати Кабінетові Міністрів проект Концепції розвитку газо- та нафтопереробної промисловості, ринку нафтопродуктів та газових палив України, утворено робочу групу з підготовки згаданого документа³⁶³. Проект концепції має передбачити формування комплексного бачення мети, цілей, пріоритетів, заходів та обсягів інвестицій, необхідних для забезпечення:

- розвитку вітчизняного ринку нафтопродуктів і газових палив;
- збільшення обсягів постачання і транзиту газових палив територією України;
- збільшення частки газового пального в балансі споживання палив країни;
- розвитку виробничих потужностей для виробництва нафтопродуктів і газових палив;

354 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/287.pdf>

355 <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245328636>

356 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2018/05/6795-10.05.18.pdf>

357 <http://zakon.rada.gov.ua/go/927-2013-п>

358 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF>

359 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverd>

360 <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5bc/de8/62a/5bcde862a988c706756328.doc>

361 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/873-2019-%D0%BF>

362 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/497-2018-%D1%80>

363 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245336530&cat_id=35109

- оптимізації рівня диверсифікації постачань нафти, нафтопродуктів і газового палива, що забезпечуватиме прийнятні цінову кон'юнктуру, безпеку постачань споживачам та енергетичну безпеку України.

Водночас, з огляду на фактичну ліквідацію головного виконавця усіх завдань, визначених планом імплементації Директиви 98/70/ЄС, – Державного підприємства «Науково-дослідний інститут нафтопереробної та нафтохімічної промисловості «НАСМА» – ухвалення в 2019 році 51 національного стандарту, передбаченого Програмою робіт з національної стандартизації³⁶⁴ (зі змінами³⁶⁵) і необхідного для гармонізації вимог до якості й безпечності палива в Україні та ЄС, є неможливим. Із початку року видано лише один документ. Для 50 стандартів розробляються перші редакції³⁶⁶.

Висновок:

Імплементація Директиви 98/70/ЄС в Україні відбувається із систематичним порушенням раніше встановлених термінів.

Директива 94/63/ЄС про контроль викидів летких органічних сполук із резервуарів із нафтопродуктами та при їхньому транспортуванні з нафтобаз до заправних станцій, зі змінами та доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003 (Додаток XXX, статті 360-363, 365, 366 УА)

Хоча наявність на сайті Мінприроди переліку завдань³⁶⁷ підтверджувало доведення плану³⁶⁸ до виконавців, міністерство проігнорувало завдання 1695, яким зобов'язувалося до 31 грудня 2018 року:

- розробити проект технічного регламенту, що встановлює вимоги до зберігання, транспортування та перевантаження палива, відповідного обладнання та сервісних станцій;
- провести інвентаризацію «терміналів для зберігання та завантаження бензину»;
- розробити рекомендації до здійснення контролю роботи автозаправних станцій та «резервуарів для зберігання нафтопродуктів невеликого розміру».

10 вересня 2019 року Державна регуляторна служба погодила³⁶⁹ проект наказу Мінфіну «Про затвердження Порядку створення та ведення Переліку транспортних засобів, що переміщують пальне або спирт»³⁷⁰. Цей документ унормовує облік транспортних засобів, що набули статусу пересувних акцизних складів, а також використовуються суб'єктами господарювання для переміщення власного пального, і забезпечує реалізацію норм закону³⁷¹ в частині перевезення нафтопродуктів з нафтобаз до заправних станцій автомобільним транспортом.

364 http://uas.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/Rrogram_2019.xlsx

365 http://uas.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/Dodatok-1_Rrogram-2019-nakaz-169_21-06-2019.xlsx

366 http://uas.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/Zvit-vikon-cherven-21-06-2019_Rrogram_2019Dod_1Zmina_1.xlsx

367 <https://menr.gov.ua/files/images/news/23052018/Bci%20zavdannya%20Mnprydy.docx>

368 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-z-odniyeyi-storoni-ta-yevropejskim-soyuzom-yevropejskim-spytovaristvom-z-atomnoyi-energiyi-i-yihnimi-derzhavami-chlenami-z-inshoyi-storoni>

369 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/410.pdf>

370 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/8412.pdf>

371 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19>

Водночас, доопрацьований Міністерством енергетики та захисту довкілля проект постанови КМУ³⁷², спрямований на стимулювання суб'єктів господарювання до зменшення втрат нафтопродуктів під час їхнього транспортування з нафтобаз до заправних станцій і погоджений Державною регуляторною службою (рішення № 375³⁷³), на розгляд уряду подано не було.

У рамках приведення нормативних вимог до резервуарів із нафтопродуктами до європейських, упродовж звітного періоду повідомлялося про розробку перших редакцій трьох національних стандартів^{374,375,376}.

Висновок:

Попри розроблені в Україні плани імплементації Директиви 94/63/ЄС, їхнє виконання є незадовільним.

Директива 94/22/ЄС про умови надання і використання дозволу на розвідування, розробку і виробництво вуглеводнів (Додаток XXVII, статті 279, 280, 341 УА)

6 червня 2019 року Верховна Рада прийняла закон³⁷⁷, яким, зокрема, підтверджено зобов'язання України щодо імплементації Директиви 94/22/ЄС із кінцевим терміном виконання 1 вересня 2020 року³⁷⁸. Це зобов'язання актуалізувало питання розроблення нової редакції Кодексу України про надра, яка мала бути подана на розгляд Верховної Ради ще в IV кварталі 2018 року (завдання 99 плану³⁷⁹). Проте 19 вересня 2019 року стало відомо лише про «старт європейського проекту з оновлення Кодексу про надра»³⁸⁰. Згідно з ним, ухвалення документа не варто очікувати раніше 2021 року.

12 червня 2019 року уряд змінив³⁸¹ Положення про порядок надання гірничих відводів³⁸², скасувавши необхідність отримання акта про надання гірничого відводу для нафтогазовидобувної галузі. Цей документ також надав можливість:

- переоформлювати акти про надання гірничих відводів за спрощеною процедурою у разі продовження строку дії спеціального дозволу;
- узгодити надання гірничого відводу із вимогами чинного законодавства в частині віднесення земельних ділянок для розміщення та обслуговування об'єктів, пов'язаних із видобуванням корисних копалин, до ділянок, які використовуються для суспільних потреб.

Показово, що проект відповідного рішення, розроблений Держпраці³⁸³ (термін виконання – I

372 <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245390695>

373 http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/dokument-8606_0_19-19-id878802.pdf

374 <http://uas.org.ua/ua/news/povidomlennya-pro-rozroblennya-pershoyi-redaktsiyi-natsionalnogo-standartu-4/>

375 <http://uas.org.ua/ua/news/povidomlennya-pro-rozroblennya-pershoyi-redaktsiyi-proektu-natsionalnogo-standartu-214/>

376 <http://uas.org.ua/ua/news/povidomlennya-pro-rozroblennya-pershoyi-redaktsiyi-proektu-natsionalnogo-standartu-215/>

377 <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65942&pf35401=484913>

378 <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65942&pf35401=484914>

379 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/497-2018-%D1%80>

380 <https://www.facebook.com/roman.opimakh/posts/1326527447523037>

381 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-polozhenn-a120619>

382 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/59-95-%D0%BF>

383 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2018/11/10077-25.10.18.pdf>

квартал 2017 року³⁸⁴), Державна регуляторна служба погодила ще 14 листопада 2018 року³⁸⁵.

19 червня 2019 року уряд змінив³⁸⁶ Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами³⁸⁷, зокрема:

- усунув неточності в частині визначення строків дозвільних процедур і виконання вимог Закону «Про оцінку впливу на довкілля»;
- установив чіткі строки інформування заявників про повернення документів, що не відповідають вимогам порядку та розміщення інформації про таке повернення;
- виключив можливість прийняття від надрокористувачів пакетів документів, оформлених із порушенням установлених вимог³⁸⁸.

Проте зазначений документ ухвалено всупереч висновкам Державної регуляторної служби про його невідповідність принципам регуляторної політики^{389,390}.

29 вересня 2019 року оприлюднено Програму діяльності Кабінету Міністрів України, ціллю 9.6 якої «розвиток вітчизняного видобутку енергетичних ресурсів» визначено одним із пріоритетів діяльності Мінекоенерго³⁹¹, а відповідно до цілі 9.3 профільне міністерство зобов'язується гарантувати «проведення відкритих, конкурентних та якісно підготовлених аукціонів та конкурсів на право користування надрами на державному та місцевому рівні з метою залучення інвестицій та провідних практик», завдяки чому планується «збільшення доходу від користування та відсотку вилучення корисних копалин при видобуванні»³⁹².

Попри декларування зазначених цілей, упродовж звітного періоду не було врегульовано питання:

- оновлення Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на користування надрами³⁹³ шляхом заміни процедури визначення вартості дозволу через дисконтування грошових потоків установленням початкової ціни за митною вартістю нафти та/чи газового конденсату та обсягами їхніх запасів (ресурсів), які встановлені за результатами геолого-економічних оцінок³⁹⁴. Відповідний проект постанови уряду «Питання визначення ціни спеціального дозволу на користування надрами»³⁹⁵ (план роботи Мінприроди³⁹⁶; завдання 189 плану³⁹⁷; строк виконання – листопад 2018 року) тричі^{398,399,400} (!) відхилений Державною регуляторною службою як такий, що не відповідає основним принципам регуляторної політики;
- внесення змін до Методики визначення вартості запасів і ресурсів корисних копалин родовища або ділянки надр, що надаються у користування⁴⁰¹ (строк виконання перенесено на

384 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1079-2016-%D1%80/paran146#n146>

385 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2018/11/11023-14.11.18.pdf>

386 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-poryadku-nadannya-specialnih-dozvoliv-t190619>

387 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF>

388 <http://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/%D0%9F%D0%BE%D1%8F%D1%81%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0.doc>

389 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/250.pdf>

390 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/327.pdf>

391 <https://program.kmu.gov.ua/meta/ukrainski-spozivaci-ta-ukrainskij-biznes-splacut-spravedlivu-cinu-za-akisni-energeticni-tovari>

392 <https://program.kmu.gov.ua/meta/ukrainci-bils-efektivno-ta-osadlivo-vikoristovuut-prirodni-resursi>

393 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1374-2004-%D0%BF>

394 <https://menr.gov.ua/news/32934.html>

395 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/1276.pdf>

396 <https://menr.gov.ua/news/32415.html>

397 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2018-%D1%80>

398 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/246.pdf>

399 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/1602.pdf>

400 http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/22_20-19.pdf

401 http://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/2018/05/zmpostkmu1117_2017_ok_0.doc

жовтень⁴⁰² і грудень 2018 року^{403,404}). Проект відповідної постанови двічі відхилений Державною регуляторною службою^{405,406};

- доповнення Методики визначення вартості геологічної інформації, отриманої за рахунок коштів державного бюджету⁴⁰⁷, уточненим алгоритмом її розрахунку (строк виконання – до кінця 2019 року⁴⁰⁸). Відповідний проект⁴⁰⁹ також відхилений Державною регуляторною службою⁴¹⁰;
- погодження надання надр у користування. Законопроект про внесення відповідних змін до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» розроблено ще у вересні 2017 року⁴¹¹, але досі не узгоджено й не подано на розгляд Верховної Ради (пункт 36 плану⁴¹²);
- переходу на міжнародно прийняті системи оцінки запасів вуглеводнів (PRMS, JORC тощо). Розроблення й подання до кінця 2018 року проекту постанови уряду про внесення відповідних змін до Положення про порядок проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин⁴¹³ передбачено планом⁴¹⁴;
- внесення змін до пункту 17 Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами⁴¹⁵ з метою «забезпечення продовження виробничої діяльності у сфері надрокористування державними унітарними підприємствами у разі їх реорганізації». Проект відповідної постанови уряду⁴¹⁶ доданий до Плану діяльності Міністерства енергетики та захисту довкілля з підготовки проектів регуляторних актів на 2019 рік⁴¹⁷ і визнаний Державною регуляторною службою таким, що не містить норм регуляторного характеру.

Висновок:

Попри певний прогрес, надмірна кількість узятих зобов'язань, відсутність контролю їхнього виконання та неузгодженість дій органів влади призвели до суттєвих затримок в імplementації Директиви 94/22/ЄС в Україні.

Заборона та усунення несанкціонованого відбору нафти й нафтопродуктів, що транспортуються територією України (стаття 275 УА)

У 2014-2019 роках спеціальними підрозділами АТ «Укртранснафта», що виконують функції з усунення несанкціонованого відбору нафти й нафтопродуктів, які транспортуються територією України, виявлено понад півтори сотні «врізок» у магістральні трубопроводи (з початку 2019

402 <https://menr.gov.ua/news/32415.html>

403 https://menr.gov.ua/files/docs/nakazy/nakaz_475.pdf

404 http://geo.gov.ua/sites/default/files/imce/nakaz_no_557.pdf

405 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2018/04/4384-vid-07.05.18.pdf>

406 http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2017/10/10005_10_11_17.pdf

407 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-2008-%D0%BF>

408 https://menr.gov.ua/files/docs/nakazy/2019/nakaz_130.pdf

409 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/3419-pdf.pdf>

410 http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/dokument-3474_0_20-19-id842761.pdf

411 http://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/2018/05/proekt_zakonu_0.doc

412 <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5bc/de8/62a/5bcde862a988c706756328.doc>

413 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/865-94-%D0%BF>

414 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2018-%D1%80>

415 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF>

416 http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/dokument-1886_0_19-19-id812968.pdf

417 <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245342447>

року – 14). Проте, попри зростання кількості випадків, коли організовані злочинні угруповання використовують для несанкціонованого відбору нафти сучасні методи та обладнання, системна робота в цій сфері не ведеться. Ще на початку 2016 року «Нафтогаз» ініціював посилення відповідальності за пошкодження магістральних нафтопроводів і розроблення концепції гарантування їхньої безпеки. Проте відповідні нормативно-правові документи розроблені не були.

Висновок:

Покращення ситуації із протидії несанкціонованого відбору нафти й нафтопродуктів, що транспортуються територією України, є можливим лише за умови комплексного та скоординованого підходу з боку компетентних державних органів, який наразі відсутній.

Запобігання збоям у транзиті й транспортуванні нафти й нафтопродуктів (стаття 276 УА)

Упродовж звітнього періоду на розгляд уряду не було подано розробленого Міненергуюгіїлля (на виконання пункту «а» статті 276 УА) проекту постанови «Про внесення змін до Порядку виведення з експлуатації магістральних трубопроводів нафти, газу та продуктів їх переробки»⁴¹⁸. Цей документ дозволить врегулювати послідовність дій із виведення трубопроводів з експлуатації в разі обґрунтованої недоцільності їх подальшої експлуатації, закінчення строку експлуатації, аварійного стану об'єктів, будівництва обвідних ліній тощо (термін виконання – 1 липня 2019 року).

Неврегульованим залишається й питання затвердження Положення про Комісію з виведення з експлуатації магістральних трубопроводів нафти, газу та продуктів їхньої переробки (термін виконання – 1 липня 2019 року⁴¹⁹). Відповідним проектом наказу Міненергуюгіїлля⁴²⁰ мають бути визначені основні завдання Комісії, її права, повноваження голови Комісії, права та обов'язки її членів, послідовність дій Комісії з розгляду підготовлених суб'єктом господарювання документів, оформлення протоколу й підготовки пропозицій про виведення з експлуатації магістрального трубопроводу або відмову в цьому.

При цьому ризики випадкового переривання, скорочення або зупинки транзиту і транспортування нафти територією України постійно зростають через багаторічне недофінансування робіт із забезпечення надійності об'єктів системи магістральних нафтопроводів.

Висновок:

Діяльність із запобігання збоям у транзиті й транспортуванні нафти й нафтопродуктів провадиться в оперативному режимі і не набула системного характеру.

418 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245357631&cat_id=35082

419 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245306373&cat_id=35082

420 <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/3423-15.04.pdf>

Забезпечення рівності доступу та здійснення діяльності з розвідки, видобутку та виробництва вуглеводнів (стаття 279 УА)

Із початку 2019 року із запланованих до продажу 34 дозволів на користування нафтогазоносними надрами реалізовано 19 (хоча раніше йшлося про 50 площ на суходолі і 5 – на континентальному шельфі⁴²¹).

5 липня 2019 року уряд затвердив переможців конкурсів на укладення угод про розподіл вуглеводнів, що видобуватимуться в межах дев'яти нафтогазоносних ділянок⁴²². Їх мінімальні зобов'язання упродовж перших п'яти років - інвестувати понад 430 млн доларів у проведення сейсмічних робіт і пробурити 39 розвідувальних свердловин⁴²³.

Натомість, 11 вересня 2019 року повідомлено⁴²⁴ про скасування результатів конкурсу на укладення угоди про розподіл вуглеводнів у межах ділянки Дельфін, розташованої на шельфі Чорного моря⁴²⁵, хоча 26 липня 2019 року його переможцем було оголошено компанію Trident Black Sea Inc⁴²⁶.

На момент підготовки звіту тривало приймання заяв на укладення угод про розподіл вуглеводнів, що видобуватимуться в межах Охтирської, Грунівської та Ічнянської площ⁴²⁷. Хоча конкурсні умови для них були затверджені ще 18 грудня 2018 року⁴²⁸, про причини затримки розроблення документації на ці ділянки не повідомлялося.

У зв'язку з реорганізацією системи центральних органів виконавчої влади Уряд змінив⁴²⁹ склад Міжвідомчої комісії з організації укладення та виконання угод про розподіл продукції, утвореної в 2013 році⁴³⁰.

Висновок:

В Україні поступово впроваджується принцип рівності доступу та здійснення діяльності з освоєння вуглеводнів. Проте реальні результати все більше розходяться із запланованими.

Забезпечення прозорості надання ліцензій на розвідку чи дослідження або видобування вуглеводнів (стаття 280 УА)

У рамках забезпечення прозорості надання й використання спеціальних дозволів на користування надрами 23 квітня 2019 року Держгеонадрами оприлюднені посилання на відкриті

421 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2018-%D1%80>

422 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-viznachennya-peremozhciv-konkursiv-na-ukladennya-ugod-pro-rozpodil-vuglevodni-m-050719>

423 <http://www.geo.gov.ua/ukra%d1%97na-ogolosila-nazvi-kompanij-yaki-gotovi-vklasti-430-mln-dolariv-v-sejsmichni-roboti-ta-proburiti-39-rozviduvalnix-naftogazovix-sverdlovin-v-ukra%d1%97ni-protyagom-5-rokiv/>

424 <https://www.epravda.com.ua/news/2019/09/12/651556/>

425 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-provedennya-konkursu-na-ukladennya-ugodi-pro-rozpodil-vuglevodniv-yaki-vidobuvatimutsya-u-mezhah-dilyanki-delfin>

426 <https://www.facebook.com/iponomarev/posts/10157490376545802>

427 http://enkorrr.com.ua/a/news/Ukraina_nachala_priem_zayavok_na_SRP_po_3_uchastkam/237779

428 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/glava-uryadu-pro-stan-rinku-energoresursiv-zakritij-klub-v-energosferi-zrujnovano>

429 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-1-serpnya-2013-r-644-i031119>

430 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644-2013-%D0%BF>

електронні сервіси, за допомогою яких можна отримати інформацію про видобуток нафти чи газового конденсату на певній території⁴³¹, зокрема:

- про місцезнаходження нафтогазоносної ділянки, її площу, запаси вуглеводнів, відомості про надрокористувача, дату видачі та закінчення спеціального дозволу на користування надрами⁴³²;
- про спеціальні дозволи, надані на території конкретної об'єднаної громади (інтерактивна мапа)⁴³³;
- про дані з реєстру нафтових і нафтогазових свердловин, що експлуатуються, законсервовані чи ліквідовані⁴³⁴;
- про плановану діяльність суб'єктів господарювання, які отримують чи продовжують спеціальні дозволи на користування надрами, соціально-економічний вплив та екологічні ризики такої діяльності в рамках оцінки впливу на довкілля (з можливістю внесення зауважень і пропозицій)⁴³⁵;
- про планову діяльність, дозвільні документи й процедури суб'єктів господарювання, що найбільше цікавлять громадян (сервіс SaveEcoBot)⁴³⁶;
- про перебіг і результати електронних торгів із продажу спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами⁴³⁷;
- про надходження до місцевих бюджетів рентної плати за користування надрами для видобування нафти й газового конденсату⁴³⁸.

23 жовтня 2019 року Держгеокадастр почав оприлюднювати висновки про розгляд проектів відведення земельних ділянок⁴³⁹. Інформація оновлюється автоматично та дозволяє здійснювати пошук за вибраним параметром, зокрема регіоном, типом і статусом висновку⁴⁴⁰.

29 вересня 2019 року оприлюднено Програму діяльності Кабінету Міністрів України, згідно з якою профільне міністерство зобов'язується розвинути «центр обробки даних для оцифрування геологічної інформації та підтримки бази знань», відкрити «доступ до геоінформації та бази метаданих шляхом створення інтерактивних dataroom та впровадження онлайн-кабінету надрокористувача»⁴⁴¹. Цьому, зокрема, має посприяти співпраця між Держгеонадрами та Агентством США з міжнародного розвитку в частині створення «сховища геологічних даних, інформаційної системи управління (IMS) бази геологічних даних та нафтогазових ресурсів»⁴⁴².

При цьому, відзначаючи спрощення доступу до інформації про надра, учасники ринку неодноразово висловлювали занепокоєність недостатнім рівнем фінансування робіт ДНВП «Геоінформ України» з оцифровування геологічної інформації.

Упродовж звітнього періоду не створений і механізм формування й надсилання до Європейської Комісії щорічного звіту, який містить інформацію про ділянки, відкриті для освоєння, надані дозволи, перелік організацій, що отримали дозвіл, а також запаси вуглеводнів (завдання 1765.9 плану⁴⁴³).

431 <http://www.geo.gov.ua/prozori-nadra-5-korisnix-servisiv/>

432 <http://geoinf.kiev.ua/specdozvoli/>

433 <http://geoinf.kiev.ua/wp/interaktyvni-karty-spetsdozvoliv.htm>

434 http://geoinf.kiev.ua/wp/sverdlovini.php?admitad_uid=4867ab06d8d9368ebf337fb8b85d2a38

435 <http://eia.menr.gov.ua/search>

436 <https://www.saveecobot.com/>

437 <https://prozorro.sale/>

438 <http://www.openbudget.gov.ua/>

439 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/derzhgeokadastr-vidkriv-rozshireni-dani-pro-zemelni-dilyanki>

440 <https://land.gov.ua/exterritoriality/>

441 <https://program.kmu.gov.ua/meta/ukrainci-bils-efektivno-ta-osadlivo-vikoristovuut-prirodni-resursi>

442 <http://www.geo.gov.ua/agentstvo-ssha-z-mizhnarodnogo-rozvitku-stvorit-dlya-ukra%1%97ni-sxovishhe-geologichno%1%97-informaci%1%97-golova-derzhgeonadr/>

443 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF>

Висновок:

У 2019 році уряд зробив низку кроків, спрямованих на забезпечення прозорості надання й використання дозволів на користування надрами. Проте дотримання вимог статті 280 УА буде можливим лише за належного рівня фінансування робіт з оцифровування геологічної інформації й ведення відповідних каталогів.

Інформування і захист споживачів від нечесних методів ціноутворення, а також доступ до енергоресурсів для споживачів, зокрема найбільш вразливих верств населення (стаття 337 УА)

Щоб захистити споживачів від нечесних методів ціноутворення, з 1 липня 2019 року посилено контроль над обігом пального, зокрема передбачено відображення в Системі електронного адміністрування реалізації нафтопродуктів їхнього руху за місцями зберігання та запровадження ліцензування виробництва, зберігання, оптової та роздрібної торгівлі паливом⁴⁴⁴.

У рамках цієї роботи 19 червня 2019 року уряд⁴⁴⁵:

- затвердив Порядок ведення Єдиного державного реєстру суб'єктів господарювання, які отримали ліцензії на право виробництва, зберігання, оптової та роздрібної торгівлі паливом, та місць виробництва, зберігання, оптової та роздрібної торгівлі паливом;
- змінив Порядок ведення Єдиного реєстру акцизних накладних⁴⁴⁶;
- уточнив Порядок ведення Єдиного державного реєстру витратомірів-лічильників і рівнемір-лічильників рівня пального у резервуарі, передачі облікових даних з них електронними засобами зв'язку⁴⁴⁷.

Ухвалення такого рішення дозволить зменшити частку «тіньового» ринку пального, функціонування якого призводить до щорічних втрат державного й місцевих бюджетів в обсязі близько 10 млрд грн.

29 вересня 2019 року оприлюднено Програму діяльності Кабінету Міністрів України, ціль 9.6 якої передбачає зниження ціни енергетичних товарів: «Ні в кого не має бути можливості диктувати свої ціни. Паливно-енергетичний сектор має чітко реагувати на світові тенденції до зниження вартості енергетичних ресурсів». Критеріями досягнення цієї цілі визначені: «Зниження ціни енергетичних товарів до їх справедливої та прозоро сформованої вартості» і «Зменшення кількості домогосподарств, що перебувають за межею енергетичної бідності»⁴⁴⁸.

При цьому, попри відсутність в Україні дієвих механізмів інформування і захисту споживачів від нечесних методів ціноутворення, в завданнях 726 і 735 плану заходів⁴⁴⁹, що стосуються виконання статті 337 УА, уряд «забув», що в ній згадані всі енергетичні ресурси, а не лише електрична енергія й природний газ.

444 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-viii>

445 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2019-%D0%BF>

446 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-2016-%D0%BF>

447 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/891-2017-%D0%BF>

448 <https://program.kmu.gov.ua/meta/ukrainski-spozivaci-ta-ukrainskij-biznes-splacut-spravedlivu-cinu-za-akisni-energeticni-tovari>

449 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF>

Висновок:

Попри окремі досягнення, дії уряду із захисту українських споживачів від нечесних методів ціноутворення на моторне паливо мають епізодичний і несистемний характер.

Відновлення і використання викидів метану в результаті операцій з нафтою (стаття 339 УА)

У 2019 році уряд не стимулював використання суб'єктами господарювання викидів метану під час операцій з нафтою.

Висновок:

Дії, передбачені статтею 339 УА, на контролі уряду не перебувають (принаймні, у публічній площині).

Забезпечення ранньої оцінки потенційних ризиків та проблем, пов'язаних з попитом і пропонуванням на нафту (Додаток XXVI до Глави 1 Розділу V УА)

Ситуація, що виникла внаслідок потрапляння неякісної російської нафти в магістральний нафтопровід «Дружба»⁴⁵⁰, доводить, що впродовж 2014-2019 років уряд не співпрацював з інституціями ЄС у частині забезпечення ранньої оцінки потенційних ризиків і проблем, пов'язаних із попитом і пропонуванням на нафту.

Так, призупинення транзиту сировини магістральним нафтопроводом «Дружба» відбулося лише 25 квітня 2019 року. До цього прокачування відбувалося в плановому режимі (40 тис. т на добу), хоча ВАТ «Гомельтранснефть Дружба» (Білорусь) повідомила АТ «Укртранснафта» про надходження неякісної сировини з ділянки АТ «Транснефть – Дружба» (РФ) ще 19 квітня 2019 року⁴⁵¹. Як виявилось, оператори, що транспортують нафту, не зобов'язані контролювати її якість, хоча прокачування сировини, характеристики якої суттєво відрізняються від нормативних, може зашкодити технологічному обладнанню (трубопроводам, насосам і резервуарам)⁴⁵².

Хоча планом⁴⁵³ Держрезерву й Міненерговугілля доручалося розробити плани дій із введення в обіг екстрених і спеціальних резервів у разі значного порушення постачання нафти (завдання 749.3), у відкритих джерелах відсутня інформація про хід виконання цього доручення.

Висновок:

Дії з оцінки потенційних ризиків і проблем у постачанні нафти на контролі уряду не перебувають (принаймні, у публічній площині).

450 <https://www.ukrtransnafta.com/ukrtransnafta-vimusheno-prizupinila-robotu-naftoprovodu-druzhba/>

451 <https://www.ukrtransnafta.com/ukrtransnafta-posilila-kontrol-jakosti-nafti-u-zvjazku-z-informacieju-vat-gomeltransneft-druzhba-pro-nadhodzhennja-nejakisnih-obsjagiv-z-rf/>

452 Там само.

453 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF>

БІЗНЕС-КЛІМАТ

Статті 150, 153 УА про державні закупівлі (у частині імплементації окремих положень директив 2014/24/ЄС, 2014/25/ЄС, 89/665/ЄЕС та 92/13/ЄЕС)

Імплементацію ключових положень Угоди про Асоціацію щодо державних закупівель успішно завершено, відтак більшість змін спрямовані на точкові покращення сервісу та загальні вдосконалення системи ProZorro. Зокрема, з'являються нові уточнюючі поля, що поступово посилює можливості для аналізу закупівель, можливості для створення сервісів як для замовників, так і для учасників, тощо. Наприклад, поле “вид предмету закупівлі” дозволяє замовникам чіткіше формулювати оголошення, а бізнесу швидше віднаходити потрібні замовлення за критеріями: товари, роботи чи послуги⁴⁵⁴.

Серед інших удосконалень:

- оптимізовано систему пошуку російською та українськими мовами⁴⁵⁵;
- структурування за типом бізнесу – великий, середній, малий, мікро⁴⁵⁶;
- з'явилося електронне поле “ПДВ в договорі”⁴⁵⁷;
- можливість термінового отримання довідки МВС для тендерів ProZorro за два дні⁴⁵⁸;
- поле “термін розрахунку” за договором та ряд інших змін⁴⁵⁹.

З числа законодавчих змін зафіксовано лише одну: законопроект №1076⁴⁶⁰ щодо вдосконалення публічних закупівель, який у вересні було ухвалено та направлено на підпис Президенту. Норми законопроекту передбачають посилення відповідальності у сфері закупівель, врегульовують питання закупівель під час виборчого процесу, введення поняття «спрощеної закупівлі», запровадження електронного каталогу для закупівель товарів і послуг на суми від 50 тис. грн до 200 тис. грн. Загалом, новий законопроект покликаний полегшити та стандартизувати за допомогою каталогу невеликі закупівлі.

Висновок:

Реформу публічних закупівель можна вважати завершеною, і більшість діяльності зосереджено навколо вдосконалення системи ProZorro. Зі змін до законодавства відбулось лише ухвалення змін до основного закону, що розширює його дію на допорогові закупівлі.

Статті 255, 256 УА про антиконкурентні дії та злиття

Відповідно до своїх повноважень, питаннями про запобігання антиконкурентних дій займається

454 <https://prozorro.gov.ua/news/monitoriti-tenderi-staye-legshe-v-prozorro-zyavilosya-pole-vid-predmetu-zakupivli>

455 <https://prozorro.gov.ua/news/izitrade-vdoskonaliv-funkcional>

456 <https://prozorro.gov.ua/news/novij-funkcional-prozorro-sistema-znatie-tip-biznesu-velikij-serednij-malij-mikro>

457 <https://prozorro.gov.ua/news/novij-funkcional-prozorro-elektronne-pole-pdv-v-dogovori>

458 <https://prozorro.gov.ua/news/novij-instrument-majdanchika-smarttender-terminove-otrimannya-dovidki-mvs-dlya-tenderiv-prozorro>

459 <https://prozorro.gov.ua/news/prozorro-analizuvati-tenderi-teper-legshe-zyavilosya-pole-umovi-oplati>

460 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66307

Антимонопольний комітет України. Загалом антиконкурентне законодавство України станом на момент підписання Угоди про Асоціацію було достатньо якісним і таким, що у більшості аспектів відповідає європейському. Відтак, для імплементації положень УА необхідно було впровадити ряд точкових коригувань.

Врегулювання механізму для обчислення показників учасників концентрації можливо було б завершити ще два роки тому, втім відповідні законопроекти досі перебувають на розгляді Верховної Ради. Відповідний законопроект у першому читанні ухвалив ще парламент VIII скликання 9 листопада 2017 року, тож він був автоматично зареєстрований для подальшого розгляду (реєстр. №0877⁴⁶¹). Законопроект врегульовує порядок надання дозволів на здійснення вертикальних узгоджених дій, спрощується порядок розгляду заяв про надання дозволу на концентрацію.

Що стосується законопроекту про порядок обчислення розміру штрафів та процедури примусового стягнення таких штрафів АМКУ за порушення законодавства про захист економічної конкуренції, то його було внесено до Верховної Ради та пізніше відкликано⁴⁶².

Тим часом, 13 червня 2019 року урядом прийнято розпорядження “Про внесення змін до типових вимог до узгоджених дій суб’єктів господарювання для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на узгоджені дії суб’єктів господарювання”⁴⁶³. Розпорядження гармонізує положення ЄС з українським законодавством щодо критеріїв застосування групового дозволу; практики розгляду справ про порушення законодавства у вигляді антиконкурентних узгоджених дій; вилучення положень, що не мають самостійної сфери застосування.

8 серпня 2019 року АМКУ прийняв розпорядження «Про затвердження Порядку погодження Правил професійної етики у конкуренції»⁴⁶⁴. Очікується, що правила використовуватимуть під час укладання договорів, розробки установчих та інших документів суб’єктів господарювання.

Висновок:

Ініціативи АМКУ, направлені на вдосконалення процедур щодо упередження антиконкурентних дій, не завжди закінчуються прийняттям відповідного нормативно-правового акту. Деякі з них гальмуються на етапі ухвалення іншими органами.

Статті 262-264, 267 УА про надання державної допомоги

10 липня 2019 року Кабінет Міністрів ухвалив⁴⁶⁵ зміни до порядку проведення експертизи і відбору інвестиційних проектів, яким може бути надана державна підтримка у формі державних гарантій. Зокрема, визначено критерії проектів для можливості отримання тої державної допомоги, встановлено термін протягом якого рішення має бути прийняте відповідне рішення та інші деталі. Тепер уточнюється перелік випадків, коли подається негативний висновок державної експертизи – наприклад, коли чиста приведена вартість є негативною, коли внутрішня норма дохідності менша за нормативну ставку дисконту або індекс прибутковості складає менше ніж 1.

461 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66535

462 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66497

463 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0768-19>

464 http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE33990.html

465 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/647-2019-%D0%BF>

Висновок:

Імплементація положень УА в частині забезпечення контролю за наданням державної допомоги практично завершена.

Статті 378-379 УА щодо створення сприятливих умов для ведення бізнесу**ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ**

У 2019 році продовжено напрямок валютної лібералізації. Так, у лютому вступив у дію Закон «Про валюту і валютні операції», що передбачає дерегуляцію валютного ринку та деякі валютні послаблення для бізнесу. Зокрема, дозволено репатріацію дивідендів в іноземній валюті за 2018 рік у межах 7 млн євро на місяць, знижено норму обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті з 50% до 30%, починаючи з 1 березня 2019 року⁴⁶⁶. Пізніше, у травні 2019 року ліміт підвищили до 12 млн євро на місяць⁴⁶⁷, а у липні взагалі були скасовані всі обмеження на репатріацію дивідендів⁴⁶⁸.

Також було скасовано вимоги щодо попереднього резервування гривні для купівлі валюти⁴⁶⁹, щодо обов'язкового продажу валютних надходжень⁴⁷⁰. Скасовано обмеження щодо купівлі іноземної валюти за рахунок кредитних коштів⁴⁷¹, що дозволить бізнесу краще управляти своїми коштами, підвищити ліквідність та застрахуватись від коливань валютного курсу.

Продовжується тренд на поступове зниження облікової ставки: Правління Національного банку спочатку в липні знизило її до 17% річних⁴⁷², потім у вересні – до 16,5% річних⁴⁷³.

ЗАОХОЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

З метою пришвидшення економічного розвитку, посилення конкурентоспроможності України та зміщення акценту з дешевої робочої сили до виробництва високих технологій та їх впровадження, 10 липня 2019 року Кабінет Міністрів схвалив⁴⁷⁴ своїм розпорядженням Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року.

У продовження теми інновацій 11 липня 2019 року прем'єр-міністр В.Гройсман та міністр фінансів О.Маркарова дали старт операційній діяльності Українського фонду стартапів, який забезпечуватиме грантове фінансування компаній з інноваційним продуктом на ранній стадії розвитку⁴⁷⁵. Статутний капітал Фонду сформований за рахунок державного бюджету і становить 390 млн грн. Розмір гранту для одного проекту може досягати 75 000 дол.

466 https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=87601458&cat_id=55838

467 <https://bank.gov.ua/document/download?docId=94056755>

468 https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=98763614&cat_id=55838

469 <https://bank.gov.ua/document/download?docId=91230412>

470 <https://bank.gov.ua/document/download?docId=97194584>

471 https://bank.gov.ua/legislation/Resolution_06082019_104

472 <https://bank.gov.ua/news/all/rishennya-oblikova-stavka-2019-07-18>

473 <https://bank.gov.ua/news/all/rishennya-oblikova-stavka-2019-09-05>

474 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-innovacijnoyi-diyalnosti-na-period-do-2030-roku>

475 <https://www.minfin.gov.ua/news/view/ukrainskyi-fond-startapiv-ofitsiino-rozpochav-robotu?category=novini-ta-media&subcategory=vsi-novini>

Серед іншого, кредитне рейтингове агентство Standard&Poor's підвищило⁴⁷⁶ довгостроковий суверенний кредитний рейтинг України в іноземній та національній валютах до рівня «В» з «В-», а також рейтинг України за національною шкалою до рівня «uaA» з «uaBBB». Агентство також підтвердило короткостроковий суверенний кредитний рейтинг на рівні «В». Прогноз - стабільний.

Також, бізнесу надано можливість продовжити термін здійснення розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів з півроку до року⁴⁷⁷.

ПОЛЕГШЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

У період моніторингу Верховною Радою прийнято закони, які передбачають запровадження єдиного рахунку для сплати ЄСВ та ПДФО, а також електронного кабінету, який підвищить рівень відкритості, прозорості і довіри платників податків до державних органів^{478,479}.

19 вересня прийнято Закон №115-IX⁴⁸⁰ щодо подання єдиної звітності з єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і податку на доходи фізичних осіб. Мета змін – сприяти спрощенню умов для ведення бізнесу, спрощенню адміністрування податків, зменшенню кількості та обсягу податкової звітності. Відповідні зміни внесені і до Податкового кодексу⁴⁸¹.

Висновок:

Набуття чинності Закону «Про валюту и валютні операції» дало поштовх для цілого ряду дій в напрямку валютної лібералізації. Відбулося послаблення, а згодом відміна вимог щодо розміру репатріації дивідендів, норм обов'язкового продажу валюти; знижено облікову ставку НБУ. Також реалізуються законопроекти, направлені на полегшення адміністрування податків, підвищення прозорості їх сплати, зменшення кількості та обсягу податкової звітності.

Статті 381, 382 УА щодо прозорості видобувного сектору

Завершено підготовку техніко-економічного дослідження для створення онлайн-платформи для звітування видобувними компаніями та органами влади за стандартом Ініціативи прозорості видобувних галузей (ІПВГ). Відповідний документ було підготовлено компанією Ernst&Young та передано Міненерговугілля⁴⁸². Зокрема, систематизовано інформацію, наявну у всіх розпорядників – Міненерговугілля, ДФС, Держстат, Держгеонадра, НКРЕКП, сформовано концепт онлайн-платформи, зокрема її функціональні можливості, схеми всіх пов'язаних бізнес-процесів та інша технічна деталізація (вимоги). Загалом результати дослідження дозволяють підготувати детальну тендерну документацію і відібрати компанію для розробки даної платформи.

У перехідний період, доки онлайн-платформа не почне роботу, підготовка звіту ІПВГ відбува-

476 <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/kreditne-rejtingove-agentstvo-standard-poors-pidvishchilo-rejting-ukrayini-z-b-do-b-prognoz-yak-i-ranisho-stabilnij>

477 <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=216d6fba-3525-4f34-ac7d-73265b413f57&title=UriadUkhvalivRishenniaSchodoUmovProdovzhenniaStrokivRozrakhunkivPriZdiisnenniOperatsiiZEksportuTaliportu>

478 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66274

479 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66281

480 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-ix>

481 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-ix>

482 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245340774&cat_id=35109

тиметься і надалі за участі компанії-Незалежного адміністратора. На момент підготовки цього звіту тривала підготовка Звіту ІПВГ України за 2017 рік.

Тим часом, на виконання Закону «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» Міненерговугілля підготувало та оприлюднило проекти шаблонів звітності та інструкції щодо заповнення⁴⁸³; про отриманні платежі⁴⁸⁴; платежі на користь держави⁴⁸⁵; та консолідованого звіту⁴⁸⁶. Згідно з ними, видобувні компанії розкриватимуть інформацію про своїх кінцевих бенефіціарних власників, ключові результати діяльності та про сплачені податки. Зокрема передбачено звітування за такими показниками:

- загальна інформація про компанію – починаючи від реєстраційних даних включно з кінцевими бенефіціарними власниками, закінчуючи структурою задіяних працівників за віковим, гендерним та керівним розподілом;
- обсяги видобутку в розрізі корисних копалин та окремих родовищ, включно з реалізованими обсягами та витратами на транспортування;
- сплата податків в розрізі видів податків (наприклад, рента, екологічний збір, тощо) та отримувачів платежів; а також інших показників передбачених міжнародним стандартом ІПВГ.

Законом передбачено, що вищезгадана звітність мала бути подана компаніями до 1 вересня. Водночас, існують обґрунтовані сумніви, що видобувні компанії взагалі розкриють інформацію до кінця року. Ключова причина - форми звітності ще мають бути погоджені Багатосторонньою групою з імплементації ІПВГ, а потім ухвалені відповідним рішенням Кабміну. У першому випадку, склад групи ще не затверджено (відповідні документи знаходяться на погодженні в Державній регуляторній службі). Щодо другого, станом на вересень триває реорганізація міністерства, відтак роботу відомства сповільнено через організаційні труднощі. У серпні Міненерговугілля надало відповідні роз'яснення, що звіти про платежі на користь держави мають подаватися видобувними компаніями після набрання чинності постановою Кабінету Міністрів про затвердження обсягів та форм такого звіту⁴⁸⁷.

Висновок:

Впровадження стандарту Ініціативи прозорості видобувних галузей в Україні досі відбувається з труднощами. Цього року причиною стали затримки у схваленні нормативних актів на виконання Закону «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях», зокрема форм звітності. Попри це, зафіксовано прогрес у розробці онлайн-платформи для автоматизації збору та публікації даних, що у майбутньому дозволить зменшити вплив зовнішніх факторів на розкриття даних про видобуток.

Стаття 277 УА про Регулятора (положення директив 2009/72/ЄС та 2009/73/ЄС в частинах про регулюючий орган)

У травні 2019 року Секретаріат Енергетичного Співтовариства опублікував свій звіт з оцінкою реформи НКРЕКП⁴⁸⁸. Відзначено виконання більшості норм оновленого у 2016 році у відповід-

483 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245386795&cat_id=245015876

484 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245386822&cat_id=245015876

485 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245386849&cat_id=245015876

486 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245386876&cat_id=245015876

487 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245392057&cat_id=244967519

488 <https://www.slideshare.net/NKREKP/the-national-energy-regulatory-authority-of-ukraine>

ності до законодавства ЄС. Найбільш вагомим досягненням минулого року відзначено призначення 5 нових комісіонерів за конкурсною процедурою, що фактично є забезпеченням політичної незалежності Регулятора.

Також у звіті зазначено про незавершену роботу щодо процедури фінансування НКРЕКП. Нагадаємо, для цього ВРУ має внести зміни до Бюджетного кодексу, що кошторис Регулятора формується із внесків на регулювання, які сплачуються енергетичними та комунальними компаніями. Відповідний законопроект⁴⁸⁹ був зареєстрований у парламенті попереднього скликання у липні 2017 року, проте не розглядався. Необхідні зміни до Бюджетного кодексу мають бути підготовлені та ухвалені депутатами Верховної Ради нового скликання.

Слід відзначити, що реформа НКРЕКП в кадровій частині все не завершена: Регулятор продовжував працювати неповним складом з 5 членів замість 7. Робота Конкурсної комісії з добору кандидатів на посади членів НКРЕКП заблокована через судові позови Д.Вовка та А.Гудаченка, які оскаржують її рішення про недопущення до участі у відборі на дві вакантні посади. Варто зазначити, що позивачі жодного разу не з'являлись на засіданнях суду. Справа Д.Вовка залишена без розгляду через систематичну непояву позивача в суді; рішення про його недопущення залишається в силі. Справа А.Гудаченка судом також не розглянута. Підсумовуючи, заборона проведення другого конкурсу на дві вакантних посади членів НКРЕКП залишається в силі.

13 червня 2019 року Конституційний суд України (КСУ) виніс рішення⁴⁹⁰ за позовом 46 народних депутатів щодо визнання неконституційними деяких положень Закону «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» та втрату ними чинності з 31 грудня 2019 року. Серед цих положень – незалежний статус НКРЕКП, повноваження Президента щодо призначення та звільнення її членів, а також повноваження Президента та ВРУ призначати членів Конкурсної комісії. При цьому, у рішенні КСУ наголошує, що НКРЕКП «за функціональним призначенням, сферою діяльності, повноваженнями має ознаки центрального органу виконавчої влади», відтак мав би бути підпорядкований Кабміну. Законодавчі розбіжності стосовно статусу НКРЕКП необхідно врегулювати до кінця 2019 року, у протилежному випадку з 1 січня 2020 року легітимність Регулятора буде під сумнівом.

На це рішення КСУ відреагували в Секретаріаті Енергетичного Співтовариства. Згідно із заявою⁴⁹¹, НКРЕКП як енергетичний регулятор не може бути підпорядкований уряду, оскільки це прямо суперечить нормам Третього енергетичного пакету.

У контексті вирішення законодавчої колізії з Регулятором та деякими іншими незалежними органами, 29 серпня 2019 року Президент В.Зеленський подав невідкладний законопроект №1014⁴⁹² щодо відповідних повноважень Президента утворювати незалежні регуляторні органи. У вересні законопроект попередньо схвалено парламентом і направлено до Конституційного суду для отримання висновку. Також, слід зазначити, що після внесення змін до Конституції, парламент має привести у відповідність і сам закон про НКРЕКП. Станом на кінець вересня 2019 року ні проекту змін, ні навіть дискусій на цю тему не відбувалосьь.

489 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62240

490 <http://www.ccu.gov.ua/novyna/ksu-vyznav-nekonstytutsiynymy-okremi-polozhennya-zakonu-ukrayiny-pro-nacionalnu-komisiyu-shcho>

491 <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2019/06/25.html>

492 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66250

Висновок:

Діяльність Регулятора у більшості ключових аспектів приведена у відповідність до норм Третього енергопакету ЄС, втім завершеною її вважати не можна. Більше того, є ряд викликів, які можуть перекреслити попередні досягнення. Серед таких – тривале блокування судовим рішенням відкритого конкурсу на дві вакансії у складі НКРЕКП, рішення Конституційного суду щодо статусу НКРЕКП та неправомірності призначення її членів Президентом, а також відсутність активних дій парламенту для вирішення цієї правової колізії. Не врегульовано до кінця і процес формування бюджету Регулятора.

СПИСОК ЗАКОНІВ ТА РЕГУЛЯТОРНИХ АКТІВ

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

- Закон України від 06.06.2019 р. №2739-VIII «Про Рішення Ради асоціації між Україною та ЄС про внесення змін і доповнень до Додатка XXVII до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»
- Закон України від 21.06.2018 р. №2473-VIII «Про валюту і валютні операції» (вступив в дію 07.02.2019 р.)
- Закон України від 25.04.2019 р. №2712-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії»
- Закон України від 11.07.2019 р. №2754-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення доступу до інфраструктури зарядних станцій для електромобілів»
- Закон України від 11.07.2019 р. №2755-VIII «Про внесення змін до статті 9- Закону України «Про альтернативні джерела енергії» щодо врегулювання питання генерації електричної енергії приватними домогосподарствами»
- Закон України від 03.10.2019 р. №155-IX «Про концесію»
- Проект Закону «Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про угоди про розподіл продукції» (щодо вдосконалення адміністрування укладення угод про розподіл продукції)» (реєстр. №9525 від 04.02.2019 р.)
- Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання окремих питань у сфері надання житлово-комунальних послуг» (реєстр. №10228 від 12.04.2019 р.)
- Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України про захист економічної конкуренції» (реєстр. №0877 від 29.08.2019 р.)
- Проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель» (реєстр. №1076 від 29.08.2019 р.)
- Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з відокремленням діяльності з транспортування природного газу» (реєстр. №2239 від 07.10.2019 р.)
- Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з відокремленням діяльності з транспортування природного газу» (реєстр. №2239-1 від 17.10.2019 р.)

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

- Постанова від 06.02.2019 р. №62 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»
- Постанова від 27.02.2019 р. №140 «Про визначення уповноваженого банку ринку електричної енергії»
- Постанова від 27.02.2019 р. №150 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну для споживання електроенергії зовнішніми джерелами живлення в режимі без навантаження та їх середнього коефіцієнта корисної дії в активному режимі»
- Постанова від 27.02.2019 р. №151 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну вентиляторів з двигуном з номінальною електричною потужністю від 125 Вт до 500 кВт»

- Постанова від 27.02.2019 р. №152 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну для малих, середніх та великих силових трансформаторів»
- Постанова від 27.02.2019 р. №153 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну безсальникових автономних циркуляційних насосів та безсальникових циркуляційних насосів, інтегрованих у пристрої»
- Постанова від 27.02.2019 р. №154 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну водяних насосів»
- Постанова від 27.02.2019 р. №155 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну пирососів»
- Постанова від 27.02.2019 р. №156 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну для простих приймачів цифрового телебачення»
- Постанова від 27.02.2019 р. №157 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну для електродвигунів»
- Постанова від 27.02.2019 р. №158 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну для побутових холодильних приладів»
- Постанова від 20.03.2019 р. №245 «Про внесення зміни до пункту 5 Технічного регламенту приладів, що працюють на газоподібному паливі»
- Постанова від 03.04.2019 р. №293 «Деякі питання діяльності акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»
- Постанова від 17.04.2019 р. №324 «Про утворення державних підприємств «Гарантований покупець» та «Оператор ринку»
- Постанова від 17.04.2019 р. №373 «Деякі питання надання житлових субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі»
- Постанова від 08.05.2019 р. №380 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 р. №293»
- Постанова від 05.06.2019 р. №483 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальноносупільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії» (зі змінами та доповненнями)
- Постанова від 05.06.2019 р. №484 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 1 липня 2016 р. №496»
- Постанова від 05.06.2019 р. №485 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 р. №293»
- Постанова від 12.06.2019 р. №500 «Про внесення змін до Положення про порядок надання гірничих відводів»
- Постанова від 08.05.2019 р. №528 «Про внесення змін до Положення про порядок призначення житлових субсидій»
- Постанова від 19.06.2019 р. №534 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну для побутових барабанних сушильних машин»
- Постанова від 19.06.2019 р. №545 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру суб'єктів господарювання, які отримали ліцензії на право виробництва, зберігання, оптової та роздрібної торгівлі паливом, та місць виробництва, зберігання, оптової та роздрібної торгівлі паливом і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»

- Постанова від 19.06.2019 р. №556 «Про внесення змін до Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2020 роки»
- Постанова від 19.06.2019 р. №558 «Про внесення змін до Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами»
- Постанова від 10.07.2019 р. №647 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»
- Постанова від 10.07.2019 р. №677 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на будівництво генеруючої потужності та виконання заходів з управління попитом»
- Постанова від 14.08.2019 р. №807 «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»
- Постанова від 02.09.2019 р. №829 «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади»
- Постанова від 18.09.2019 р. №840 «Про відокремлення діяльності з транспортування природного газу та забезпечення діяльності оператора газотранспортної системи»
- Постанова від 18.09.2019 р. №847 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»
- Постанова від 29.09.2019 р. №849 «Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України»
- Постанова від 29.09.2019 р. №857 «Про внесення зміни до пункту 11 Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальноносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу»
- Постанова від 11.09.2019 р. №864 «Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №271»
- Постанова від 20.10.2019 р. №878 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. № 848 і від 27 липня 1998 р. № 1156»
- Розпорядження від 13.06.2019 р. №9-р «Про внесення змін до типових вимог до узгоджених дій суб'єктів господарювання для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на узгоджені дії суб'єктів господарювання»
- Розпорядження від 26.06.2019 р. №456-р «Про встановлення чітких цілей діяльності для державних унітарних підприємств та господарських товариств, у статутному капіталі яких 100 відсотків акцій (часток) належать державі, функції з управління якими чи управління корпоративними правами щодо яких здійснює Кабінет Міністрів України, на 2019 рік»
- Розпорядження від 05.07.2019 р. №507-р «Про визначення переможців конкурсів на укладення угод про розподіл вуглеводнів»
- Розпорядження від 10.07.2019 р. №526-р «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року»
- Розпорядження від 17.07.2019 р. №546-р « Деякі питання діяльності акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»
- Розпорядження від 24.07.2019 р. №584-р «Про погодження відчуження основних фондів дочірньої компанії «Газ України» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»
- Розпорядження від 14.08.2019 р. №607-р «Про внесення зміни до розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 р. №1228»

- Розпорядження від 14.08.2019 р. №654-р «Деякі питання наглядової ради публічного акціонерного товариства «Магістральні газопроводи України»
- Розпорядження від 21.08.2019 р. №664-р «Про залучення позики від Європейського банку реконструкції та розвитку для реалізації інвестиційного проекту «Закупівля верстатів КРС та покращення енергоефективності АТ «Укргазвидобування»
- Розпорядження від 11.09.2019 р. №793-р «Деякі питання наглядової ради акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»
- Розпорядження від 29.09.2019 р. №921-р «Деякі питання опалювального періоду 2019/20 року»

НКРЕКП

- Постанова від 18.01.2019 р. №26 «Про внесення змін до постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, від 13 червня 2013 року № 700» (Порядок розподілу коштів з поточних рахунків із спеціальним режимом використання постачальників універсальних послуг, постачальника «останньої надії» та операторів систем розподілу)
- Постанова від 05.02.2019 р. №156 «Про затвердження Порядку врегулювання спорів, що виникають між суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг»
- Постанова від 12.02.2019 р. №191 «Про внесення зміни до Тимчасового порядку визначення обсягів купівлі електричної енергії на оптовому ринку електричної енергії електропостачальниками та операторами системи розподілу на перехідний період до дати початку дії нового ринку електричної енергії»
- Постанова від 28.02.2019 р. №282 «Про затвердження форм звітності НКРЕКП для учасників ринку електричної енергії та інструкцій щодо їх заповнення»
- Постанова від 29.03.2019 р. №450 «Про затвердження форм звітності з моніторингу для учасників ринку електричної енергії та інструкцій щодо їх заповнення»
- Постанова від 12.04.2019 р. №558 «Про затвердження Змін до деяких постанов НКРЕКП»
- Постанова від 22.04.2019 р. №580 «Про затвердження Змін до деяких постанов НКРЕКП»
- Постанова від 22.04.2019 р. №585 «Про затвердження Порядку встановлення (формування) тарифу на послуги з передачі електричної енергії»
- Постанова від 22.04.2019 р. №586 «Про затвердження Порядку формування тарифу на послуги з диспетчерського (оперативно-технологічного) управління»
- Постанова від 26.04.2019 р. №635 «Про затвердження Методики формування цін на допоміжні послуги»
- Постанова від 26.04.2019 р. №642 «Про затвердження Порядку опублікування інформації про частку кожного джерела енергії, використаного для виробництва електричної енергії, та вплив на навколишнє природне середовище, спричинений виробництвом електричної енергії»
- Постанова від 17.05.2019 р. №750 «Про внесення змін до постанови НКРЕКП від 30 вересня 2015 року №2494»
- Постанова від 28.05.2019 р. №844 «Про затвердження Зміни до Кодексу газотранспортної системи»

- Постанова від 31.05.2019 р. №879 «Про затвердження Змін до Правил ринку та Змін до Правил ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку»
- Постанова від 21.06.2019 р. №1120 «Про затвердження Змін до Кодексу системи передачі»
- Постанова від 24.06.2019 р. №1168 «Про внесення змін до постанови НКРЕКП від 14 березня 2018 року №307»
- Постанова від 24.06.2019 р. №1169 «Про внесення змін до постанови НКРЕКП від 14 березня 2018 року №308»
- Постанова від 02.07.2019 р. №1333 «Про затвердження Правил розгляду звернень споживачів щодо дій суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, та врегулювання спорів»
- Постанова від 09.07.2019 р. №1381 «Про затвердження Методики розрахунку плати за послуги комерційного обліку електричної енергії, що надаються оператором системи розподілу на території здійснення його ліцензованої діяльності»
- Постанова від 01.08.2019 р. №1623 «Про затвердження Змін до постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 07 липня 2016 року №1234»
- Постанова від 23.08.2019 р. №1733 «Про затвердження Змін до Порядку здійснення процедури сертифікації оператора газотранспортної системи»
- Постанова від 13.09.2019 р. №1952 «Про затвердження Змін до Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов»
- Проект постанови «Про затвердження Порядку проведення розслідування щодо функціонування ринків електричної енергії та природного газу в Україні»
- Проект постанови «Про внесення змін до Правил постачання природного газу»
- Проект постанови «Про затвердження Змін до Методики визначення та розрахунку тарифів на послуги транспортування природного газу для точок входу і точок виходу на основі багаторічного стимулюючого регулювання»

МІНІСТЕРСТВО ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ (МІНІСТЕРСТВО ЕНЕРГЕТИКИ ТА ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ)

- Проект Закону «Про основи енергетичної безпеки»
- Проект Закону «Про внесення зміни до статті 15 Закону України «Про ринок природного газу»
- Проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про ринок природного газу»
- Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення передумов для запровадження розрахунків та балансування на ринку природного газу в одиницях енергії» (доопрацьований)
- Проект постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Технічного регламенту природного газу»
- Проект постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження технічного регламенту щодо вимог до газу скрапленого для автомобільного транспорту, комунально-побутового споживання та промислових цілей та внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. №1069»

- Проект постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження розміру страхового запасу природного газу на 2020 рік»
- Проект розпорядження Кабінету Міністрів «Деякі питання забезпечення комерційного (приладового) обліку природного газу»
- Проект наказу «Про затвердження Порядку моніторингу балансу попиту та пропозиції природного газу в Україні»
- Проект наказу «Про затвердження Порядку технічної експлуатації та паспортизації систем газопостачання»
- Звіт за 2018 рік за результатами проведення моніторингу безпеки постачання природного газу

ІНШІ

- Наказ Мінрегіону від 22.11.2018 р. №315 «Про затвердження Методики розподілу між споживачами обсягів спожитих у будівлі комунальних послуг» (пройшов державну реєстрацію в Мінюсті за №1502/32954 від 28.12.2018 р.)
- Розпорядження Антимонопольного комітету України від 08.08.2019 р. №14-рп «Про затвердження Порядку погодження Правил професійної етики у конкуренції»
- Рішення Конституційного суду України від 13.06.2019 р. №5-р/2019 у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 1, пункту 2 частини першої статті 4, частини першої, абзаців першого, другого частини другої статті 5, абзаців другого, третього, четвертого, п'ятого, тридцять дев'ятого, сорокового частини третьої, частини шостої статті 8 Закону України „Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг“ (справа про НКРЕКП)